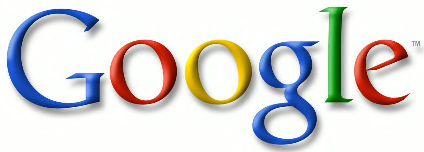

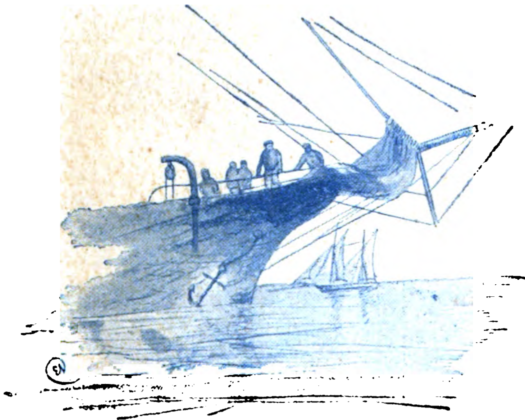

VE RI
TAS

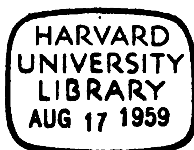
JEAN BART

Jurnal de Bord

Schițe Marine și Militare

BUCUREȘTI
EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE „EMINESCU", BULEV. ELISABETA, 6
1901.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
AUG 17 1959

Jurnalul de Bord

al luĭ

Jean Bart

*

Vouă,

dragĭ părinţĭ,

drept mîngîere.

I.

Sulina, 1 August.

In sfîrșit, mult așteptatul ordin de plecare sosise.

Itinerariul voiajuluĭ îl știam de mult; cîte zile nu pierdusem, noĭ ofiteri tinerĭ,

cu hărţile dinainte urmărind cu degetul conturul coastelor Asieĭ-Micĭ.

De două lunĭ navigam tot prin aceleaşĭ locurĭ învîrtindu-ne între Constanţa şi gurile Dunăreĭ; ardeam de dorul altor locurĭ în depărtărĭ necunoscute.

Manevrele de pînze, evoluţiile în largul măreĭ, tirul, exerciţiile de bărcĭ şi întregul serviciŭ riguros al borduluĭ începuse să mă sature în nerăbdarea aşteptăreĭ voiajuluĭ.

Visele mi se 'mplineaŭ... acele vise care îmĭ mîngîeaseră viaţa tristă de şcoală... o viaţă de copil chinuit îngropat între zidurile şcoalelor militare, unde vremea se tîra aşa de greŭ între orele de instrucţie cînd îmĭ îngheţa mîna pe patul armeĭ şi între orele de meditaţie, seara, cînd capul cădea pe cartea deschisă pe pupitrul din sala de clasă.

Dar le uitasem ca prin farmec toate acele micĭ mizeriĭ zilnice care îmĭ chinuise copilăria; uitasem pînă şi patul de la închisoare.. patul acela tare, de lemn acoperit cu o rogojină, pe care în atîtea nopţĭ mi-am odihnit trupul sdrobit de osteneala zileĭ, cu mantaua făcută ghem drept căpătîĭ.

Ah!... de cîte-orĭ înainte de a mĕ prinde somnul, zăcînd aşa într'o toropeală pacînică şi dulce' între vis şi viaţă, înaripita închipuire îşĭ lua sborul şi 'nflăcărînd simţirea mă purta prin lo-

curĭ nevăzute dar aşa de frumoase şi atît de mult visate.

De cîte-orĭ nu mă 'ntrebasem cu prietenul ce dormea la cap cu mine: *„tu pe unde te afli acum? eŭ mă?... a!... eŭ sînt departe, ... pe valurile Mediteraneĭ, spre Italia... pe coastele Calabrieĭ“.*

Ce bine le cunoşteam aceste locurĭ — din atlasul geografic însă bine-înţeles —

Renăscînd în aerul curat şi bine-făcător al măreĭ; într'o nouă viaţă, trecutul îmĭ apărea aşa de departe, ca într'o ceaţă fumurie şi nedesluşită, din care se desprindea une-orĭ pare-că o altă fiinţă în locul meŭ, o altă fiinţă care trăise de demult cînd-va acele vremurĭ de copilărie tristă

O soartă fericită mă aruncase pe bordul luĭ *Mircea*, în cercul bine-voitor de ofiţerĭ vechĭ de diferite grade ne aflam şi cîţĭ-va nouĭ veniţĭ, abea scăpaţĭ de pe băncile şcoaleĭ, prietenĭ bunĭ din timpurile copilărieĭ petrecute în aceeaşĭ mahala într'un oraş din fundul Moldoveĭ.

După atîta vreme scursă ne întîlneam iarăşĭ acum în pragul uneĭ nouĭ şi grele meseriĭ, menițĭ a împărtăşi aceeaşĭ soartă în lupta pentru a ne deschide un drum în lume.

Ziua cînd trebuĭa să părăsim ţara sosise: în ordinul de plecare, scris de comandant în jurnalul de bord, zicea lămurit: „la ora opt totul va fi gata de plecare, provizia trupeĭ şi-a ofi-

ţerilor pentru zece zile de mare va fi adusă la bord; la nouă ore brikul *Mircea*, va părăsi portul Sulina, ieşind în larg va lua drumul spre Kersonez".

E seară, totul e gata, n'aşteptăm de cît ora plecăreĭ.

O geană roşă-aurie maĭ sclipeşte pe cer în fund spre asfinţit, iar din spre miază-noapte o pată cenuşie ca o manta sdrenţuită s'apropie plutind prin înălţime; e-un nour ce vine mînat de suflarea vîntuluĭ de nord.

Pînă la vremea plecăreĭ toţĭ oficeriĭ trecem pe cheŭ în faţa vaporuluĭ printre lumea adunată acolo.

Noĭ ne strîngem în jurul uneĭ mese din faţa cafeneleĭ; lăutariĭ cîntă, limbele se desleagă, curg spirite şi glume cu cît se golesc şi se reinoesc mereŭ halbele.

Iar *Mircea*, bătrînul *Mircea*, încă tot frumos şi mîndru, gata de drum şi de lupta valurilor, ne aşteaptă ancorat lîngă cheul pe care lumea se strînge mereŭ privind la jocul marinarilor de pe punte

Fiind în repaus, ca să-şĭ uite grijele, luîndu-şĭ rămas bun de la ţara pe care-o părăseaŭ, se încinsese o horă de gemea puntea vaporuluĭ sub tălpele lor goale — mă rog, ca romînul cînd vrea să înşele grijele, să-şĭ stîngă focul necazurilor.

Numaĭ cîțĭ-va printre eĭ, recruțĭ ce nu maĭ fuseseră îmbarcațĭ nicĭ odată, retrașĭ maĭ deoparte, tăcuțĭ, triștĭ, staŭ rezemațĭ pe coate de balustradă cătînd cu jale cînd spre largul măreĭ, cînd înapoĭ spre port, luînduşĭ cu privirile înduioșate par'că rămas bun de la aĭ lor, cari de pe unde sunt în depărtărĭ nevăzute; citesc în ochiĭ lor fioriĭ groazeĭ de necunoscut.

Un pilot de la Comisiunea Europeană s'apropie de masa noastră. *„He!... domnule Căpitan, „nu cred să maĭ plecațĭ în seara asta, uĭte „semne de furtună“*.

Toțĭ ne ridicăm ochiĭ spre cer; noriĭ negri se strîng învăluind tot cuprinsul într'o pînză neagră și umedă.

Un vînt rece și sărat din spre largul măreĭ se'ntărește mereŭ, și mereŭ crește sgomotul valurilor ce se isbesc de cheŭ, spărgîndu-se într'un mugɔt sălbatec perdut departe în întunericul pustiŭ al măreĭ.

Cîte-va umbre negre se desprind din depărtare și cresc gonind spre port: sînt corăbiĭ cu pînzele umflate ce intră la adăpost întîmpinate de furtuna care se apropie văzînd cu ochiĭ.

Dar se dase ordin să părăsim portul și trebuie să plecăm.

Ne luăm rămas bun de la prieteniĭ strînșĭ în fața vaporuluĭ și intrăm pe bord în uralele mulțimeĭ de pe cheŭ.

„Echipaj la posturile de plecare“ răsună vocea şefuluĭ de echipaj, urmată de sunetele sifliilor de pe punte; fie-care trece la postul său.

Mircea desfăcut din legăturile de la uscat se mişcă încet trăgîndu-şĭ pe nară cu un zîngănit fioros lanţul ancoreĭ ce se desprinde de pe fund.

Ancora sus la postul eĭ; şi alunecăm încet făcînd rondoul în faţa cheuluĭ care răsună de sgomotul mulţimeĭ şi a muziceĭ, pe cînd pălăriile şi batistele flutură încă in bătaia vîntuluĭ în semn de adio!...

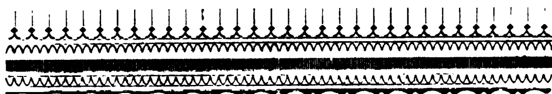
Mircea tot maĭ însufleţit despica apa, eşind din gura Dunăreĭ, par'că trece pragul măreĭ, care se deschide înaintea noastră imensă, neagră, pustie.

Pămîntul ţăreĭ rămîne in urmă.

In picioare, la postul meŭ din provă, încă odată îmĭ arunc privirea înapoĭ: pămîntul ca o pată neagră se perde în întunericul nopţeĭ pe cînd în auz îmĭ picură crîmpeie de ariĭ, note frînte de mugetul fioros al vîntuluĭ.

Şi din tot haosul întunecat se desprinde numaĭ ochiul roş obosit al faruluĭ, care veghiază urmărind neclintit vasul în goana luĭ nebună de pasăre de noapte, ce într'o legănare sbuciumată îşĭ moaie par'că vîrful aripelor desfăcute în negrul apeĭ şi al pustiuluĭ întins, fără marginĭ.

II.

Pe mare, 2 August.

Vîntul se întărește mereŭ

După miezul nopțeĭ o furtună cumplită își deslănțue furia urlînd fioros în jurul nostru; cîte-odată suflarea i se înmoae și atuncĭ par'că geme într'o desperare răutăcioasă înăbușindu-șĭ furia, pentru a isbucni iarășĭ în mugete maĭ neînfrînate maĭ pline de groază

Mircea — o jucărie minunată — se rostogolește sbuciumat pe întinderea asta neagră și sgomotoasă care se agită, se frămîntă din toate părțile formîndu-se în dealurĭ negre cu crestele albe de spumă, în văĭ adîncĭ, adîncĭ, fără fund, mutate în acelașĭ timp de la un loc la altul într'o goană fără sfîrșit, înt'un joc amețitor nebun, fără astîmpăr.

Incepe o ploae rece, măruntă; simt răceala picăturilor ca nişte sfîrcurĭ de biciŭ plesnindu-mĭ obrajiĭ.

Pe bord nu doarme nimenĭ.

Comandantul nostru n'a închis ochiĭ toată noaptea, stă pe comandă lîngă oficerul de quart,

învelit în mantaua de ploae, controlează cercetător busola şi harta privind mereŭ în sus spre catarge.

Oameniĭ suiţĭ în arboradă lucrează grăbiţĭ, cu ochiĭ aproape închişĭ, biciuiţĭ de ploae, cu poalelor mantalelor fîlfîind în vînt ; par nişte umbre negre ce se clatină atîrnate la rînd de

vergile pe care se mişcă cu o iuţeală neregulată un amestec de degete încleştate ce strîng pînzele înfăşurîndu-le.

Sunetele argintiĭ ale sifliilor de pe punte care îndeamnă la lucru, comenzile repetate, vorbele desperechiate, şoaptele nedesluşite care vin de sus din arboradă, se aud întrerupte de mugetul asurzitor al vîntuluĭ, ce trece fluerînd ascuţit prin macaralele prinse în colţul pînzelor scuturate.

Un amestec nedesluşit de sunete diferite, ca o muzică sinistră ce împrăştie fiorĭ de groază.

Prin întunericul de nepătruns al nopţeĭ, prin haosul acesta negru şi pustiŭ cîte-va pîlpîiturĭ luminoase scapără pe cer aprinzînd o clipă colţul unuĭ nour; şi'n urmă o brazdă de foc tae drum unuĭ fulger orbitor ca un şirag de boabe sclipitoare ce spintecă văzduhul luminînd în flacărĭ vîrfurile catargelor.

Iar bubuitul tunetelor zguduind cuprinsul se sparge în depărtărĭ nevăzute, stingîndus-se în fundul pierdut al pustiuluĭ plin de întuneric.

Cu mîinele prinse în balustradă, cu genunchiĭ îndoiţĭ, îmĭ ţin equilibru mlădiindu-mĭ trupul după mişcările vasuluĭ.

O clipă ameţitoare, un vîrtej pare-că îmĭ painjineşte ochiĭ...... îĭ deschid marĭ, cătînd să despic întunericul dinainte.... simt o gîdilitură în furca pieptuluĭ şi un nod care se ridică înfigîndu-se în gîtlej, făcîndu-mă să înghit în

sec... a!... cunosc: e începutul răuluĭ de mare — această veche şi ciudată boală pentru care nu s'a găsit alt leac de cît deprinderea pentru uniĭ, iar pentru alţiĭ nimic.

Şi plouă, plouă mereŭ; minutele se scurg aşa de încet, chinuitor de greŭ.

Intr'o gîndire înceată şi greoae îmĭ analisez simţurile, cătînd să-mĭ daŭ seamă de ce simt eŭ şi ceĭ din jurul meŭ: toate aceste suflete strînse la un loc în scoica asta sbuciumată de valurĭ, care scîrţie din toate încheiturile, în isbiturĭ neregulate vibrînd ca un instrument muzical.

Hotărît nu... nicĭ o umbră de teamă nu poţĭ întîlni pe chipul vre-unuia, nicĭ o şoaptă de desnădejde nu poţĭ auzi, nicĭ un fior de groază nu poţĭ surprinde în toată mulţimea asta care se mişcă tăcută, făcîndu-şĭ serviiciile ştiute, fiecare la postul săŭ în cea maĭ desăvîrşită linişte — orĭ poate ruşinea pe uniĭ îĭ stăpîneşte atît de mult ştergîndu-le orĭ-ce umbră de teamă.

Zăresc în provă cîţĭ-va, culcaţĭ pe punte cu capetele rezemate pe colaciĭ de frînghie cătrănită: sunt gabieriĭ scoborîţĭ din catarge; istoviţĭ de oboseală, cu puterile sleite se odihnesc strîngîndu-şĭ picioarele goale sub poalele mantalelor ude de apă sărată.

Ploaea a încetat.

Omul de sus din gabie strigă cu glas puternic: „*Se vede o lumină albă în tribord*“.

„E farul de la Kaliakra“ şopteşte ofiţerul de quart potrivindu-şĭ binoclul în dreptul ochilor.

In fund, în depărtarea ştearsă un punct mic, alb, licăreşte pîlpîind slab prin întuneric.

Noaptea începe a se risipi; întunericul se desface din ce în ce maĭ mult, iar în fundul zăreĭ, la orizont, o pată galbenă ca de ciară aşa de trist răsare ridicîndu-se dintre crestele albe ale valurilor — răsăritul soareluĭ după furtună.

Departe de tot pe întinderea asta mişcătoare, neastîmpărată, un punct negru se desprinde şi punctul acela se înalţă şi se coboară crescînd din ce în ce maĭ mare.

Toţĭ priveac spre dînsul.. se apropie... treĭ catarge se deosebesc bine; ca treĭ suliţĭ înălţate par'că anume să spargă noriĭ ce se tîrăsc aşa de jos, aproape de faţa apeĭ.

„Le cunosc bine după gàbiĭ; sunt catargele Elisabetei, văd pe cîţĭ-va care privesc cercetătorĭ spre larg.

Crucişătorul *„Elisabeta“* avusese ordin să plece în aceiaşĭ zi din Constanţa şi să ia drumul tot spre Kersonez.

Elisabeta e aproape, se cunoaşte bine coşul alb între catarge, corpul eĭ negru cu formele fine în tăiturĭ frumoase, cu tunurile eĭ marĭ înfipte în coaste.

Ea alunecă încet înainte, prăvălindu-se pe-o

parte şi pe alta ameţită par'că de loviturile valurilor care năvălesc isbindu-se de ea

Iar în urmă-ĭ, fumul scăpa pe gura coşuluĭ în inele negre, ca un şarpe uriaş ce se svîrcoleşte gonit, învins, în luptă cu vîntul turbat.

Şi noĭ cătăm ţintă spre ea urmărind cu patimă acel joc nebun, ameţitor...... sunt clipe de o înfiorare mută, clipe ce par aşa de lungĭ în cît un gînd de groază are vreme să-ţĭ scapere prin minte; timp în care bătăile inimeĭ se grăbesc, ochiĭ se deschid marĭ cătînd a reţine cu vederea corpul acela negru care dispare înghiţit de valurĭ ca într'o prăpastie adîncă...... şi aşteptăm, ţinîndu-ne răsuflarea stăpînită, să-l vedem răsărind iar culcat pe o coastă în muchea unuĭ alt val.

Simt mirosul greŭ, înecăcios de unt-de-lemn ars, răspîndit de jos de la maşina care-şĭ grăbeşte mereŭ bătăile sacadate.

Maşina fiind prea slabă, nu poate birui valurile; e peste putinţă a maĭ continua drumul înainte cu vîntul din faţă.

De două ore de cînd ne frămîntăm în loc, ne zăpăceşte sbuciumarea asta a valurilor, carĭ se isbesc spărgîndu-se cu sguduiturĭ groaznice.

Comandantul se hotărăşte să ne abatem din drum, schimbînd direcţia, şi să intrăm la adăpost în golful Kavarna, pînă cînd s'o maĭ linişti marea şi-o cădea vîntul.

Sifliile încep să sune pe punte, oamenii grăbiţi se string la posturi în dreptul manevrelor, pilotul îşi încleştează mînele în roata cîrmei, gata să soarbă comenzile cari răsună clare şi prelungite:

„*Gata de vota'n vînt;*" o clipă de aşteptare..... un sgomot asurzitor de farfurii sparte, de obiecte răsturnate; şi *Mircea* de-odată se culcă într'o parte aşa că apa năvăleşte înăuntru pe punte; — am schimbat drumul spre Kaliakra — Intrăm în Kavarna cu vîntul de travers.

Elisabeta imită manevra noastră ajungîndu-ne din urmă.

Ne apropiem de uscat: coasta înaltă, roşietică, dintr'un şirag de stînci colţurate care opreşte vîntul ce se isbeşte de ele suflînd cu furie.

Ancorăm aproape de *Elisabeta* care nici nu se clinteşte, liniştită şi mîndră.

Oamenii în repaus, rupţi de osteneala din timpul nopţei, adorm duşi cu gîndurile duse la ai lor rămaşi în urmă şi atita de departe.

O barcă se desprinde de lîngă crucişetor şi s'apropie de noi; e un ofiţer care aduce un plic pentru comandantul nostru: ne stringem în jurul lui şi el ne istoriseşte cele întîmplate la ei pe bord.

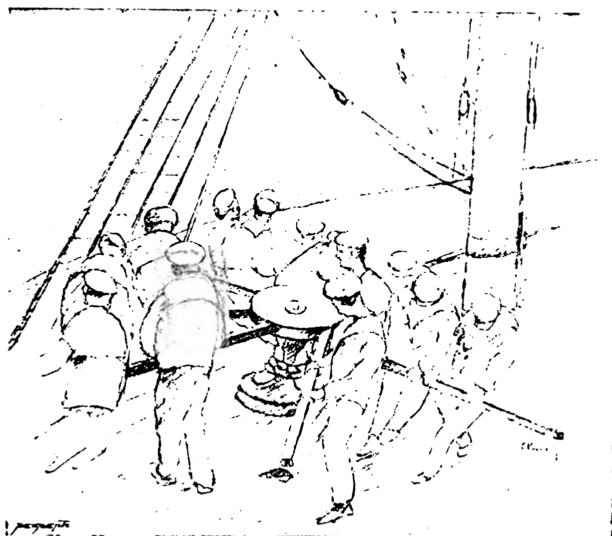
Elisabeta vas mai noŭ şi puternic, putea să-şi continue drumul; văzîndu-ne însă pe noi că schimbăm direcţia, comandantul, stase la

îndoială dacă să-şi urmeze drumul saŭ să vie după noĭ, bănuind că avem vre o stricăciune la maşină.

In urmă s'a hotărît să ne imiteze manevra, pentru a ne veni în ajutor în caz de nevoie. Inainte de a mă scobori în cabină să mă odihnesc, îmĭ arunc încă odată privirea spre coasta de care ne apropiasem.

Departe să zăresc albind în lumina dimineţeĭ casele tupilate, ascunse la adăpost prin crăpăturĭ de stîncĭ arse, roşietice — e un sat perdut, uitat de cine ştie cînd, pe-o coastă stîncoasă şi pustie.

III.

Pe mare, 4 August.

Şase ore şi jumătate dimineaţa. Barca No. 1 se întoarce la bord cu provizii din *Kavarna*. Toată lumea-ĭ la *posturile de plecare*; la ora 7 virăm ancora.

Lanţul ancoreĭ trosneşte la *cabestan* în smunciturĭ cadenţate—la unele vase cu pînze, acolo unde puterea aburuluĭ n'a înlocuit munca ome-

nească, se mai poate vedea cît de chinuitoare este viața omului de mare—cu mușchii încordați, sprijinind picioarele goale în puntea udă, oamenii împing cu pieptul în manelele cabestanului care învîrtindu-se prinde zalele lanțului scrîșind la fie-care salt.

Ancora sus — și alunecăm lin pe apa moartă a golfului. Cum trecem farul de la *Kaliakra*, începe *Mircea* să prindă viață și pleacă legănat pe valuri scurte și răpezi ce undulează fața goală, nemărginită, a mărei.

Vreme închisă ; cerul înfășurat ; și 'n aerul dimineței se simt fiori reci de boare umedă pe care-i aduce de la larg un suflu ușor de briză. Coasta pustie și stîncoasă rămîne perdută în urmă pe cînd noi cu pînzele întinse ne afundăm în golul depărtărei.

Ofițerul de quart, de pe comandă, strigă capul ce trebue urmat : *Sud* 74 *Est*—aceleași cuvinte le repetă de la cîrmă bătrînul *Micheli* pilotul, răgușit, cu ochii țintă pe sticla busolei ca să prindă numărul scris în dreptul *liniei de credință*.

Departe, la orizont, se ivește albind o pată; toți privesc cercetînd în zare ; aŭ și început a-și da păreri — cînd te afli pe întinsul pustiŭ al mărei, un lucru de nimic te pasionează la culme. Se recunoaște o corabie frumoasă ce trece prin babordul nostru.

Tocmai tîrziŭ străbate și soarele printre norii

rupţĭ în pale, anume par'că să deschidă drum săgeţilor de aur ce se frîng recĭ de crestele valurilor, poleind o pată de pe faţa măreĭ în locul acela spre răsărit.

Mînaţĭ de adierea vîntuluĭ ce ne bombează pînzele înaintăm mereŭ pe o mare luminată de jocul scînteiirilor orbitoare.

Nicăerĭ maĭ mult ca în largul măreĭ nu te uimeşte înfăţişarea minunatelor fenomene ale natureĭ.

Cine ar putea şti din cîte se petrec înăuntru, în lumea sînuluĭ măreĭ, numaĭ acolo sub pata aceea aurie de la suprafaţă în ploaea caldă a razelor !...

Minţele omeneştĭ — pururea cercetătoare — n'aŭ isbutit încă a lua în stăpînire întreaga *lume a funduluĭ măreĭ* cu nesfîrşitele bogăţiĭ ce zac în neştire, cu miriadele de vietăţĭ locuitoare, popoare ce nasc, trăesc luptînd şi mor în abisul nepătruns al *funduluĭ*.

Căcĭ pe cînd *pămîntul*, mut şi neclintit, de veacurĭ întregĭ destăinueşte luminînd ascunsul minunelor natureĭ, înşelătoarea *mare*, veşnic neastîmpărată şi vorbitoare, păstrează încă tainele ascunse ale fireĭ în noaptea sînuluĭ eĭ vieţuitor.

Un iubitor al măreĭ, *Gustave de La Landelle*, arată în cîte chipurĭ se răspunde la întrebarea : *ce este marea ?*

„O enciclopedie vieţuitoare, răspund învăţaţiĭ. Nu-ĭ de cît o picătură de apă în infinit, susţin filosofiĭ. Naturaliştiĭ spun că nu-ĭ de cît un amestec imens de apă sărată.

Gramaticiĭ o definesc numaĭ ca simpla apă care înconjoară continentele. Chimiştiĭ susţin că nu-ĭ de cît un volum enorm de protoxid de hidrogen ţinînd în desoluţie chlorura de sodiŭ. Matematiciĭ declară că este un corp căruia nu-ĭ poate calcula suprafaţa. Fisicieniĭ îĭ văd numaĭ fenomenele de maree, vînturile, echilibrul şi curenţiĭ. Poeţiĭ clasicĭ o văd locuită de mulţimea zeilor şi zeiţilor ; poeţiĭ romanticĭ o fac să rîdă şi să plîngă ; poeţiĭ realiştĭ îĭ descriŭ ororile ; poeţiĭ fără adjectiv, cîntă imensitatea şi binefacerile sale. Iar pentru voiajor şi negustor, nu-ĭ de cît un larg drum. Pentru omul de Stat şi diplomaţĭ este o *chestiune*. Pentru regĭ, este un imperiŭ. Pentru popoare, un cîmp de bătălie. Pentru pictor, nu-ĭ de cît un fond de tabloŭ.

Istoricul susţine că marea este arena unde s'aŭ deslegat cele maĭ marĭ conflicte ale timpurilor vechĭ şi moderne. Marea aminteşte vecînic de acele călătoriĭ pentru răsboae, pentru cucerirĭ, pentru descoperirĭ, de la fabuloasa expediţie Argonaută pînă la acele ale polurilor Nord şi Sud. Marea este *Salamina*, *Răsboaele Punice*, *Acţium*, *Cruciadele*, *Abukir*, *Trafalgar*, *Navarin*, *Roma*, *Cartagena*, *Veneţia*, *Genua*, *Spania* luĭ

Carol-Quintul, *Holanda*, *Franța* luĭ Ludvig al XIV și *Coltber*, ea este *Puterea Britanică.*

Marea a făcut pe *Cristofor Columb* și toate marile descoperirĭ ale lumeĭ.

Marea pentru romancierĭ, este acel gigantic teatru unde se agită toate pasiunile omeneștĭ modificate prin o existență excepțională. Iar pentru marinarĭ, este o carieră, o profesiune, un meșteșug... ea, maĭ este și un asil, o mamă care hrănește, o a doua patrie, un obiceiŭ, o pasiune... și cîte odată încă, ea este sclăvia, exilul, închisoarea, moartea !...“

IV.

Pe mare, 5 August.

După prînz soarele începe a ne chinui, vîntul cade, şi pînzele pînă acum bombate şi însufleţite cad şi ele întinse, albe şi moarte pe cînd bricul pluteşte legănîndu-se a lene.

Pînzele nu maĭ prind vînt, zice cu necaz ofiţerul de quart privind în sus spre arboradă.

Se sună la *posturile de manevră;* toată lumea-ĭ afară pe punte împărţită la locurile ştiute, gata, cu urechia aţintită; se aşteaptă comanda — nespus de frumoasă e priveliştea uneĭ manevre bine executată — „*sus gabieriĭ*“ răsună vocea ofiţeruluĭ, şi o clipă nu vezĭ de cît o învălmăşeală de trupurĭ omeneştĭ, mînĭ şi picioare goale care se agaţă de treptele de frînghie ale sarturilor ce tremură îndoite de greutate, pînă se

desprind cei dintîiŭ gabieri. Sprinteni, în salturi de pisică ajung sus, respîndindu-se de-alungul vergilor cu încredere în sine şi cu îndemînarea deprinderii.

Se ridică pînzele, înfăşurîndu-le pe rînd, şi *randa* întinsă şi înegrită de fum, ca o aripă rănită se strînge şi cade la locul ei.

Şi în amestecul sgomotului de şoapte întretăiate, de respirări scurte, de-asupra scîrţîitului macaralelor vibrează mai tare sunetul argintiŭ al sifliei lui *Mastela*.

Minunat şef de echipaj mai e şi vechiul *Andreĭ Mastela*.

Om înalt şi bine legat, oacheş, cu mustaţa groasă şi ridicată, smolit la faţă dar cu ochiĭ viĭ şi plini de veselie.

Putem spune chiar că-ĭ chipeş *Mastela* cînd apare el pe punte cu galoanele de aghiotant la mînecele spenţeruluĭ, purtînd pe după gît în tot-d'a-una şnurul alb de care-ĭ legată sifliea. Greŭ şi foarte cu anevoe ar fi de răscolit adîncul vremurilor trecute pentru a da de urma poreclei sale, căcĭ şi în foaia matricolă şi în livretul individual, îl găsiaĭ trecut cu nume romînesc avînd şi un *escu* la coadă ca orĭ-ce romîn curat.

Noĭ însă aşa l'am pomenit; aşa l'aŭ cunoscut şi ceĭ dinainte şi ceĭ după noĭ; şi-ĭ cam multă vreme şi multe generaţiĭ aŭ trecut pe sub mîna

luĭ. Pe cîţĭ nu i-a primit el de copiĭ, i-a învăţat meseria şi după anĭ de zile, uniĭ aŭ ajuns bine, ofiţerĭ de bord pe vase de comerţ, pe cînd el a rămas acelaş, pururea la postul săŭ, vechiŭ şi neclintit şef de echipagiŭ al luĭ *Mircea.*

Altminterĭ nu era el om răŭ, chiar blînd putem zice, doar aşa cîte odată de-ajungea cu sfîrcul *salamastreĭ* pe vre-unul maĭ moale, şi asta numaĭ ca să-l iuţească la lucru, cum e datoria unuĭ şef de echipagiŭ, căcĭ de aceia se chiamă că-ĭ sufletul borduluĭ.

Ceea-ce făcea puterea şi preţul slujbeĭ luĭ era numaĭ meşteşugul ce avea de a-şĭ cunoaşte oameniĭ şi de a-ĭ boteza pe fie-care prin o poreclă anume, bine aleasă. Dovadă e pilda cu *Moraru* care a ajuns fruntaş de unde era cel maĭ prost soldat, şi asta numaĭ pentru că nu-l chema alt-fel de cît *Moraru cel iute.*

Şi *Moraru,* leneşul cu ochiĭ micĭ şi adormiţĭ, trecuse prin toate *specialităţile borduluĭ*, fochist, tunar, ordonanţă, bucătar, timonier — ajunsese cel maĭ bun gabier. Şi'n mers pe vremurĭ grele, cînd marea era maĭ demontată, cînd toţĭ zăceaŭ întinşĭ de răul de mare *Moraru* la orĭ-ce manevră s'arunca cel d'întîĭ cu sub-bărbia bonetuluĭ pe după urechĭ şi cuţitul de gabier legat cu o sfoară pe după gît, sus la *rîndunica* în vîrful catarguluĭ, se'ncingea inimos la luptă cu vîntul turbat: ca să stăpînească colţul

pînzeĭ ce să sbătea în suflările mugitoare ale vijelieĭ?...

Şi din înălţimea *cruceteĭ* de unde se afla, aşa de poruncială, gata ar fi fost şi'n foc să s'arunce, nu numaĭ în apă, cînd printre fluerăturile răutăcioase ale vîntuluĭ străbăteaŭ pînă sus la dînsul tremurăturile sunetuluĭ metalic ale sifliĭ luĭ *Mastela* care-l îndemna strigîndu-ĭ de jos de pe punte: *acum, Moraru cel iute!...* Că mult face o vorbă care-ĭ merge la inimă, romînuluĭ; şi să-l fi văzut pe *Moraru* că de la o vreme începuse a se sili şi la *şcoala de carte* şi toată ziua, la orĭ-ce exerciţiŭ, îl vedeaĭ cu abecedarul vîrît în sîn. Une-orĭ tîrziŭ de tot, cînd portul întreg dormea trudit, în liniştea somnuluĭ de după miezul nopţeĭ, îl găseaĭ pe *Moraru* fiind în divizionul de quart ghemuit în cîte-un colţ şi, la lumina slabă roşiatică a felinaruluĭ de punte, silindu-se a imita slovele pe placa de la *timonierie*.

Şi munca nu ĭ-a fost de geaba, o întîmplare minunată la ajutat.

Era tocmaĭ într'o duminică inspecţie generală.

Mircea mândru de-ĭ scânteiaŭ alămurile în bătaia soareluĭ, lustruit şi curat cum îĭ oglinda, avea de dimineaţă pe *Amiralul* la bord.

Oamenii eraŭ îmbrăcaţĭ curat, cu moţurile roşiĭ la bonete, cu tricourile vărgate întinse pe piept, iar gulerile albastre ale cămăşilor de ma-

rină le străluceaŭ pe spate. După primirea şi toate onorurile obicinuite la o asemenea zi se executară diferitele exerciţiĭ; de la arme la tunurĭ, de la posturile de luptă la cele de incendiŭ, acum la urmă se dase şi la *posturile de manevră* — aci e partea gabierilor şi *Moraru cel iute* intra în rol.

Se comandase tocmaĭ *descrucişarea rîndunicelor;* amiralul şi toţĭ dimprejur aşteptaŭ cu ochiĭ ţintă sus la arboradă — cînd un foşnet uşor se aude, şi de acolo de sus, de la înălţimea catargului din provă, un obiect cade în mare... Dus aşa de vînt, părea o pasăre, căzînd cu o aripă desfăcută.

— *Iar vre-un bonet a căzut la apă*, şopteşte un ofiţer.

— *Ba nu, e o carte care pluteşte, uite i s'aŭ desfăcut foile*, răspunde un altul.

— *Iĭ abecedarul luĭ Moraru, i-a căzut din sîn*, adaugă surizînd un sergent.

S'a făcut mult haz de asta, şi dacă *Moraru* şi-a perdut abecedarul — că doar nu era să lase barca la apă tocmaĭ atuncĭ, pentru a-ĭ pescui hîrţoagele luĭ răspîndite — apoĭ peste o săptămînă tot echipagiul s'a minunat de el, cît de mîndru a eşit la *apelul permisionerilor pe punte*, căcĭ mergea în oraş să-şĭ ude galoanele cele de lînă galbenă carĭ străluciaŭ aşa

de frumos de-a curmezişul mînecilor flaneleĭ de serviciŭ.

Aşa a fost înaintat fruntaş *Moraru cel iute.*

Şi asta numaĭ pentru c'a ştiut *Mastela* cum să-l ia, căcĭ vezĭ multe ştie el, şi maĭ multe încă frumos le spune — că-ĭ om umblat — şi dacă îndură omul nevoĭ şi primejdiĭ în lungul mărilor, apoĭ şi mult i-e dat să vadă şi să cunoască; luminîndu-şĭ mintea ajunge să înţeleagă din rostul lumeĭ şi din ascunsul fireĭ omeneştĭ.

Mereŭ să-ţĭ tot fi povestit din cele cîte a fost văzut prin locurile umblate prin *Rusia*, *Anatolia*, *Spania* în voiagiul din 1892 şi la serbările din *Genua;* în voiagiul de la 95 cînd a mers toată coasta Europeĭ pînă la *Kiel* unde lumea nu maĭ bea apă ci numaĭ bere nemţească; să spuie el de chefurile cu marinariĭ ruşĭ, englezĭ, francezĭ, ba şi japonezĭ întîlniţĭ la *Constantinopol;* de cîte dragoste începute şi neterminate, dar de peripeţiile cînd cu furtuna din voiajul de la 88, de credeaŭ toţĭ în ţară că s'a înecat *Mircea!...* Cum aŭ ajuns în *Bosfor* cu proviziile sfîrşite, flămînzĭ, şi bătrînul *Mircea* sdrobit, cu *bompresul* şi *vergile* rupte şi... cîte nu ştie şi n'a apucat el de cînd îşĭ făcea viaţa în aceeaşĭ încăpere strîmtă şi întunecată, în mirosul de catran din prova luĭ *Mircea.*

Cu siguranţă, el constitue volumul cel maĭ complect din istoricul vasuluĭ.

Dar adèvăratele luĭ succese, căcĭ a avut multe şi frumoase succese, eraŭ *regatele:* la aceste întrecerĭ de bărcĭ carĭ se fac în toţĭ aniĭ, se vede măestria arteĭ sale.

Dar ca să'l înţelegĭ bine trebue să te ţiĭ de el, să nu'l slăbeştĭ o clipă; numaĭ urmărindu-l cîte-va nopţĭ înainte de ziua solemnă aĭ putea să-ĭ prinzĭ din mijloacele întrebuinţate. Are operaţiĭ pe carĭ le face încet şi pe tăcute; unge carena bărceĭ cu seŭ pentru ca barca să lunece uşor, îşĭ îndreptă ramele, alege oameniĭ pe sprînceană, îşĭ potriveşte greutăţile la pupă ca să se ridice prova şi ast-fel barca să taie maĭ uşor apa; şi... cîte alte micĭ secrete profesionale...

Nicĭ-odată nu uită să-şĭ ia în barcă şi rame de reservă, pentru a schimba pe cele ce s'ar rupe în drum. Un vechiŭ obiceiŭ al borduluĭ era de a se da vin soldatuluĭ care ar rama cu atîta putere în cît să rupă o ramă în apă.

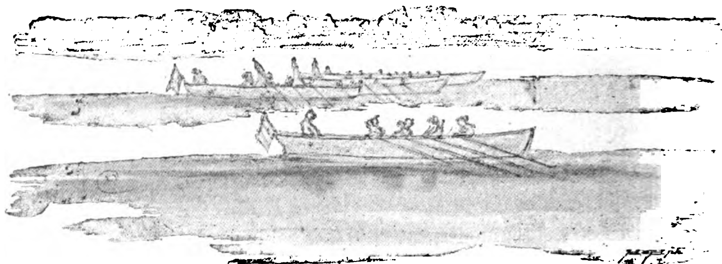
Uniĭ camarazĭ răutăcioşĭ îl acuzaŭ pe *Moraru cel iute* cum că el ar avea meşteşugul de a rupe o ramă numaĭ printr'o smunciturã şi nu prin puterea ramatuluĭ.

Dovezĭ îndestulătoare n'aŭ fost pentru a se adeveri faptul, — e drept însă că el avea pe suflet cam multe rame rupte, pentru care îşĭ primise răsplata după obiceiul borduluĭ.

Mastela a făcut să se respîndească faima bărceĭ No. 1 a luĭ *Mircea*, pînă azĭ încă neîntre-

cută prin partea locului, de vre-o altă barcă a marinei de răsboiŭ engleze, ruse saŭ romîne.

Atuncĭ, în ziua aceea a anuluĭ cînd cheiul şi vasele din port gem negre de furnicarul omenesc, atuncĭ cînd se află faţă: amiralul, generaliĭ, ofiţeriĭ, cucoane, ţiviĭ, pescarĭ, lumea toată a mahalalelor venită să privească la curse, atuncĭ trebue să'l priveştĭ de-aproape pe *Mastela*.

De cum răsuna cuprinsul de bubuitul tunuluĭ de la şalupa de poliţie, semnal de plecare, el nu se maĭ potoleşte: *acum sus... lung la apă... nu te da... încă odată băeţĭ... aşa... încă... şi maĭ...*

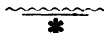
Ceĭ zece oamenĭ ameţiţĭ trag în disperare, cu ochiĭ închişĭ şi capetele goale, cu trupurile ghemuite, stăpînindu-şĭ respirările pentru a'şĭ grămădi toată puterea în braţele ce trosnesc din încheiturĭ. Şi pe cînd braţele lor răpezite în învîrtiturĭ de manivelă taie apa dinainte, el cu

mîna încleştată pe cîrmă îĭ îndeamnă aplecîndu-şĭ trupul la fie-care lovitură pentru a da avînt bărceĭ care sboară ca o săgeată pe luciul de oglindă al măreĭ.

Cu cît bărcile se apropie cu atît creşte maĭ tare haosul strigătelor şi aplauzelor mulţimeĭ aţîţate de această întrecere de cheltuială a puterilor omeneştĭ.

Cea întîĭ barcă ce străbate din învălmăşagul celor-l'alte ajungînd la semn cu ramele sus, se ştie în tot-d'auna că-ĭ barca No. 1 a luĭ Mircea.

Şi omul care se ridică în ea, mîndru, cu o mînă pe cîrmă şi alta la şapcă, lucindu-ĭ şirurile de galoane pe mîneci şi cele două decoraţiĭ pe piept, îl cunoaşteţĭ cu toţiĭ, . . . e *Andreĭ Mastela*, vechiul şef de echipaj al briculuĭ *Mircea*.

V.

Pe mare, 6 August

Toată noaptea am avut o mare potolită. M'a chinuit doar luna plină ce se ţinea de noĭ plutind pe înălţimea albastră, iar geana-ĭ argintie cădea de oboseală pe-un ochiŭ rotund de geam drept în cabina mea.

In faptul dimineţeĭ eram la post pe punte. Serviciul obicinuit de quart: se pune pe hartă *punctul* însemnînd locul unde ne aflăm la ora anumită.

O dimineaţă răcoroasă; coprinsul tot e plin de fioriĭ receĭ aĭ uneĭ brize uşoare, nehorărîte, care se joacă prin rotocoalele fumuluĭ de la coş, aruncîndu-ne praf de cărbunĭ în ceaiul pe care-l sorbim cu poftă.

Se sună de *spălarea punţeĭ*. Intr'o clipă va-

porul întreg e inundat; pompele toate lucrează cu zor şi apa din gheordele, ce cade aruncată, isbeşte puntea udă în lovituri ca de ciocan. Iar păsările în cuşca din fund de sub comandă se string înspăimîntate cu penele sbîrlite şi'nchid ochiĭ cu groază de-atîta apărie.

Pe bord, mişcare generală; sprintenĭ, vioĭ, aleargă marinariĭ cu mînecele suflecate pînă la cot, cu picioarele goale pînă la genunchiŭ în apă rece şi sărată a măreĭ ce înroşeşte pĭelea; grăbiţĭ muncesc de-a valma

Eşind din aerul îmbîcsit dinăuntru la lumină în aerul deschis, ce vecînic schimbător e plin de sănătate, în răceala apeĭ aşa bogată'n viaţă e par'că o renaştere îndeplinită în sînul larg al natureĭ, în măreaţa sălbătăcie a măreĭ.

... Şi nu ştiŭ cum adesea mă duce gîndu'n urmă, departe, la pămîntul cu oraşele luĭ marĭ, la furnicarele omeneştĭ, prin mahalalele înfundate acolo unde zac aşa de înghesuiţĭ atîţia sclavĭ modernĭ — omul-unealtă înăbuşit în atelierul plin de fum, omul-maşină de scris încătuşat de biroul plin de praf şi de cerneală — numaĭ aci simţĭ cît de tristă-ĭ soarta acelor victime ale mizerieĭ mult lăudateĭ civilisaţiĭ.

Se simte încet cum creşte suflarea unuĭ vînt de West. Comandantul dă ordin a se desfăşura *sburătoriĭ*, *randa* şi *vela-straiuluĭ*.

... Şi navigăm ast-fel mînaţĭ de vînt, cu

pînzele întinse, mereŭ în golul nesfîrşit ce ne'mpresoară . . . mereŭ către *Sud-Est*, spre cercul albastru strălucitor la orizont: într'acolo este coasta Anatolieĭ; la noapte vom ancora în Trebizonda.

Tot echipagiul trece la *exercițiĭ pe specialitățĭ*. Şi pe cînd vasul îşĭ urmează calea legănat din val în val, oamenĭĭ toțĭ staŭ la posturile rînduite; icĭ un grup în jurul unuĭ tun, dincoace altul în jurul busoleĭ ; uniĭ execută semnele, alțiĭ la manevre staŭ în jurul catargului din provă.

Aci pe puntea asta, sub bolta nesfîrşită a ceruluĭ, pe aceste cîte-va scîndurĭ carĭ te țin deasupra abisuluĭ nepătruns al funduluĭ, aci unde sunt strînse atîtea viețĭ la un loc, ca într'un cuib răsleț, se nimiceşte orĭ-ce voință, nimenĭ nu maĭ trăeşte pentru sine ci pentru rolul pe care-l are de împlinit; e un fel de contopire totală pentru a forma un singur suflet care să dea viață acestuĭ corp înaripat, în luptă cu natura, aceste̮ĭ minunate înjghebărĭ de lemne şi fer, de pînze şi frînghiĭ, pe care mintea omenească a născocit'o şi-a prefăcut'o în lunga scurgere a veacurilor.

O legătură foarte curioasă strînge pe aceştĭ oamenĭ diferițĭ, adunațĭ care din cotro, împărtăşind aceeaş soartă în leagănul acesta cu aripĭ care pluteşte rătăcitor între cer şi apă, aşa departe de restul lumeĭ.

... Pe la prînz vîntul îșĭ schimbă suflarea; marea e peste tot demontată.

Se sună semnalul de masă; ne scoborîm în *careŭ*.

Masa e așezată ca pentru *posturile de mare*: deasupra, în găurĭ micĭ, sunt puse bețișoare carĭ împresoară farfuriile pentru a nu fi răsturnate de aplecările vasuluĭ.

Ciudată e înfățișarea uneĭ mese luată pe timp răŭ. Acolo altă-dată răsună sgomot, rîs, și veselie, acum nu se aude de cît foarte rar cîte-o glumă aruncată vre unuia ce n'are poftă de mîncare; adesea bucatele nu sunt bune, saŭ se aduc prea tîrziŭ; în tot-d'a-una se servește prea încet. Uniĭ abia gustă, alțiĭ înghit în sec, iar alțiĭ se ridică plecînd grăbițĭ ... și toțĭ doresc a termina maĭ curînd și această datorie ce aŭ de împlinit.

Vîntul se întărește văzînd cu ochiĭ, și din spre *Nord* sosește o bură de ploae rece și deasă.

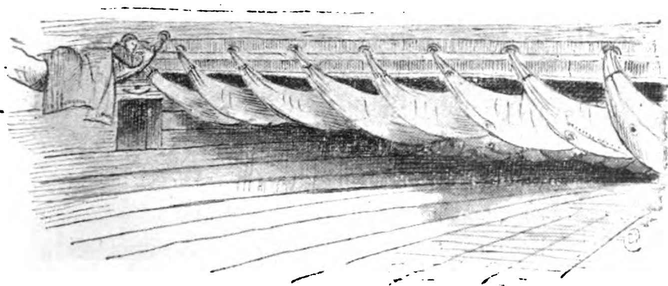
Ofițerul de quart se oprește necăjit din plimbarea luĭ obicinuită, îșĭ îmbracă mantaua de ploae și strigă răspicat și puternic pentru a birui glasul urlător al vîntuluĭ.

A strînge sburătorul mic ... atențiune ... strîngețĭ! ... un scîrțiit chinuitor de macarale, un tropot cadențat de picioare goale pe puntea udă, un amestec de răsuflărĭ adîncĭ întretăiate de îndemnărĭ ... *vira* ... *lunga* ... *vira* ... și

totul se sfîrşeşte în fluerăturele ascuţite ale sifliilor...

Numaĭ divisionul de serviciŭ e pe punte; toţĭ sunt îmbrăcaţĭ în hainele de ploae, făcute din pînză groasă ceruită

Mă scobor încet, aplecat, pe scara din cazarmă să intru la mine în cabină. Jos, mă opresc pentru a recăpăta respiraţia o clipă curmată de mi-

rosul acru inecăcios care încinge tot coprinsul mohorît întunecat.

Ce înfăţişare stranie are spaţiul acesta aşa de strîmt — abia înroşit de lumina slabă a unuĭ felinar legănat; printre obiectele de tot felul îngrămădite acolo staŭ atîtea fiinţe într'o căldură năbuşitoare, în mirosul greŭ de catran care umple aerul închis şi stricat.

Dintr'un bord în altul hamacele prinse în tavan, umflate ca nişte sacĭ plinĭ atîrnînd în jos,

se ating între ele legănînd sbuciumat trupurile ghemuite ale acelor carĭ dorm obosițĭ saŭ zac în amorțire.

Intru în cabină și mă suiŭ în patul meŭ strîmt ca o cutie, ce are o muche maĭ înaltă pentru a-mĭ opri rostogolirea în aplecările vasuluĭ. In aceștĭ cîțĭ va metri cubĭ de aer închis locuim patru inșĭ; paturile așezate cîte două, unul de-asupra altuia. Dimineața e frumos cînd ne 'mbrăcăm pe rînd numaĭ cîte unul!..

Cum staŭ întins cu fața în sus, cu un braț lipit de-alungul pereteluĭ umed, simt lovitura fie-căruĭ val care se sparge de coastele vasuluĭ; pare că ar voi să doboare peretele ce oprește șivoiul de a străbate înăuntru. Și *Mircea* tresare și geme la fie-care nouă isbitură.

Ațipisem coprins de-o toropeală visătoare în care pluteam perdut, cînd vasul se culcă pe-o coastă într'o bandă așa de puternică în cît toate obiectele de pe-o poliță de-asupra capuluĭ, cărțĭ, periĭ, sticle, oglindă, cad peste mine.

Intunericul, aerul din năuntru mă înăbușă. Mă urc pe punte.

Afară, o noapte neagră de nepătruns. Vîntul mugește în tremurăturĭ fioroase și une orĭ din negrul văzduhuluĭ ca o suflare de ghiață se repede cu-atîta furie de par'că sfîșie în bucățĭ pînzele încordate ce țipă în legăturĭ.

Patru bătăĭ scurte de clopot, vibrînd așa de trist, ne spune ora borduluĭ — e miezul nopțeĭ.

— *Bun quart înainte!.. bun quart înapoĭ!... bun quart peste tot!...* și vorbele tăiate de ascuțișul vîntuluĭ se pierd gonite în haosul ce ne înconjoară.

Facționariĭ uzĭ, amorțițĭ de frig, nemișcațĭ la posturĭ, par niște umbre țintuite în loc. Numaĭ ofițerul de sus cu pașĭ greoĭ măsoară în lung *comanda.*

Și *Mircea* — bătrînul ce atîtea a înfruntat — abea înaintează luptînd la fie-care pas cu valurĭ din potrivă ce cad pe puntea udă ca loviturĭ secĭ de ciocan. Intreaga suprafață de apă în jurul nostru pare că fumegă fierbînd în clocot, și un fel de umbră neagră se întinde pe de-asupra gonind în urma noastră.

Mă duc în provă; cîțĭ-va marinarĭ, alipițĭ de peretele bucătărieĭ, îșĭ usucă hainele lor ude — de aci se vede bine fie-care val ce ajunge și ca o stîncă se prăvale isbind în coastele vasuluĭ ce cade cu pliscul în jos ca într'o groapă neagră și adînc deschisă înainte.

Pachete marĭ de apă năvălesc înăuntru acoperind puntea, și se întind plimbîndu-se dintr'un bord în altul, adesea stricînd somnul celor ce picotesc lungițĭ în jurul *cabestanuluĭ* avînd colaciĭ de frînghie și lanțurĭ drept căpătîĭ

„*Se vede o lumină albă înainte*“ strigă omul de sus din *gabie*.

O mişcare deosebită se face pe bord. Comandantul e anunţat.

„*Farul turnant cu eclat*, *de la Trebizonda*“ se şopteşte pe *comandă*. Şi toţĭ sunt afară cu ochiĭ marĭ deschişĭ cătînd să prindă cu vederea acea steluţă tainică ce s'aprinde şi se stinge abea licărind la orizont.

Ce putere fără seamăn are lumina faruluĭ asupra fireĭ omeneştĭ. Lumina aceasta slabă, ce abea se zăreşte clipind ca un ochiŭ obosit de veghere, te călăuzeşte şi te susţine, şi 'n taină te îndeamnă şoptindu-ţĭ : *înainte!... tot înainte!...* Par'că te simţĭ îmbărbătat, puterile ţi se îndoiesc, căcĭ nu maĭ eştĭ singur, răsleţ rătăcitor pe întinsul pustiuluĭ de ape. In nopţile negre şi furtunoase e *candela sfîntă* ce arde la marginea măreĭ, în locul de scăpare a fiinţelor slabe ce'n luptă cu natura cer mînă de ajutor.

Şi una lîngă alta, încet, pe nesimţite, răsar luminĭ departe întocmaĭ ca steluţe ce'şĭ tremură sclipirea pe fundul negru în zare.

„*Luminele din port... ajungem .. e Trebizonda...*“ îşĭ spun uniĭ altora, şi pare că o suflare de viaţă animează întreaga mulţime. In vederea portuluĭ nimenĭ nu maĭ suferă; ca prin farmec tot răul se uită într'o clipă.

Ne apropiem. Luminele apar într'un joc cu-

rios înmulţindu-se şi crescînd mereŭ. Dar nimic lămurit nu se poate deosebi din haosul spre care înaintăm.

Se pun sondele — „27 metri!... *fund nisip*" strigă timonerul din prova; şi navigăm încet, numaĭ cu maşina, în vederea portuluĭ să recunoaştem intrarea.

Cîte-va umbre negre se desprind înălţîndu-se în faţa noastră; uriaşĭ, în forme fantastice, par'că anume ni se opun în cale. Toate privirile sunt încordate, ochiĭ aţintiţĭ se silesc a despica întunericul dinainte... sunt treĭ corăbiĭ marĭ ancorate în radă; aşa cum staŭ perdute în negura nopţeĭ par nişte monştri ciudaţĭ care se sbat chinuiţĭ între valurile furioase ce-ĭ isbesc în coaste.

„*Banda tribor!.... tribo-o-or banda*" repetă răguşit pilotul care învîrteşte grăbit roata cîrmeĭ într'o parte; un zîngănit repetat de smunciturile lanţuluĭ de la cîrmă şi *Mircea* abate pe loc întorcîndu-se greoiŭ pe-o lature. Căutăm pe *Elisabeta* care trebuie să fi sosit cu două zile înaintea noastră.

Din jocul luminelor ce licăresc răspîndite, cîte-va felinare albe şi roşiĭ se aprind şi se sting pe rînd.

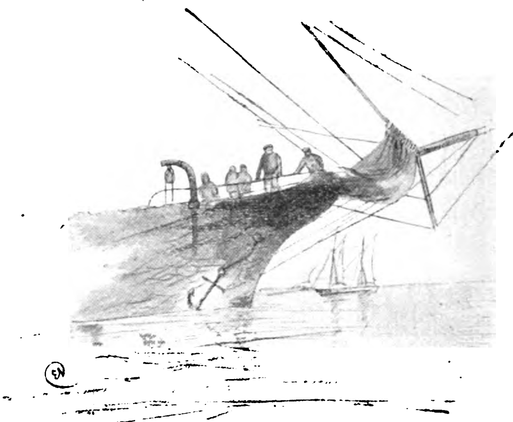
„*Elisabeta ne semnalează cu Meritens*". Ne-a cunoscut după cele două luminĭ albe ridicate

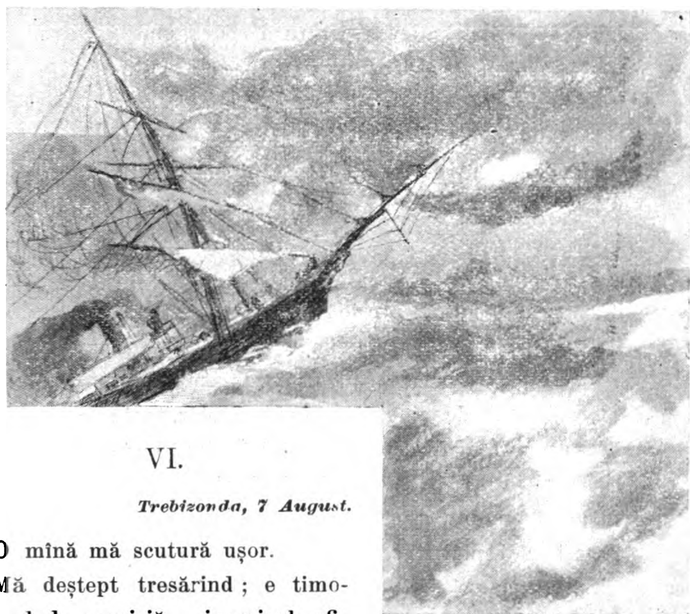
la *pic*. semnalul de intrare în port a unuĭ bastiment de răsboiŭ.

Foarte încet ne apropiem de *Elisabeta* trecînd prin babordul eĭ: *„maĭ înainte.. aşa.. stop... acolo ancoraţĭ“* e vocea secunduluĭ de la crucişetor.

***„Atenţiune la ancoră... gata“* se răspunde din prova, şi toţĭ aşteaptă comanda săvîrşitoare.**

***„Funda!“..* un sgomot de rostogolirea unuĭ corp greŭ ce cade în mare împroşcînd stropiĭ de apă şi un prelung zîngănit de lanţurĭ... e ancora — simbolul speranţeĭ.**

VI.

Trebizonda, 7 August.

O mînă mă scutură ușor.

Mă deștept tresărind ; e timo-erul de serviciŭ — inamicul ofi-rilor pe bord, — care'mĭ șoptește urt : *peste cincĭ minute urmațĭ a lua de quart.*

Ah! . . . și ce somn dulce și bine-făcător mă ăpînește.

Cu ochiĭ încă împăinjenițĭ mă îmbrac și, pi-iind scările, mă suiŭ pe punte.

După o noapte albă, serviciul acesta de la orele ıtru la opt dimineața e neînchipuit de greŭ.

Vîntul s'a potolit; marea însă tot îșĭ maĭ clatină ılurile eĭ marĭ, greoae, culcîndu-l pe *Mircea*

pe coastă, aşa că abea se maĭ poate ridica la loc o clipă bătrînul vas pentru a cădea obosit pe cealaltă parte. Şi cum se smunceşte el în-gănind între lanţurile celor două ancore care caută să'l stăpînească în loc!

Deschid ochiĭ marĭ şi sorb, răpit de uimire, priveliştea nespus de frumoasă ce se desfăşoară în faţa mea.

Trebizonda, imens amfiteatru, se înalţă pe coasta unuĭ munte verde, în care vezĭ în-fipte casele albe, cu nenumăratele lor fereştĭ ferecate, cu cerdace largĭ, unele de-asupra altora; şi sutele de minarete ale moscheelor, toate într'o neorînduială ciudată, totul în forme curioase şi bizare, în culorĭ viĭ şi diferite, pătate numaĭ de umbra cea de un verde-închis a chiparoşilor şi platanilor.

Spre apus se ridică un munte înalt şi pietros: Sui-Dagni. Sus de tot pe creasta luĭ pleşuvă stă mîndră de pază în faţa oraşuluĭ, ca imagină a islamismuluĭ, o moschee veche, cu zidurile marĭ, cu o cupolă înegrită de vremurĭ, cu vîrful minaretuluĭ ascuţit despicînd noriĭ, lăsaţĭ aşa de jos de pare că îşĭ razemă mărginele lor deslînate pe coama munţilor.

Spre răsărit o limbă de piatră se prelungeşte în mare; iar în capăt, pe-un colţ de stîncă, e aşezat farul. In spatele oraşuluĭ, pe înălţimĭ stîncoase se zăresc aşezate la rînd movile de

pămînt, urme de fortificaţiĭ ale bateriilor de artilerie.

In fund, departe, albesc în zare movile de pietre, dărămăturĭ, grămezĭ de zidurĭ năruite: e vechea cetate Trapezus.

Şi totul e într'o linişte desăvîrşită, nu poţĭ surprinde nicĭ o mişcare: întreg oraşul doarme somnul greoiŭ şi potolit în care zac adîncite toate aceste oraşe asiatice.

De jos de la port, se desprind cîte-va puncte care înegresc crestele valurilor, în mişcărĭ zbuciumate, se îndreaptă în spre noĭ: sunt bărcile cu interpreţĭ şi furnisorĭ, adevărate paserĭ de pradă, ce se întrec care să ajungă maĭ curînd la vapoarele străine sosite în port.

Din cea dintîiŭ barcă ce ajunge acostînd la scară, un om svelt şi ager, cu fesul pe ciafă, îşĭ cere voie, într'o franţuzească perfectă, ca să'l primim.

Inainte de a-ĭ răspunde, el e pe punte şi începe recomandaţiile: *Signor Giovani*, interpret şi furnisor al tuturor vaselor de răsboiŭ ce vin în port, gata pentru orĭ-ce informaţiĭ şi serviciĭ de care avem nevoe.

In rada asta deschisă, fără adăpost, *Mircea* nu se maĭ potoleşte: par'că-ĭ ameţit aşa se leagănă fără astîmpăr pe-o mare încă agitată de *hulă* puternică.

Ce curioasă e această mişcare de undulaţie

pe care o păstrează încă apa mărei în urma unei furtuni.

Nici o adiere de vînt nu se simte înfiorînd fața apei și totuși marea neastîmpărată, își trimite necurmat valurile aceste lungi, greoae, fără spume și fără sgomot, care te înalță și te scoboară încet și lin înfiorîndu-te prin liniștea lor plină de înțeles. O fi ecoul aproape stins al unei furtuni trecute, saŭ prevestirea unei furtuni apropriate?...

Pe punte nu-i nici o mișcare; dorm duși în somnul dulce și întăritor de dimineață. Timonierul de quart picură răzămat de catargul din pupă.

Legănarea asta amețitoare simt că mă birue, totuși mă lupt deschizînd mari ochii: ca într'un decor de teatru se desfășoară splendida panoramă a Trebizondei.

Și'n toropeala asta neînchipuit de dulce, ușor, pe nesimțite mă fură gîndurile 'n urmă, și prind a se închega imagini așa de mult uitate...

Tîrziŭ mă regăsesc departe în urmă, în scursul vremurilor copilăriei mele.

Din toate, un gînd mai ales îmi chinuește mintea: tabloul, care 'l-am acum în față, îl cunosc, l'am mai văzut cînd-va; priveliștea acestui oraș asiatic o regăsesc în amintirea mea.

De unde și cum?

Curios fenomen sufletesc: O scenă, o imagină

pe care o vezĭ întîia oară şi totuşĭ să o găseştĭ, fără să ştiĭ de unde, ascunsă în fundul minţeĭ tale . . .

Imagina e rămasă poate de demult, de prin cărţile vechĭ şi roase, cu chipurĭ minunate, la care priveam cu aprinderea uneĭ închipuirĭ copilăreştĭ.

Şi firul gîndurilor mă poartă 'n urmă, spre ţara mea rămasă atîta de departe, spre un colţ tăcut şi plin de farmec din fundul Moldoveĭ.

Par'că mă văd acum : purtînd cărţile subţioară plecam de acasă, copil neastîmpărat, cu mintea aprinsă de visurĭ nebune, vecînic mînat de dorul de a vedea locurĭ noĭ, neumblate.

Ca să ajung la şcoală, colindam străzile cele maĭ îndepărtate, şi mă pierdeam uitînd de casă şi de şcoală; ocolind oraşul, în naivitatea mea copilărească, credeam că lumea întreagă o cutrier.

Imĭ aduc aminte bine .. era o zi frumoasă de primă-vară, o zi din acele în care par'că natura întreagă e prinsă de un rîs voios, nebunatic, copilăresc. Toate eraŭ scăldate în ploaea caldă a razelor soareluĭ de amează.

Mă duceam la şcoală avînd cartea făcută sul în buzunarul haineĭ pătate de cerneală. Departe în fundul uneĭ măhălălĭ, o droae de copiĭ se ţinea după un om...

„*Un harap, un harap*“ strigaŭ cu toţiĭ îmbrîncindu-se ca să'l poată vedea de-aproape.

L

Era un biet negru; de cine știe unde soarta și nevoile îl aruncase prin partea locului...

Ca să scape de ceata de copiĭ care îl urmăreaŭ, negrul intrase într'o cîrciumă; noĭ strînșĭ grămadă în dreptul ușeĭ îl priveam cu ochiĭ cercetătorĭ. Uniĭ susțineaŭ că-ĭ dat cu funingină, alțiĭ că părul luĭ creț trebue să fie de lînă; iar cîțĭ-va maĭ îndrăsnețĭ se furișaŭ pînă lîngă el și îl atingeaŭ chiar pe haine croind-o însă înapoĭ la fugă în spre ușă.

Negrul, știa cîte-va vorbe romîneștĭ; am înțeles bine cînd i-a spus cîrciumaruluĭ că vine din Asia, de la Trebizonda. Nu știŭ ce-am găsit eŭ în acest nume, auzit atuncĭ întîia oară; dar nu mi-a putut eși nicĭ-odată din minte.

Cînd am ajuns la școală, m'am repezit la atlasul geografic, și multă vreme am rămas cu ochiĭ țintă la numele acela scris cu litere mărunte.

Și une-orĭ, pe cînd profesorul înălbea tabla cu șiragurĭ lungĭ de cifre chinuitoare, îmĭ lăsam capul rezemat pe mînă, sburînd cu gîndul departe peste țărĭ și mărĭ, în drum spre Trebizonda.

Și după atîta amar de vreme mă regăsesc în fața acestuĭ oraș, tabloŭ în care par-că surprind aruncăturĭ de penel cunoscute, trăsăturĭ știute de multă vreme.

LI

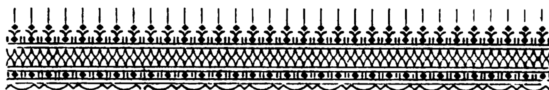
Rămîn așa, pierdut cu ochiĭ în vag, în fața încîntătoareĭ vederĭ.

Privirile, rătăcite o clipă, mi se ațintesc în zarea îndepărtată, la niște puncte, care deslipite din ceață, albesc dunga șerpuitoare de pe înălțimea luĭ Sui-Dagni : e o caravană ce sosește cu mărfurĭ de la Teheren saŭ Erzerum.

Cu încetul, vederea o coprinde toată, deslușind contururĭ tot maĭ lămurite din acea mulțime care se mișcă încet și trăgănat în lungul drumuluĭ pierdut în negurĭ.

Se văd bine acum arabiĭ înveliți în burnuzurĭ largĭ și luminate, albe ca zăpada, cămilele ostenite, încărcate cumplit, călcînd rar, domol, cu genunchiĭ îndoițĭ, cu gîturile întinse înainte. .

VII.

Trebizonda, 8 August.

La cîte-va sute de metri e ancorat un vas rusesc de răsboiŭ.

Abea se poate descifra numele; e scris cu litere slavone : „*Kubanetz*“.

E o canonieră trimisă pentru protecția creștinilor din Anatolia, în urma măcelului armenilor de curînd întîmplat.

După regulamentele marineĭ, comandantul rus era dator să facă vizită comandantuluĭ diviziuneĭ noastre îndată ce-am sosit în port; ceea-ce rusul n'a făcut.

De aci răceală între noĭ și ofițeriĭ rușĭ.

După amează părăsim bordul pentru a vizita orașul.

Un barcagiŭ turc, cu fesul pe ciafă, cu gîtul gol şi ars de soare, ne debarcă la mal.

Pe cheiul vechiŭ, sfărămat, pe blocurile uriaşe de peatră desfăcute de isbiturile valurilor, mulţimea stă adunată privindu-ne curioasă; uniĭ ne arată cu degetul explicînd vecinilor că suntem: „*Vlahica*“.

Trecem pe străzĭ strîmte, întortochiate şi murdare. Zidurile marĭ, înegrite şi măcinate de vreme, ascund case cu nenumărate fereştrĭ ferecate cu zăbrele de fer şi astupate cu perdele groase.

In centru mişcarea e foarte mare; printro şirurile de prăvăliĭ care se ţin lanţ, ne mişcăm încet oprindu-ne să privim la pînzeriĭ bogate, la pieile de bison, la magaziĭ care gem pline cu galeţĭ de toate formele, — un fel de papucĭ înalţĭ cu tocul şi talpa de lemn. Ne minunează măestria şi fineţa cu care sunt lucrate obiectele în filigrame de aur şi argint, estras din minele din apropiere, de la „Goumane-Kane“.

O căldură moleşitoare; ne îneacă mirosul nesuferit, care se ridică din birturile turceştĭ unde sînt scoase în stradă frigările cu carne de berbec, ce-şĭ sfîrîe grăsimea de-asupra cărbunilor. Grămezĭ de legume şi fructe zac pe pămînt în bătaia soareluĭ.

Şi'n strîmtoarea acestor străzĭ murdare ne învîrtim cu greŭ prin furnicarul omenesc.

Turciĭ tăcuţĭ, nepăsătorĭ, îşĭ mînă catîriĭ ce păşesc triştĭ; arabiĭ cu chipurĭ frumoase bronzate de arşiţa soareluĭ, îmbrăcaţĭ în haine largĭ şi albe merg încet pe lîngă cămilele blînde — greciĭ limbuţĭ ne asurzesc lăudîndu-şĭ marfa; — armeniĭ palizĭ şi sprîncenaţĭ ne privesc tăcuţĭ cu ochiĭ lor adîncĭ şi negri; — persaniĭ, cu ochiĭ şireţĭ şi lacomĭ, ne arată mîndreţa covoarelor moĭ şi pline.

La vre-un colţ de stradă ne ese în cale cîte-o cadînă strecurîndu-se uşor, ca o umbră, pe lîngă zidurile nalte. Şi noĭ rămînem împietriţĭ în loc, cu ochiĭ ţintă să surprindem din învelişul acela de stofă vişinie, care o ascunde din creştet pînă în tălpĭ, vre-o minune de picioruş în papucul cusut cu fir şi mărgele, saŭ vre-o mînă albă şi mică împodobită cu inele de aur.

...Une-orĭ ne înfioară sclipirĭ scînteitoare de ochĭ negri, adîncĭ şi pătimaşĭ, ce ard în pară sub broboada care-ĭ păzeşte umbrindu-ĭ.

O mişcare deosebită se face prin mulţime; toţĭ se daŭ în lăturĭ făcînd loc alaiuluĭ care trece în goana cailor: e paşa cu escorta luĭ. El se duce să dea vizită comandantuluĭ diviziuneĭ noastre.

Doĭ aşchirĭ călărĭ, cu armele învălite în blană de oae şi prinse la spinare, cu iartaganele la coapse, merg înainte în galop deschizînd drumul.

După eĭ un turc scurt şi gras îmbrăcat mi-

litărește, cu turban roș, vine pe un cal frumos rotat: e prefectul de poliție.

In urmă e o căruță fără arcurĭ trasă de doĭ caĭ albĭ; rĕzămat de un maldăr de covoare stă pașa grav, posomorît, cu fesul roșu aprins, cu gherocul negru, cu peptul plin de stele și cusuturĭ în fir de aur.

După căruță, un rînd de așchirĭ săltînd în galop, își bat tecile iataganelor de coastele cailor înspumațĭ, de sub copitele cărora scapără scînteĭ din pietrele caldarîmuluĭ sunător.

Inaintea meselor înșirate în stradă, cîțĭ-va zarafĭ turcĭ staŭ adîncițĭ în liniștea lor visătoare, perduțĭ cu ochiĭ'n vag, înconjurațĭ de nourașiĭ albaștriĭ aĭ fumuluĭ ce să'ncolăcește leneș înălțîndu-se din narghilele aprinse.

Figurele lor încadrate de barbe marĭ, îmĭ aduc aminte de tipurile semite ale zarafilor pe carĭ îĭ vedeam în copilăria mea pe stradele Iașuluĭ.

Ne oprim cu toțiĭ să ne schimbăm baniĭ în monede turceștĭ, căcĭ în voiaj ni să plătește solda în aur. Mulțimea de copiĭ care urma droae după noĭ, acum ne înconjoară urmărind cu privirĭ lacome strălucirea auruluĭ.

Cîțĭ-va maĭ îndrăsnețĭ intră în vorbă și ne servesc de talmacĭ; căcĭ uniĭ știŭ puțină franțuzească învățată în școalele celebrilor „*frères jésuites*“ care aŭ prins rădăcinĭ și pe aicĭ.

In oraş stăpîneşte o linişte înăbuşită: nu-ĭ de cît o lună de la cumplitul măcel al Armenilor. La fie-care pas întîlnim patrule de soldaţĭ, cu cartuşierile încrucişate pe pept, cu armele încărcate, străbătînd mahalalele.

Iar pe la colţurile stradelor, vedem cete de copilaşĭ sdrenţuiţĭ şi murdarĭ, cu chipurile brune slabe şi ofilite, întinzind mînele spre a cerşi mila trecătorilor.

Aceştĭ micuţĭ flămînzĭ şi goĭ sunt victimele nelegiuiteĭ cruzimĭ a turcilor; eĭ sunt orfaniĭ aĭ căror părinţĭ aŭ fost ucişĭ în timpul măceluluĭ.

Se bat sarmaniĭ îngrămădindu-se ca să prindă baniĭ ce le dăm să-'şĭ cumpere pîne..

O bătrînă armeancă ce ne vinde ciorapĭ de lînă, ne istoriseşte pe şoptite, într'o franţuzească stricată, toate grozăviile întîmplate.

Cum s'aŭ strîns turciĭ de prin toate satele vecine şi aŭ năvălit cu cuţitele prin casele „*Kristianilor*“, — cum îĭ înjunghiaŭ în pragurile caselor şi pe scările bisericilor,— şi cum îşĭ băteaŭ joc de trupurile neînsufleţite scoţîndu-le în stradă. Numaĭ aceia care s'aŭ refugiat pe vasele străine, care eraŭ în port, aŭ putut scăpa. Pe copiĭ însă îĭ cruţaŭ; ziceaŭ turciĭ că: „*aceştia vor servi maĭ tîrziŭ pe Alah cu credinţă şi supunere*“.

... Şi bătrîneĭ i se îneacă glasul povestindu-ne; abia îşĭ maĭ stăpîneşte plînsul oftînd

dureros; ea îșĭ șterge, cu mîneca haineĭ, boabele de lacrimĭ ce se scurg printre sbîrciturile obrazuluĭ pînă în bărbia-ĭ ascuțită.

Mă uit și cat cu ochiĭ cercetătorĭ, să pot surprinde vre-o umbră de cruzime pe chipurile atît de cumințĭ și liniștite ale acestor turcĭ, ce staŭ așa de potolițĭ, așa de nepăsătorĭ, în ușile prăvăliilor.

Nicĭ n'aĭ crede că aceștĭ oamenĭ sunt în stare să săvîrșească asemenea nelegiuirĭ.

Ce adîncurĭ nepătrunse se ascund în sufletul acestuĭ fanatic neam de oamenĭ!..

Ne întoarcem spre port. Rămîn în urmă privind la cifrele turceștĭ însemnate pe cadranul unuĭ ceasornic așezat sus la intrarea uneĭ case marĭ.

Un bătrîn, așăzat turcește, în ușa uneĭ cafenele, mă poftește *„să stăm de vorbă“* și îmĭ esplică cum se numără ciasurile la eĭ, de la răsăritul soareluĭ, și care e diferința între ciasul *„a la turca“* și ciasul *„a la franca“*.

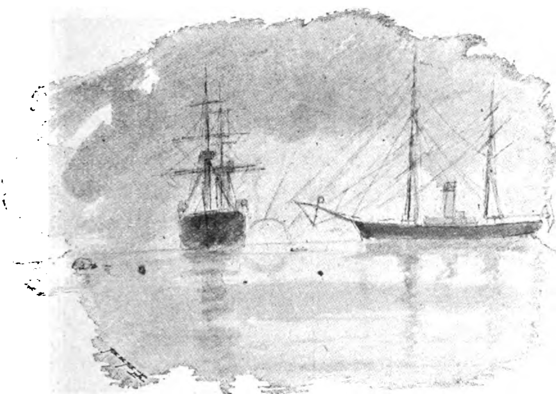
Iĭ mulțumesc cu'n: *„Evala Efendi“* respectuos și mă scobor în port.

In zarea îndepărtată, apar vasele ancorate în radă, ca niște jucăriĭ minunate împrăștiate pe fața calmă a măreĭ.

După ora borduluĭ e aproape de apusul soareluĭ, căcĭ *Elisabeta*, mîndră îșĭ flutură în adierea sereĭ flamura albastră prinsă în vîrful catarguluĭ, semnal de atențiune pentru lasarea pavilionuluĭ.

Cînd se'nplinește ora anumită, în clipa cînd flamura cade ca un fulg ușor și bubuitul descărcăturei sgudue văzduhul, toți își descoper capetele; iar corniștiĭ încep a suna *„onorul‘* ce se dă tricolorului romîn, care se lasă de la pupa încet alunecînd în jos odată cu cel rusesc.

Globul roșu însîngerat al soarelui alunecă ușor după creasta înclinată a muntelui, ce despică albastrul cerului senin... După cîte-va clipe nu maĭ rămîne de cît o geană roșietică ce licărește'n asfințit tivind în auriŭ o margine a cupoleĭ și poleiește cald vîrful unuĭ minaret al moscheeĭ de pe bătrînul munte: „Sui-Dagni“.

... Ș'acum, în pacea sfîntă a sereĭ, nu se maĭ simt de cît fioriĭ dulcĭ, împrăștiațĭ de notele muziceĭ vaporuluĭ rus, ce îngînă o rugăciune așa de tristă ca ecoul slab al unuĭ plîns îndepărtat...

VIII.

Platana, 8 August.

Portul e aproape gol: o corabie mare cu treĭ catarge, ancorată aproape de noĭ, şi-a întins toate pînzele să le usuce la soare; o canonieră turcească, neagră şi murdară, îşĭ joacă încet pavilionul roşu cu semiluna albă la mijloc; alăturĭ, „Elissa" mîndră şi lucitoare, îşĭ flutură nebunatic flamura eĭ în treĭ culorĭ în jurul unuia din catarge.

Ce dimineaţă frumoasă!

De-oparte coasta înaltă, munţiĭ înverziţĭ cu pădurĭ dese şi bogate; de altă parte marea calmă şi întinsă cu luciul uneĭ imense plăcĭ de oţel sub albastrul limpede al ceruluĭ de orient.

Abia mi-am sfîrşit serviciul de quart şi trebue să plec la mal pentru observaţie astronomică împreună cu ceĭ-l'alţĭ camarazĭ.

Luăm sextantele şi cronometrul şi ne suim în barcă alăturĭ de căpitanul-secund al bastimentuluĭ.

Ajunşĭ la mal, ne găsim loc potrivit la marginea uneĭ pădurĭ şi începem observaţia.

Pe cînd ne chinuiam să prindem soarele reflectat în oglinda sextantuluĭ, auzim şoapte în urma noastră: e o droae de turcĭ adunaţĭ spre a ne pîndi să vadă ce facem.

Se opresc maĭ la o parte şi ne privesc speriaţĭ; ceĭ marĭ ţin linişteа stăpînind pe copiiĭ ceĭ maĭ îndrăsneţĭ ce vor să se apropie.

Maĭ tîrziŭ, un turc bătrîn se desprinde din mulţime şi se apropie în vîrful degetelor. După un: *salabairulsum* şi o timinea respectuoasă ne întreabă ce facem.

Iĭ explicăm totul prin cîte-va vorbe turceştĭ pe care le ştiam şi noĭ, şi el pleacă mulţumit pentru a explica aceleĭ mulţimĭ care'l aştepta cu nerăbdare.

Ne întoarcem la bord ca să facem calculele. După amiază, cîţĭ-va ofiţerĭ şi cu medicul borduluĭ plecăm în oraş.

La mal ne întîmpină un ofiţer turc de infanterie şi ne conduce arătîndu-ne oraşul acesta atît de ciudat.

Pe două coline sunt aşezate două orăşele: unul turcesc şi altul creştin, care se privesc faţă în faţă.

Fie-care din ele cu obiceiurĭ, cu legĭ şi credinţe deosebite: două lumĭ diferite, vrăjmaşe, care se duşmănesc de moarte de şi sunt unite sub aceaşĭ soartă. Amîndouă cu aceaşĭ înfăţişare sărăcăcioasă şi tăcută, ca maĭ toate oraşele din orient: aceleaşĭ îngrămădirĭ de zidurĭ, căsuţe tupilate încîlcite printre viţele stufoase, ascunse în umbra smochinilor înverziţĭ şi a platanilor bătrînĭ.

Deosebirea e numaĭ că pe una din coline străluceso crucile poleite de pe turnurile bisericilor; în timp ce, de pe cea-l'altă colină, răsar lucind semilunile de pe minaretele giamiilor, două credinţĭ ocrotite de aceleaşĭ raze ale soarelui, de aceaşĭ boltă a ceruluĭ pururea albastru.

Incălecaţĭ pe catîrĭ, pornim să vizităm împrejurimile; apucăm la deal pe ulicioare întortochiate şi aşa de strîmte că abia pot trece cămilele încărcate.

După puţin timp, suntem afară la marginea mahalaleĭ, de unde vederea coprinde întreaga împrejurime.

Şi catîriĭ se fac ghem sub noĭ urcînd greŭ la deal, şi pipăind locul, îşĭ înfig copitele în bolovaniĭ drumuluĭ.

Ce aer de jalnică resemnare aŭ animalele aceste de povară, şi ce blîndeţă răsfrîng ochiĭ lor marĭ, negri, umbriţĭ de gene lungĭ.

De o parte şi de alta a strădeĭ, numaĭ livezĭ

de măslinĭ şi straturĭ de tutun; casele micĭ cu zidurile goale fără nicĭ o înfrumuseţare.

Nu uimeşte atîta sărăcie; o mizerie aşa de neagră în mijlocul uneĭ naturĭ aşa de bogate, sub un cer aşa de limpede şi de frumos!

Ne îndreptăm spre o biserică frumoasă: „*Sf. Constantin*“, zidită în coasta uneĭ înălţimĭ. Clopotniţa albă şi crucea poleită, răsar sclipind prin cutele perdeleĭ verzĭ a frunzelor de măslin. Un călugăr bătrîn ne îndeamnă să mergem maĭ departe, pînă la vechea mănăstire zidită de Belizariu.

Inaintăm încet, pe o potecă strîmtă, dealungul uneĭ rîpĭ stîncoase, strecurîndu-ne pe sub garniturĭ gigantice, ameninţătoare, prinse în stîncĭ uriaşe în forme ciudate, ca nişte monştri împietriţĭ de veacurĭ.

Mănăstirea pare o fortăreaţă în ruină, pereţiĭ îĭ sunt ruinaţĭ şi măcinaţĭ de vreme; o parte a zidireĭ e rezemată de peretele uneĭ stîncĭ striate în păturĭ de granit vînăt şi roşu ca sîngele.

O linişte de moarte învăluie colţul acesta stîncos.

Biserica, pustiită şi'n paragină, e lucrată în stil bizantin; pereţiĭ de marmură în mozaic bogat, în sculpturĭ măestrit ciselate, totul în desemnurĭ vechĭ festonate în broderiĭ bizare şi mistice.

Inăuntru, pe pereţiĭ colţuraţĭ şi pe bolţile

surpate, încă se mai văd pete colorate: umbrele sfinților zugrăviți cu atîta amar de vreme în urmă.

O singură candelă, aprinsă de călugării greci, mai veghiază cu o licărire bolnavă, ca de-asupra unui mormînt, luminînd așa de trist goliciunea iconostasului despoiat și năruit

Această îngrămădire uriașă de dărămături, altă-dată podoabă a măreției stilului bizantin, martoră a patru-spre-zece secole, tot ne mai amintește încă legenda tristă a nefericitului ei fondator și ne arată cît de vremelnică e cumpăna măririlor lumești.

Belizariu, mîndrul general al lui *Justinian* după ce înfrînge pe Perși, zidește această biserică pe malurile *Pontului-Euxin*, apoi cade în disgrație și ajunge orb și sărac, purtat de fiica sa cerșindu și pîinea pe stradele *Bizanțiului.*

...Și cum stau ascultând pe călugărul bătrîn, care ne povestește despre nelegiuirile năvălitorilor care au jefuit biserica prădînd din odoarele sfinte, din evanghelii și pergamente vechi, mi se pare că zăresc încă pe mozaicul caprițios al zidurilor stropi de sînge închegat — rămășițele cruzimei din vremurile trecute.

De aci, de pe înălțimea pe care ne aflăm, privim în urmă departe, în zarea ștearsă a depărtărei, unde se pierd vîrfurile bătrînilor munți

aĭ *Anatolieĭ*, ale căror coame albite de zăpadă scînteiează sub razele soareluĭ.

La picioarele noastre, pe cele două coline pînă în mare se desfășoară Platana.

O varietate de culorĭ neînchipuit de frumoasă: casele albe și micĭ ca niște jucăriĭ apar în umbra de un verde-închis a livezilor de maslinĭ, sămănăturile de tutun, colțurile pleșuve ale stîncilor de granit roșu, smochiniĭ stufoșĭ, lespezile albe din cimitirul umbrit de chiparoșiĭ jalnicĭ, carĭ cresc pînă în marginea oglinzeĭ străveziĭ a măreĭ.. un amestec curios, ca niște trăsăturĭ de penel aruncate la întîmplare, într'un joc capricios de culorĭ viĭ tremurînd în lumina miezuluĭ de zi.

Ne scoborîm prin mahalaua creștină.

Vestea că un doctor, un „echim“ e în oraș, se răspîndește ca fulgerul. La fie-care pas ne oprim întîmpinațĭ de oamenĭ și femeĭ aducînd în brațe copiiĭ. Și doctorul, om bun și milos, cercetează cu drag pe toțĭ, învățîndu-ĭ ce trebue să facă.

Une-orĭ, rămînem în loc fermecațĭ de frumusețea răpitoare a femeilor grece și circasiene, care ne eșiaŭ în cale cu mersul lor molatic, cu figurile lor bron ate, cu buzele roșiĭ, umede, cu părul negru și inelat căzut pe umerĭ; sub sprîncenele lor arcuite ele aŭ niște ochĭ de foc,

pătimaşĭ, adîncĭ ca marea şi negri ca păcatul dragosteĭ.

Un bătrîn roagă pe doctorul nostru să vie pînă la el acasă să vadă pe fiică-sa care sufere de piept.

Intrăm într'o livadă bogată: bolnava stă culcată la umbră, faţa e palidă şi ochiĭ negri, visătorĭ, cată aĭuriţĭ spre cuiburile albastre de lumină ce joacă printre frunzele maslinilor. Noĭ îl lăsăm pe doctor în urmă şi ne ducem maĭ departe sub un smochin încărcat, unde fratele feteĭ ne cîntă din mandolină o veche arie orientală.

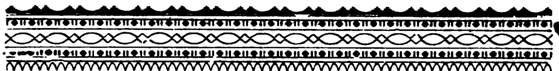
.. Ce duios şi gingaş picură notele dulcĭ ale mandolineĭ în liniştea singurătăţeĭ acesteia, în aerul parfumat al livezeĭ pline de fructe în care arde par'că aroma de esenţe îmbătătoare!

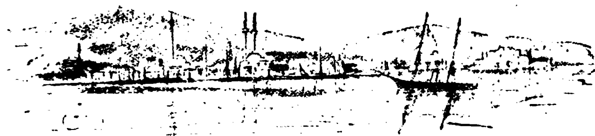
Tîrziŭ, pe cînd ne întorceam la bord, un hogea suit în vîrful unuĭ minaret, cu braţele întinse, cîntă chemînd credincioşiĭ la rugăciune; glasul luĭ tînguitor se pierde în dangătul prelung ce vine de la cea-l'altă colină a oraşuluĭ, de la clopotele uneĭ bisericĭ.

... Şi fără să vreaŭ, sub farmecul sfînt al chemăreĭ credincioşilor la rugăciune, compar credinţa *profetuluĭ* aşa de reală şi pămîntească, rostită de glasul preotuluĭ din minaret, cu chemarea ideală şi mistică a clopotuluĭ, care înalţă închipuirea către cel maĭ frumos şi amăgitor

vis ce s'a arătat vre-odată ochilor minţeĭ omeneştĭ, *visul răpitor, sublimul vis pentru care a luptat în viaţă şi a murit pe cruce blîndul fiŭ al dulgheruluĭ Iosif din Naţaret.*

IX.

Vona, 11 August.

Se lumina de ziuă cînd am ancorat în portul acesta, — adică drept vorbind niciĭ nu se află port aci: în fundul băeĭ largĭ şi minunat păzite de vînturile din spre larg. e un orăşel oriental, ascuns în poala unuĭ munte îmbrăcat in verdele pădurilor de dafin.

De'ţĭ rătăceştĭ cum-va privirea în urmă departe, poţĭ număra de-a rîndu'n zare sate şi capurĭ ce lanţ se înşiră de la *Ieros* prin *Keoreli*, *Tereboli*, *Zefiros* şi *Kerasunda*; întreaga coastă a Anatolieĭ, înaltă şi colţuroasă, apare scăldată de valurile măriĭ, în lumina tranda-

firie a dimineţeĭ. Te minunează frumuseţea coasteĭ aşa de variată ca o dantelă măiastră lucrată de o mînă dibace.

La cîte-va mile spre Vest se prelungeşte'n mare umbrit de un buchet de arborĭ, capul de stîncă ruptă ce poartă numele de *Iason*.

Din vremurĭ aci se povesteşte c'a ancorat *Argos*, mîndra corabie pierdută în căutarea *lîneĭ de aur*, şi aci a debarcat Iason viteazul căpitan al Argonauţilor din expediţia aşa de mult cîntată de poeţiĭ anticităţiĭ elene.

Orăşelul acesta de veacurĭ doarme acelaş somn greoiŭ şi trîndav în care vegetează maĭ toată populaţia visătoare a orientuluĭ — Natura bogată a lenevit firea omenească împedicînd'o a maĭ adăoga ceva.

O barcă ne lasă pe ţărm la un mic debarcader putred, înegrit. Un turc ne întîmpină salutîndu-ne milităreşte; după îmbrăcăminte pare a fi un vardist.

Plaja care se prelungeşte în mare, spălată de spuma valurilor, e formată din nisip feruginos, negru, fin şi greŭ: dovadă că în vecinătate se găsesc gisimente de fer. In munţĭ, numaĭ la 15 kilometri depărtare, se află mine de argint: totuşĭ, ferul, argintul, ca şi cele-l'alte produse se aduc din porturile ruseştĭ

Străbatem oraşul în lung şi'n lat. Aceeaş în-

grămădire de case fără nicĭ un stil pronunțat, aceleașĭ geamiĭ albe ișĭ inalță minaratele țuguiate. Ulicioarele strimte, murdare și cotite se infundă prin ruinele zidirilor vechĭ saŭ se inchid baricadate prin maldăre de foĭ de tutun puse la uscat.

Ne oprim in marginea orașuluĭ. Numaĭ aci găsim apă dulce: un piräŭ limpede se furișează prin crăpătura munteluĭ; și undele clare i-se preling pe lespezĭ de piatră sticloasă.

In colțul acesta umbrit și răcoros se string locuitoriĭ ca să-șĭ adape vitele. Sub masliniĭ incărcațĭ și dafiniĭ mirositorĭ ce cresc la intimplare imbătrinind in voia natureĭ, o sumă de oamenĭ se află adunațĭ la umbră. Vre-o doĭ bătrinĭ așezațĭ turcește cu picioarele incrucișate se odihnesc nepăsătorĭ; nicĭ unul nu scoate o singură vorbă măcar, toțĭ tac și fumează, cu ochiĭ pironițĭ in gol — pare că urmăresc un punct anume văzut de fie-care 'n parte.

Alțiĭ ișĭ adapă cămilele și catiriĭ; uniĭ sunt oamenĭ tinerĭ și bine legațĭ; aŭ picioarele goale pină la genunchĭ, și pe corp o singură cămașă; — figurile aŭ culoarea bronzuluĭ, și trupurile ceva din infățișarea statuelor antice.

Privim induioșațĭ la un grup de cămile ce-șĭ leagănă ușor gîturile lungĭ, intinse inainte; acestor animale urite și diforme natura le-a concentrat singura frumusețe in ochiĭ lor dulcĭ,

cuminţĭ, în care se resfrînge melancolia şi resemnarea tristeĭ lor soarte.

Pe cînd ne întrebam cîţĭ metri de grosime să aibă platanul uriaş ce-l admiram, ni se răspunde dintr'un grup de Turcĭ : *cincĭ metri*, într'o romînească perfectă. Era vardistul ce-l întîlnisem la mal şi pe care-l observasem că ne urma la distanţă, pare că ar fi avut să ne spue ceva.

Surprinşĭ, îl întrebăm de unde ştie romîneşte; şi el, roşu la faţă, schimbat, ne răspunde că a fost cîţĭ-va anĭ prin Romînia.

Ne întoarcem prin cea-l'altă parte a oraşuluĭ oprindu-ne la casa guvernatoruluĭ, un bătrîn *Miralaia*.

Trecem într'o livadă splendidă ce 'şĭ desfăşoară bogăţia soluluĭ pe o pantă dulce pînă 'n mare. Departe, se pierde şerpuind un drum rătăcitor tăiat în coasta uneĭ stîncĭ. La umbră, pe-o bancă de lemn, în balsamul jalnicilor chiparoşĭ, doĭ bătrînĭ citesc o carte. Unul dintre eĭ se ridică : e stăpînul caseĭ ce ne întîmpină cu o temenea respectuoasă poftindu-ne să luăm loc. După vre-o două vorbe schimbate, se aduce obicĭnuita cafea şi siropul răcoritor ; bătrînul îşĭ netezeşte barba-ĭ albă-afumată şi ne zice surizînd : *ioc şarap Efendi* — voind să ne spue că legea nu-ĭ permite să bea vin. Vizităm grădina şi casa ; o clădire veche cu zidurile măcinate de vreme, cu ferestre micĭ ferecate cu

gratiĭ și închise cu jaluzele verzĭ. Singurătatea și liniștea ce-o împresoară îĭ daŭ o măreție nespus de tristă. Ciudată construcție — în rîndul de jos e grajdul; bătrînul îșĭ ține încă o frumusețe de cal, sînge arab. Cînd am trecut pragul, un cal mic, alb ca zăpada, și-a întors gîtul încordat mișcînd nervos urechile ciulite, și ne-a privit cu niște ochĭ viĭ și blînzĭ carĭ ardeaŭ sub moțul de păr stufos căzut de pe frunte pînă pe nările marĭ și roșiĭ.

Bătrînul ne spune că de mult nu-l maĭ încalică, dar îl ține așa să moară lîngă el, că multă vreme l-a slujit credincios în timpurĭ grele și de primejdie.

Se înserase cînd ne-am luat rămas bun întorcîndu-ne la bord.

Pe la ora șapte toate prăvăliile sunt închise, de cînd cu măcelul Armenilor ; maĭ tîrziŭ de ora aceasta nimenĭ n'are voie să maĭ circule pe strade și nicĭ o barcă nu poate să plece de la țărm.

Seara, după terminarea serviciuluĭ, e ora repausuluĭ pe bord; clipele dulcĭ și fericite cînd fiecare trăește pentru sine însușĭ retras în fundul sufletuluĭ săŭ.

In cuprinsul acestor cîțĭ-va metri e imaginea întregeĭ omenirĭ ; în mic, o lume ce s'agită, trăiește împărțită în trepte sociale, cu gîndurĭ, durerĭ și mulțumirĭ deosebite.

In tribord la pupă se plimbă comandantul, fluerînd încet; în dreptul careuluï un grup de ofiţerï tinerï vorbesc şi rîd; în prova pe teogă e toată mulţimea adunată.

Se strîng în grupe oamenï tot din acelaşï sat şi povestesc saŭ cîntă aşa cum eï simţesc şi inima-ï îndeamnă.

... Şi nu-ï un cîntec singur ca să-l auzï în cor, saŭ să răsbată numaï un glas deosebit, ci sunt crîmpeie frînte de-atîtea vocï în parte, şi fie-care 'şï cîntă încet şi pentru sine, de jale, de dor saŭ de iubire — cîntece vechï de cine ştie cînd aduse cu dînşiï din vatra părintească, orï altele învăţate pe urmă în armată.

Amestecul acesta de glasurï diferite formează o armonie de murmur vag, un fel de tînguire duioasă şi unită într'o melancolie dulce şi adesea dureroasă, ce tremură în aer pînă ce se stînge în mare.

De-oparte îï strîns un grup, în mijloc văd şi pe vardistul turc ce-l întîlnisem în oraş.

Intreb mirat, şi aflu tot misterul:

Era un român, fost soldat pe *Elisabeta* şi dezertor de vre-o şase anï, de cînd bastimentele române maï vizitaseră aceste porturï — ciudat lucru ... un ţăran român vardist în Anatolia.

Vaporul şi culorile romîneştï i aŭ deştepta dorul de ţară, nu l-a răbdat inima şi a venit

odată să maĭ vadă pe aĭ luĭ — găsise vre o doĭ oamenĭ tot din acelaşĭ sat cu el.

Şi în clipele acestea trăia o viaţă întreagă la sînul cald al ţăriĭ, în mijlocul mulţimeĭ de oamenĭ — fraţĭ cu dînsul — carĭ cîntaŭ spunîndu-ĭ de satul luĭ, de casă şi părinţĭ, de fraţĭ şi de pămîntul lăsat aşa departe la care de atîtea orĭ visase răsleţul uitat printre străinĭ.

La spatele luĭ, unul lungit pe punte a lene, cu un maldăr de frînghie avînd drept căpătîĭ, cîntă perdut a jale cu ochiĭ ţintă în cer:

Trandafirul răŭ tînjeşte
Dacă-l smulgĭ de unde creşte
Tot aşa tînjesc şi eŭ
După sătuleţul meŭ...

Tace puţin, şi iarăşĭ se porneşte din ce în ce maĭ tare zicînd tot maĭ cu foc:

Rămîneţĭ cu toţĭ în pace
O-o-f!... mă duc, că n'am ce face!...

Mă uit la eĭ: vardistul şi oamenîĭ aceia ce staŭ pe lîngă el, nu cîntă, nicĭ nu rîd; vorbesc încet, aşa ca în spovedanie.

El stă jos ţinînd capul în piept şi numaĭ rar scoate vre o vorbă şi întreabă de ceva, apoĭ oftează adînc şi clatină din cap încet, abia se mişcă firele moţuluĭ prins în vîrful fesuluĭ roşu·

Ce-o fi vorbind oare?... Şi cîte s'o fi petrecînd în fundul ascuns al inimeĭ sale!...

Cînd şi a ridicat capul am văzut bine cum îĭ jucaŭ în lacrimĭ ochiĭ luĭ tulburĭ.

Şi-a luat rămas bun căcĭ se suna apelul şi oameniĭ toţĭ treceaŭ la front pe bordurĭ.

Pe cînd unul, cu glas tare spunea rugăciunea de seară, toţĭ ceĭ-l'alţĭ, pe punte în rîndurĭ, cu capetele goale, îşĭ făceaŭ semnul cruceĭ, iar notele metalice vibraŭ pierdute'n aer.

Barca, în care el plecase, era departe cînd am zărit'o potolindu-şĭ mersul; şi s'a oprit dînd drumul lopeţilor în voe.

Abia se distingea o umbră stînd pe loc în ceaţa ştearsă a sereĭ — par'că nu se'ndură să plece — de ce s'o fi oprit...

Spre asfinţit de mult dispăruse globul soareluĭ înecat în adîncul măreĭ. Sgomotul, viaţa borduluĭ, încetase odată cu cea din urmă tremurare a notelor sfînteĭ rugăciunĭ de seară. Pe punte nu se mişca nimenĭ, în cabina comandantuluĭ lumina era stinsă; afară, vre-o doĭ oamenĭ în prova de serviciŭ, şi noĭ grămadă strînşĭ în jurul bătrînuluĭ *Marcheti*, mecanicul borduluĭ.

La toţĭ ni-era drag omul acesta pentru bunătatea inimeĭ şi farmecul povestirilor sale. Ne spunea tocmaĭ din peripeţiile unuĭ nau-

fragiŭ ce-l suferise în Marea-Roşie, apoĭ amintirĭ din bătălia navală de la Lissa, unde luase parte în tinereţa sa.

De mult terminase bătrînul, dar noĭ tăceam cu toţiĭ, stăpîniţĭ de înţelesul povestireĭ spuse într'o românească aşa... de stricată şi plină de glume şi învăţăturĭ de-ale meserieĭ, deprinse o viaţă întreagă în aspra şcoală a măriĭ.

Era tîrziŭ, nicĭ unul nicĭ altul nu se îndura plece — frumuseţea nopţilor pe mare dă un farmec nespus de dulce greleĭ vieţĭ de bord — mişcaţĭ de liniştea ce ne înconjura, fără să ştim, ne ţintuise în loc un fel de teamă par'că de a nu turbura sfinţenia linişteĭ ce stăpînea natura întreagă.

O noapte dumnezeească!... frumoasă ca în basme: cerul curat, nicĭ o mişcare nu se simţea, nicĭ o adiere nu înfiora calmul apeĭ moarte. Iar sus, în peretele negru al ţărmuluĭ, o licărire albăstrie începu să resfire frunzele copacilor înalţĭ, şi colţul luneĭ noĭ se ivi lucind ca muchea uneĭ secerĭ de argint înfiptă în vîrful unuĭ dafin bătrîn.

Furaţĭ de gîndurĭ pe nesimţite, se coborîse fie care în adîncul tainic al sufletuluĭ, uitînd fiinţa celor din prejur.

Un sunet vag ajunse pînă la noĭ, o tresărire abia simţită ca un fior slab atinse pacea nopţiĭ.

Ne-am ridicat cu toţiĭ ca să vedem ce este.

Cu ochiĭ deschişĭ, cu auzul aţintit, aşteptam... pe luciul negru al apeĭ abia aluneca o umbră în zare.

Era o barcă ce se'ndrepta spre noĭ; nicĭ un sgomot nu s'auzea, doar se simţea uşor mişcarea lopeţilor lină, regulată, fără a scoate pana afară din apă.

„*Să ştiţĭ că-ĭ un contrabandist de tutun*“ spune unul dintre noĭ.

Barca se apropiase; cînd a venit alăturĭ, în loc să acosteze în bordul în care ne aflam, a ocolit prin pupa vasuluĭ şi s'a oprit pe furiş la scara din bordul opus. Am înţeles îndată: în bordul din spre ţărm îĭ era teamă să nu fie zărit la lumina felinarelor de punte.

„*Ba... nu, e vardistul turc care a fost azĭ aci.*“

Aduce un răvaş, o legătură cu lucrurĭ pentru un soldat ce o să i-le ducă la părinţĭ în satul luĭ, şi nişte tutun pe care ne roagă să-l primim, că-ĭ foarte bun, de Baffra.

Stă şi ne istoriseşte ciudatul roman al vieţeĭ luĭ şi chipul cum trăieşte prin locurile acestea. Ne mulţumeşte apoĭ din toată inima şi pleacă încet, strecurîndu-se prin întuneric.

Noĭ am rămas privind la dunga de lumină lăsată în luciu apeĭ, ca urma unuĭ diamant ce taie o sticlă întinsă.

O pierdusem cu toţiĭ din vedere, odată maĭ apăru în curmezişul cărăreĭ de lumină ce o aş-

ternuse luna de sus, încremenită anume ca o semi-lună de-asupra unuĭ minaret. In clipa aceea un glas puternic s'auzi din spre ţărm.

Santinela de pe mal zărise barca în lumină.

Acelaş strigăt răsună repetat de cîte-va orĭ; şi un fulger scurt licări înroşind c'o pată luminoasă negrul ţărmuluĭ în zare, iar bubuitul uneĭ puştĭ înfioră coprinsul tot, spărgînd linişte nopţeĭ... o clipă numaĭ, căcĭ ecoul se risipi departe pierdut în pustiul întunecat al măriĭ...

X.

Samsun, 6 August.

Inainte de prînz primim o vizită neașteptată.

Un domn bătrîn, corect îmbrăcat, se urcă pe punte și ne salută respectuos; într'o mînă își ține șapca luĭ rusească și în alta o cravașă de trestie de mare.

E un colonel rus de cavalerie în retragere.

Il poftim în careŭ. Incepe a ne spune, într'o franțuzească stricată, cîtă simpatie are pentru Romînĭ: a făcut campania de 77, ne cunoaște foarte bine țara și obiceiurile, ne știuse și limba, dar a uitat'o; i-a maĭ rămas numaĭ două cuvinte pe care le repetă într'una, cu deliciŭ: *vin Tragașani!... ah!... vin Tragașani!..*

Atuncĭ schimbăm berea, cu care îl tratasem, pe vin . . . și limba musafiruluĭ nostru se des-

leagă; exploziile de simpatie devin din ce în ce maĭ dese şi maĭ puternice.

Ca să ne arate cîtă dragoste are pentru Romînĭ ne spune o dovadă pentru a ne bucura pe toţĭ: pe moşiile sale din Caucaz nu are de cît Romînĭ — noĭ ascultăm miraţĭ — da, şi-a stabilit o colonie întreagă, vre-o cîte-va sate romîneştĭ din Basarabia. Şi mulţĭ proprietarĭ bogaţĭ aŭ adus oamenĭ tot de-acolo.

Guvernul rusesc, continuă el, îĭ are pe toţĭ în grijă; iată, puteţĭ vedea: soldaţilor care pleacă din Basarabia trimişĭ la trupele din Siberia, departe pînă la hotarele Chineĭ, le dă pămînturĭ acolo; eĭ nu se maĭ întorc, şi familiile lor, duse de guvern pe cheltuiala sa, sunt stabilite spre Manciuria, unde le dă pămînturĭ întinse şi bogate... îĭ are pe toţĭ în grijă guvernul rusesc!...

Paharele se golesc, discuţia se încălzeşte, fără să ştim alunecăm în chestiunĭ naţionale şi de politică străină.

El ne asigură mereŭ că tare mult ne iubeşte, dar să nu ne supărăm că-ĭ sincer, el vorbeşte drept, aşa-ĭ e felul săŭ — nu-ĭ place de loc cum ne purtăm, după atîtea bine-facerĭ din partea Rusieĭ... nu, nu stă frumos, zăŭ că nu... orĭ-cum, tot creştinĭ ortodocşĭ ca şi eĭ... nu, nu stă frumos.

La început noĭ voiam să-ĭ explicăm, văzîn-

du l însă aşa de sincer şi încredinţat l-am lăsat mulţumindu-ne a-l asculta interesaţĭ. Nu-ĭ vorbă că maĭ interesaţĭ îl priveam cum rîdica uşor paharul, căta lung în zare la limpezimea vinuluĭ, şi dintr'o dată îl răsturna pe gît, apoĭ îşĭ sugea buzele subţiate şi clipea nervos din ochiĭ luĭ micĭ, albaştri-tulburĭ care-ĭ luceaŭ printre gene.

Şi-l lăsăm tot timpul să-şĭ stingă focul care-l ardea în chestiunile politiceĭ înalte; şi noĭ îl ascultăm în linişte — să-l întrerupem orĭ cum nu stă frumos... e în casa noastră, ş'apoĭ vinul, deşi uşor la băut, e însă bun şi vechiŭ.

Soarele ca focul ardea în miezul zileĭ cînd am debarcat la mal în port.

După cîţĭ-va paşĭ am putut observa că oraşul acesta are o înfăţişare ceva maĭ europenească. Ne oprim în răscrucea a doua străzĭ largĭ, pavate cu lespezĭ marĭ de piatră. In dreapta se înşiră un rînd imens de bolţĭ — e un bazar oriental.

Curioasă impresie îţĭ produce această confuză îngrămădire de mărfurĭ felurite între zidurile vechĭ, umede şi înegrite de vremurĭ.

Un muzeŭ uriaş, fără nicĭ o rînduială. Cum aĭ păşit sub coperişul de piatră tăiată în bolţĭ enorme şi negre-afumate, te prind fiorĭ în aerul rece şi umed; ca într'o peşteră te îneacă mirosul greŭ de mucegaĭŭ.

Abia lumina zileĭ maĭ poate să răsbată, şi cîte-o rază caldă se furişază'n taină de'ncearcă să usuce dungĭ albe înşirate din picăturĭ de apă ce se preling cu'ncetul pe zidurĭ în nughere. Şi'n dansul acesta, te ameţeşte un sgomot vag de miĭ de vocĭ într'una, care se agită în clocot sub bolţĭ înăbuşite, isbindu-se între zidurĭ c'un nesfîrşit ecoŭ.

Trecurăm pe lîngă o prăvălie cu arme. Ce curioasă adunătură de vechiturĭ: puştĭ lungĭ, un fel de şuşanele cu paturĭ micĭ sculptate şi încrustate în sidef, pistoale marĭ turceştĭ, pumnale fine artistic lucrate, săbiĭ de Damasc şi iatagane cu lamele curbate.

Ne oprim la o prăvălie de stofe şi mătăsăriĭ. Negustoriĭ sunt nişte Grecĭ; cu ochiĭ lor negri, viĭ, ne prind învăluindu-ne într'o privire şireată şi cercetătoare. — Adîncĭ cunoscătorĭ de oamenĭ. — Dintr'o clipă te a pătruns, şi cu o siguranţă uimitoare, te ştie ce eştĭ, de unde viĭ şi ce voieştĭ.

Intreaga prăvălie şi-o răstoarnă grăbiţĭ numaĭ ca să ne arate marfa; nu cere să-ĭ cumpărăm nimic, dar gura nu le tace; şi laude, ademenirĭ şi politeţe curg din belşug cu cît se string maĭ mulţĭ în jurul nostru.

In cîte-va minute coprinsul tot e inundat în valurĭ colorate de pînzoturĭ şi stofe — o beţie de culorĭ viĭ împletite într'un chip bizar în de-

semnurĭ fantastice după caprițiĭ nespus de ciudate.

Alăturĭ e un fel de cofetărie turcească.

Stăpînul, un turc, stă în fundul prăvălieĭ pe un scaun şi fumează aşteptînd liniştit să-ĭ vie muşteriĭ; nicĭ nu clipeşte măcar din ochĭ.

Iĭ cer apă şi dulceață. El se ridică încet şi cu mişcărĭ măsurate îmĭ aduce un borcan mare, o lingură şi un pahar, apoĭ se aşează iar la locul obicînuit. După ce-mĭ potolesc setea, voiŭ să-ĭ plătesc; turcul se uită lung şi nedumerit la mine.

Eŭ mă mir de ce nu vrea să ia baniĭ, şi el se miră de ce-ĭ plătesc cînd n'am gustat de cît odată. N'a fost chip să ne înţelegem. La urmă îmĭ spune hotărîtor: dacă-ţĭ place, mănîncă; dacă nu, atîta pagubă. Turcul voia să mănînc tot borcanul, şi nu pricepea cum să-mĭ iea plată numaĭ pentru că gustasem.

Eşim din bazar şi apucăm la deal pe drumul care duce spre cimitirul oraşuluĭ. Străbăteam un cartier sărăcăcios; casele micĭ şi simple apar prin verdeaţa platanilor stufoşĭ.

Oameniĭ aceştia nu pun nicĭ un interes pentru a'şĭ înfrumuseţa casele în care locuesc, pentru că nu staŭ de cît foarte puţin în ele. Tot timpul sunt afară în aerul cald şi dulce, în sînul naturiĭ aşa de frumoase, sub un cer limpede, la umbra uneĭ vegetaţiĭ bogate. Pe cînd la Nord, în frig şi umezeală, sub cerul acoperit de ceaţă casa e singurul cuib plăcut şi cald în care omul îşĭ găseşte odihnă şi mulţumire după o muncă chinuitoare în luptă cu aspra natură ce i-se împotriveşte.

In drum ne minunăm privind la cîţĭ-va turcĭ bătrînĭ ce staŭ la umbră şi împletesc ciorapĭ. Ciudat neam de oamenĭ. Fără să vreaŭ, cătînd la chipurile aceste tăcute şi blajine, îmĭ vine în minte cruzimile săvîrşite în măcelurile armenilor şi groaznica faimă ce aceştĭ fanaticĭ şi-aŭ cîştigat de veacurĭ... aceeaşĭ mînă ce poartă

andreaua de împletit ciorapiĭ, mănueşte şi iataganul de rătezat capetele ghiaurilor nelegiuiţĭ.

— Unde apa e maĭ lină acolo'ĭ şi maĭ adîncă!

Intrăm în cimitir. O grădină frumoasă pe-o coastă înclinată uşor în spre mare.

Cît ochiĭ pot coprinde nu vezĭ de cît mulţimea de lespezĭ marĭ de peatră, cioplite primitiv, şi'n neorînduială înfipte în pămînt.

Cărările înguste ce şerpüesc în zare se perd printre morminte, şi pacea sfîntă a morţeĭ domneşte pretutindenĭ, iar chiparoşiĭ triştĭ jălesc de cine ştie cînd mormintele închise, de multă vreme poate căzute în uitare...

Pe locurile unde se văd coloane rupte şi lespezĭ marĭ trunchiate, arată că pămîntul acolo ţine închisă cenuşa celor carĭ aŭ fost rîpiţĭ de lume în floarea tinereţeĭ.

Străbatem tot cimitirul în lung şi ne oprim la uşa uneĭ giamiĭ, căcĭ tocmaĭ este ora de rugăciunea seriĭ. Şi 'n mijlocul acesteĭ tăcerĭ desăvîrşite începe să răsune chemarea repetată a unuĭ muezin de sus din minaret. Nu înţeleg ce spune, îl văd cu braţele întinse cum chiamă credincioşiĭ, cu glasul plîngător şi plin de pietate.

Urcăm cele cîte-va scărĭ de piatră; la uşă ne lăsăm bastoanele şi intrăm înăuntru. In momentul în care păşesc pragul un fior scurt îmĭ fulgeră prin trup: înăuntru e rece, tăcere

adîncă și aproape întuneric. Cu-o singură privire coprind tot golul tainic al acestuĭ locaș de rugăciune.

Vre-o două raze slabe pătrund prin geamurĭ micĭ și poliesc o parte din zidul afumat; zugrăveala pereților e ștearsă, abia se maĭ cunoaște o urmă colorată de liniĭ ce se tae în felurite și mistice desemnurĭ. Inscripțiĭ încîlcite rămase întrerupte de mozaicul căzut din locul unde fusese înfipt odată cu rară dibăcie de-o mînă omenească.

La glasul chemăriĭ de la templu s'adună credincioșiĭ, și pe măsură ce-ajung îșĭ lasă papuciĭ în rînd la ușă și încet pășesc tăcuțĭ, cu ochiĭ în pămînt, cu picioarele goale pe dalele de piatră rece. Trec pe lîngă noĭ fără să ne privească, senini, liniștițĭ îșĭ iaŭ locul obicinuit. O liniște desăvîrșită, nicĭ o șoaptă nu atinge sfințenia tăcereĭ din năuntru; și toțĭ întorșĭ cu fața în spre Meca, staŭ cu ochiĭ pe jumătate închișĭ, perduțĭ ca într'un vis; un fel de meditare pioasă, ideală. Figurile nu spun nimic; nimic nu se răsfrînge din tot ce se petrece în lumea sufletuluĭ lor. Tîrziŭ începe vag un murmur de șoapte neînțelese și eĭ se prosternă cu fața la pămînt, îndoițĭ de mijloc se leagănă asemenea mișcăreĭ ce-o are un om în mersul călare pe o cămilă.

Aceleașĭ intonațiĭ s'aud într'un amestec de

glasurĭ stăpînite — cu toțiĭ recitează verseturĭ din *Coran* frenetic repetate în limba luĭ Alah; și coardele gîndireĭ nu maĭ vibrează în crierĭ, li se topește mintea în frumusețea și bogăția frazeĭ așa de arzătoare a poezieĭ sfinte — și în beția de vorbe și imaginĭ le ard ochiĭ în extaz și buzele în tremur repetă poezia *profetuluĭ-poet*.

Amesticul bizar de însușirĭ contrariĭ e 'n toată firea acestuĭ neam de oamenĭ. Alăturea de cinste, răbdare și blîndeță, găseștĭ cruzimea oarbă, tembelĭ și bravĭ; din liniștea senină trec numaĭ într'o clipă la furie aprinsă.

— Moartea nu este nimic pentru că nu există, zic eĭ, și gata sunt orĭ-cînd cu drag să-șĭ verse sîngele cînd legea, patria saŭ padișahul cere.

Fanatic și eroŭ, acest popor, odată a minunat și îngrozit o omenire întreagă; dar azĭ... în decadență, o soartă tristă îl mînă spre peire — e soarta ce pururĭ aŭ avut'o popoarele înbătrînite ...

*

XI.

Synope, 26 August.

Cea maĭ bună radă de pe toată coasta, este de sigur aci la Synope.

In locul acesta s'a dat vestita bătălie navală dintre turcĭ şi ruşĭ, în care flota turcească a fost sdrobită şi înecată în mare.

Şi azĭ cînd ancora se smulge tîrîndu-se pe fund, adese-orĭ găsim în pămîntul lipit de ghearele eĭ, monede, lucrurĭ micĭ, armele uneĭ lumĭ ce doarme în adîncimea întunecată a funduluĭ.

O peninsulă înaintează în mare, un istm îngust o leagă cu uscatul, pe şuviţa aceasta de pămînt, sus pe şeaua dealuluĭ a fost zidită mîndra cetate din Synope. Zidurile de centură staŭ de-atîtea veacurĭ în picioare încă; tarĭ, crenelate, maĭ poartă şi azĭ în coaste urmele obuzelor ruseştĭ.

Des-dimineaţă a început să cînte o muzică în oraş: era zi de sărbătoare, onomastica Sultanuluĭ; aceleaşĭ şi iar aceleaşĭ note lungĭ, chinuitoare, ale uneĭ melodiĭ orientale, le-am auzit repetate din zorĭ şi pînă în noapte

Toţĭ ofiţeriĭ, în ţinută de ceremonie, mergem în vizită oficială la guvernator.

La mal ne întîmpină maĭ mulţĭ ofiţerĭ turcĭ din marină şi infanterie; cînd trecem pe sub bolta porţiĭ, un soldat de santinelă ne presintă arma isbind-o cu patul în pămînt.

Intrăm într'o sală mare; în mijloc o masă, de-alungul pereţilor sofale şi jîlţurĭ vechĭ îmbrăcate în postav roşu.

După obicinuitele presentărĭ şi ceremoniĭ, paşa ne urează bună-venire, comandantul diviziuneĭ noastre îĭ răspunde mulţumind, şi convorbirea se angajază între ceĭ marĭ.

Paşa, om foarte plăcut şi deştept, vorbeşte cu drag despre ţara noastră; pare a fi un om cu totul europenizat — din pricină că luase aspre măsurĭ pentru a împiedeca măcelul armenilor i se zicea de turcĭ, în batjocură, *Ghiaur-Paşa.*

După prînz mergem într'o escursie prin împrejurimele oraşuluĭ. Paşa ne pusese la îndămînă opt caĭ arabĭ ce ne aşteptaŭ la mal gata, înşelaţĭ cu harnaşamente orientale roşiĭ saŭ verzĭ împodobite în cusuturĭ de fir.

Eşim din cetate călăuziţĭ de patru aşchirĭ

călări şi înarmaţi; ne îndreptăm la deal abea putînd să stăpînim caii mici, iuţi şi nervoşi ce se frămîntă într'un joc fără astîmpăr; tocmai tîrziŭ s'aştern la drum în trap întins.

Ajungem pe înălţimea din capul peninsuleĭ.

In depărtare se zăresc albe zidurile cetăţiĭ; şi'n urma lor se'ntinde un deşert de nisip roşu. In transparenţa de aer şi lumină s'aprinde un joc de licăriri ciudate pe această *mare* întinsă de nisipuri arzătoare.

Jos, la picioarele noastre, înainte, în dreapta şi în stînga se întinde marea calmă, adormită într'o străluciri orbitoare; în liniştea miezuluĭ de zi nimic nu poţi surprinde în tot *pustiul* acesta de apă argintie.

Ne oprim şi descălecăm pe marginea uneĭ prăpăstiĭ; aci se înalţă ruinile vechiuluĭ templu zidit de regele *Pontuluĭ*, vestitul *Mitridate Eupator*.

Tăcuţi, ca'n faţa unuĭ mormînt, privim grămada de dărămăturĭ; rămăşiţa falniculuĭ monument, ce-a strălucit cu 100 de anĭ înainte de Christ, trăeşte încă păstrînd în sfînta eĭ singurătate taina veche a lumeĭ asiatice.

Blocurile aceste de granit cioplite cu atîta măestrie aŭ viaţă încă pentru a ne dovedi blestemata morală a timpurilor trecute. Cîtă muncă omenească cheltuită pentru nebuna fantazie a unuĭ *singur om*... cîtă sudoare şi cîte lacrimĭ s'o fi scurs pe luciul acestor pietre... podoaba

operei atîtor mii de *necunoscuţi* cari lucrau pentru glorificarea oarbei vanităţi a unui *potentat* tiran.

Ne întoarcem înapoi pe-un drum mai scurt ce trece printr'o pădure bătrînă de măslini. In vale lăsăm caii plini de spume aşchirilor ce ne însoţeau, şi intrăm pe jos în oraş.

Auzisem că în această localitate guvernul turcesc trimitea în exil pe mulţi dintre osîndiţii politici. E drept că acest loc este foarte potrivit; asigurat de trei părţi, căci e împresurat cu apă, numai o parte e legată cu restul ţărei, şi acolo sunt zidurile cetăţii, tari încă şi bine păzite. Se zicea că şi un ofiţer din artileria turcă ar fi trimis aci ca pedeapsă pentru că luase parte la o revoltă din Stambul.

Eram foarte curios să-l văd.

Cum mergeam singur prin port, zăresc la masa unei cafenele, în mijlocul unui grup de turci, un ofiţer romîn — era camaradul meu de bord, prietenul *Nicu Iohnson* cum îi ziceam noi din cauza tăeturei englezeşti a favoriţilor săi.

Mă apropii de masa la care sunt poftit şi fac cunoştinţa celor ce se aflau de faţă.

Erau doi bătrîni respectabili, îmbrăcaţi europeneşte, purtau însă tot fesurile obicinuite; al treilea, un tînăr îmbrăcat milităreşte, înalt, frumos, cu-o figură aproape copilărească, şi lu-

minată de un zîmbet fin; musteaţa abea-ĭ mijea; în ochiĭ luĭ marĭ şi dulcĭ avea o strălucire pătrunzătoare.

Acesta era ofiţerul exilat.

Toţĭ treĭ ştiaŭ foarte bine limba franceză; oamenĭ culţĭ, începură să ne vorbească despre ţara noastră de care aveaŭ cunoştinţĭ intinse.

In cîte-va rîndurĭ am încercat aĭ face să vorbească şi despre dînşiĭ — eram foarte curios să aflu de ce fuseseră exilaţĭ — n'am isbutit căcĭ se fereaŭ să amintească ceva din trecutul lor.

Intr'un tîrziŭ unul dintre bătrînĭ mi-a spus oftînd din adîncul inimeĭ: „Ah!... dacă aĭ şti D-ta ce simt cînd îmĭ amintesc din viaţa mea, aĭ înţelege de ce nu vorbesc de trecut... de ce nu vreaŭ să mă uit în urmă... şi nicĭ înainte nu pot să mă uit!..

Atîta durere înăbuşită tremura în vorbele aceste cu înţeles ascuns, că n'am îndrăsnit a-l maĭ întreba nimic. Şi toţĭ tăceam respectînd întristarea bătrînuluĭ ce-şĭ netezea barba-ĭ căruntă; iar ochiĭ luĭ sticleaŭ printre genele stufoase, şi înotînd în lacrimĭ îĭ aţinti departe la fumul unuĭ vapor perdut pe luciul apeĭ. Acolo în zare un nouraş alb plutea pe marea albastră a ceruluĭ, ca o insulă din altă lume... Şi multă vreme a rămas bătrînul aşa, cu ochiĭ ţintă la fumul ce se'nalţă a lene înegrind par'că ţărmul aceleĭ insule cereştĭ.

Tînărul mĭ-a spus în cîte-va cuvinte toată istoria vieţiĭ sale.

Era din o veche familie nobilă; fiul unuĭ paşă din Ianina, făcuse şcoala militară din Stambul. Pe cînd era în şcoala de aplicaţie, ca ofiţer de artilerie, pe lîngă studiile militare se adapase şi din isvorul bine-făcător al învăţăturilor din Apus; el, ca şi toţĭ camaraziĭ săĭ de clasă, de şi tînăr încă, vedea în adevărata lumină starea îngrozitoare în care se sbătea patria sa.

Cu toţiĭ intraseră în legăturĭ cu partidul revoluţionar al *junilor turcĭ*.

Guvernul a surprins toată mişcarea lor; i-a închis şi a desfiinţat şcoala. Pe ceĭ maĭ mulţĭ i-a osîndit la moarte înecîndu-ĭ în *Bosfor*; pe uniĭ, cari eraŭ din familiĭ nobile, i-a cruţat trimeţîndu-ĭ în exil prin diferite locurĭ în Asia.

El fusese condamnat ca să servească 7 anĭ ca soldat în regimentul de artilerie din Synope.

Nu avea voie să citească de cît numaĭ cărţĭ turceştĭ.

Căpătase pe ascuns operile luĭ *Volney* şi le tradusese în limba turcă, în timpul celor treĭ anĭ de cînd îşĭ făcea pedeapsa.

— Ca să puteţĭ judeca ţara noastră, ne spune tînărul, trebue să o împărţiţĭ în două: poporul întreg de-oparte, mulţimea aceea răbdătoare şi

cinstită care lucrează numai pentru o mică pătură conducătoare, pentru acei trintori cari în atingere cu civilisația europeană aŭ ajuns mai răi și mai tâlhari ca înainte; aceștia aŭ perdut natura lor primitivă, și-aŭ schimbat și fondul prim bun care-l aveaŭ.

— Ah!... dacă am avea și noi o mică parte numai din libertățile pe care le aveți în țara D-voastră.

— Știți care e diferența dintre romîni și turci?... ... dar, nu vă supărați?... ne spune unul dintre bătrîni. Romînii, tot-d'auna mîndri, zic: suntem civilizați. Turcii, tot-d'auna încăpățînați, zic: nuvrem să ne civilizăm, rămînem așa cum suntem.

— Și ce credeți despre viitorul Turciei, întreb eŭ.

Tînărul tace, bătrînul își ridică ochii la cer, oftează adînc, șoptind rar: „nimic, nu mai putem aștepta nimic!...“

Cînd ne-am despărțit, bătrînul m'a apucat de braț și, privindu-mă în adîncul ochilor, mi-a spus cu glasul înecat: „D-ta nu poți să înțelegi ce'nseamnă a trăi fără să aștepți nimic!...“

A doua zi, seara, se dă pe bordul *Elisabetei* o serbare la care iaŭ parte autoritățile civile și militare ale orașului.

La pupă, pe dunetă, toate eraŭ împodobite

cu mult gust; pavilioanele tuturor naţiunilor fluturaŭ uşor în vînt arătîndu şĭ feluritele culorĭ; pe roata cîrmeĭ se răsfăţa, roşu cu semiluna albă la mijloc, pavilionul Turcieĭ.

Lămpile micĭ, electrice, străluceaŭ înşirate de-alungul borduluĭ; lumina lor se resfrîngea tremurînd în oglinda apeĭ limpezĭ

Cele două proectoare electrice de pe comandă, de cu vreme începură a trimite snopurĭ de raze luminoase spre mal, în dreptul debarcaderuluĭ, pentru a lumina calea bărcilor ce aduceaŭ invitaţiĭ la bord.

Pe la 9 ore a sosit paşa împreună cu ofiţeriĭ de diferite arme şi grade.

Eraŭ şi cîţĭ-va străinĭ carĭ veniseră însoţiţĭ de familiile lor: un inginer italian, un doctor german şi maĭ mulţĭ grecĭ. Din toată mulţimea, două persoane atraseră privirile noastre: soţia doctoruluĭ, un tip de frumuseţe, maĭ cu seamă ochiĭ eĭ blînzĭ, albaştri, aveaŭ acel farmec visător al femeilor germane; şi un maior de artilerie, *negru* cu dinţiĭ albĭ ce-ĭ sticleaŭ printre buzele groase; avea părul des şi creţ: tip de *mulatru*.

Convorbirea o întreţineam maĭ mult cu străiniĭ, căcĭ turciĭ staŭ înfipţĭ pe scaune mestecînd liniştiţĭ şi cu sfinţenie prăjiturile cu care fuseseră trataţĭ.

Soţia doctoruluĭ, foarte încîntată, în mijlocul unuĭ grup de ofiţerĭ, esclama suspinînd:

„Ah!... ce răŭ îmĭ pare că o să plecaţĭ aşa curînd; în sălbăticia asta unde trăesc, cînd voiŭ avea fericirea să maĭ schimb vre-o vorbă cu ast-fel de oamenĭ“.

Eŭ intru în vorbă cu maiorul negru; dar mă înţeleg foarte greŭ căcĭ abia ştie vre-o două cuvinte franceze pe care le repetă mereŭ: *„Je compré mousié ... je compré..*

Il îndemn la un păhăruţ de piperment; îl ia în mînă şi, cu 'n zîmbet fin îmĭ spune că legea nu-ĭ dă voie; îşĭ întoarce apoĭ ochiĭ spre paşă, care tocmaĭ atuncĭ privea în altă parte, şi dintr'odată răstoarnă pe gît băutura oprită, clipeşte apoĭ şiret şi iar zîmbeşte mulţumit.

Il întreb despre ofiţerul exilat care se află sub comanda sa. Imĭ spune că maĭ are încă patru anĭ de pedeapsă dar s'a făcut raport la Stambul pentru graţiarea luĭ, căcĭ se poartă bine; e om cum se cade, dar a vorbit maĭ mult de cît se cade, îmĭ spune negrul ducînd degetul la buze cu'n gest plin de înţeles. — „La noĭ e foarte răŭ dacă spuĭ maĭ mult de cît este voe...“

De odată convorbirea de pe punte încetează, toţĭ ne aţintim auzul... abea ajung pînă la noĭ cîte-va note tremurătoare ale uneĭ melodiĭ dulcĭ de departe din spre mare. Toată lumea se ridică pentru a privi într'acolo. In lumina argintie

a luneĭ o barcă aluneca încet; şi notele s'apropiaŭ din ce în ce maĭ clare, maĭ duioase în farmecul linişteĭ de noapte.

Era prietenul *Iohnson* care cînta „*Steluţa*".

Paşa fu cel dintîĭ care bătu din palme, după el începură aplause sgomotoase.

După scurt timp cîntecul încetează; petrecerea continuă: se fac diferite exerciţiĭ, jocurĭ obicĭnuite pe bord în asemenea ocaziĭ.

Comandantul *Elisabeteĭ* ţine un cuvînt de laudă şi mulţumire pentru modul bine voitor şi călduros cu care am fost primiţĭ în porturile turceştĭ. Paşa, foarte mişcat, răspunde arătînd simpatiile ce le-a avut tot-d'auna pentru romînĭ.

Din mulţime mă simt apucat de o mînă — e *Iohnson*, care-mĭ şopteşte la ureche: „el e jos, ne aşteaptă". De cu ziuă vorbisem cu ofiţerul exilat ca să vie în timpul nopţeĭ pentru a-ĭ da nişte cărţĭ. Ne suim într'o barcă îndepărtîndu-ne de *Elisabeta*; din zarea întunecoasă ce ne'nconjoară se furişează încet o umbră. Nu poate fi el; în barca ce se apropie e un singur om, pare a fi un barcagiŭ turc ce se lasă uşor înainte la fie-care mişcare a lopeţilor.

Bărcile sunt alăturĭ... „eŭ, eŭ sunt.. m'am îmbrăcat aşa ca să nu fiŭ cunoscut".

Plecăm încet toţĭ treĭ spre *Mircea*. Legăm bărcele de scară şi ne suim pe punte; timoni-

erul de quart se uită lung în urma turcului ce se coboară cu noi în careŭ.

In cîte-va minute adunăm toate cărţile franceză ce le avem prin cabine; la fie-care nouă carte ce i-o dăm, cîte o exclamaţie de mulţumire — e în culmea bucuriei cînd vede *Minciunile Convenţionale* de *Max Nordau*, auzise mult despre această carte — le ia pe rînd, le pipăe, citeşte titlurile dintr'o aruncătură de ochi şi, cu sîngele în obraz, îmbujorat de emoţie şi bucurie, abea poate să mai lege cîte-va cuvinte: „cum să vă mulţumesc... cînd să vă mai întîlnesc oare“...

Cu pachetele subţioară ne scoborîm în barcă; cum ne îndepărtăm tăcuţi prin întuneric de-o dată ne cade'n faţă o lumină de foc; scăldaţi într'o strălucire albă rămînem orbiţi cîte-va clipe numai, căci pata luminoasă alunecă pe sub bolta cerului lăsînd o dungă sclipitoare ca şi coada unei comete imense.

Era proectorul electric ce-şi întorsese făşia luminoasă asupra ţărmului, pentru a lumina calea bărcilor; lumea pleca de la *Elisabeta*.

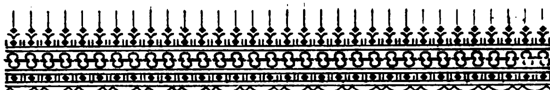
Am aşteptat privind din umbră până s'a scurs întreg convoiul; în bărcile pline cari alunecaŭ lin pe oglinda străvezie a mării, mulţime de capete şi braţe păreaŭ că se mişcă într'un foc fantastic sub ploaea razelor albe ale conului de de lumină.

Cînd ne-am despărţit, el mi-a spus mişcat, cu glasul stins: „numaĭ cîte-o pagină pe zi o să citesc, ca să-mĭ ajungă pe toată vremea cît voĭ sta aci...“ şi ochiĭ luĭ blînzĭ ardeaŭ licărind în lacrimĭ.

A doua zi, cînd se lumina de ziuă, şi *Mircea* îşĭ întindea pînzele plecînd în spre larg, am văzut bine o formă omenească, departe lîngă far, cum flutura o batistă albă în suflarea vîntuluĭ.

. . . Şi vîntul dimineţiĭ, cu adierea-ĭ dulce venind de la ţărm, părea că ne-aduce uşor dintr'acolo suspinul păreriĭ de răŭ a unuĭ suflet nefericit . . .

XII.

Pe mare, 29 August.

. . . .

De treĭ zile suntem pe drum, spre ţară.

De mult a dispărut coasta *Asieĭ-Micĭ* rămasă în urmă dormind înfăşurată în ceaţa deasă a toamneĭ.

Navigăm numaĭ cu pînzele. O briză răcoroasă se furişează pînă în fundul cabinelor; şi *Mircea* aplecat pe-o coastă, cu pînzele bombate, se duce ca săgeata pe luciul măriĭ calme sub cerul clar,

albastru. Un cîrd de marsuinî se întrec în mers cu noî, şi'n jocurî nebunatice se daŭ afund ca iarăşî să apară cu solziî argintiî lucind pe faţa apeî.

Pe punte, toţî oameniî sunt veselî: ajungem azî în port . . şi mîînî e sărbătoare . . .

. . . .
. . . .

„*Să vede uscatul în prova*", strigă cu glas tare omul din gabie.

„*Constanţa... Constanţa.. ajungem*, şoptesc căŭtînd cu toţiî să prindă în zare o liniuţă neagră ce joacă tremurînd în aerul străveziŭ la orizont.

Ne apropiem de coastă.

E într'amurg; spre asfinţit ceru-î aprins, şi în lumina de purpură a săriî se poliesc pe boltă noriî de par lespezî de aur ca trepte înălţate. Iar soarele apune uitîndu-se înapoî spre portul ce rămîne maî lucitor şi mîndru sub razele din urmă — aşa cum îl visăm s'ajungă în viitor —.

Din largul măriî *Mircea*, bătrîn dar mîndru încă, se'ndreaptă spre uscat şi sboară cu pînzele întinse dorind s'ajungă în port

Pe sus pluteşte lin, cu aripele obosite, o pasăre grăbită: să întoarce spre ţărm la cuib ca să se culce.

Suntem aproape. Pe cheiŭ se vede lumea sosită să ne-aştepte : batistele se mişcă în aer urîndu-ne *bună-venire !...*

Iar flamura luĭ *Mircea*, din vîrf de la catarg, răspunde fluturîndu-şĭ culorile în vînt, şi 'n jocul eĭ prin aer se apleacă şi se'nalţă de pare că salută **pămîntul ţăriĭ noastre ....**

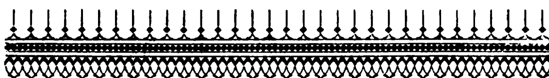

SCHIȚE MARINE

ȘI

MILITARE

MOARTEA PILOTULUI

Era o zi de Iulie, căldură înăbuşitoare.

Vre-o două vapoare de marfă, acostate la cheiul vechiŭ de peatră, îşĭ prăjeaŭ la soare trupurile uriaşe îmbrăcate în table negre de fer.

Pe la amează pavilionul de la căpitănia portuluĭ, lăsat jos, arăta că e ora repaosuluĭ.

Hamaliĭ încetaseră lucrul şi, lungiţĭ pe movilele de cărbunĭ, dormeaŭ truditĭ.

Coşurile de încărcat se odihneaŭ şi ele, goale, răsturnate alăturĭ.

In şirul de cafenele, ce se ţin lanţ una de alta în lungul cheiuluĭ, lumea sta la umbră în jurul meselor.

Uniĭ îşĭ deşertaŭ paharele de sirop răcoritor, iar alţiĭ îşĭ sorbeaŭ filosofic cafelele.

La cafeneaua piloţilor, în faţa debarcaderuluĭ, *Barba-Spiro*, cel maĭ bătrîn pilot din port, sta la umbră ţinînd în colţul gureĭ ţigareta luĭ, făcută dintr'un ciolan, şi urmărea a-lene, cu ochiĭ pe jumătate închişĭ, fumul ce scăpa în rotocoale albăstriĭ.

Era foarte bătrîn *Barba Spiro;* ţinea minte de mult, din 'nainte de a fi oraşul zidit.

De pe cînd eraŭ numaĭ nişte colibe de stuf, în toată întinderea ostrovuluĭ şi a mlăştinilor de o parte şi de alta a gureĭ Dunăreĭ pînă în mare. Multe povestea moşneagul, dar nu pe toate.

Se zicea de uniĭ că în locul unde este acum portul Sulina, nu cu multă vreme în urmă, era un vestit cuib de piraţĭ, care jefuiaŭ vasele ce se apropiaŭ de gurile Dunăreĭ.

Şi mulţĭ numaĭ ast-fel îşĭ explicaŭ începutul averilor unor bătrînĭ din port.

Luĭ *Barba-Spiro* însă îĭ plăcuse să trăiască bine, şi nu avea banĭ strînşĭ.

De doui anĭ era la pensie: îl sfătuise doctoriĭ să-şĭ termine meseria. Era şi vremea; suferea de inimă.

Viaţa sbuciumată a piloţilor, grija ce o aŭ în conducerea vaselor încărcate, atenţia vecînic încordată, emoţiile dese şi reumatismul fac pe ceĭ maĭ mulţĭ să-şĭ termine meseria sdruncinaţĭ şi bolnavĭ de inimă.

De şi primea regulat pensia, bătrînul nu se putea desvăţa de viaţa luĭ obicĭnuită din vremea tinereţeĭ.

Din faptul dimineţeĭ, de cum prindea a se deştepta viaţa în port, el era în picioare. Şi o lua încet de-a lungul cheiuluĭ, cu spinarea încovoiată, cu genunchiĭ îndoiţĭ, cu ţigareta în colţul gureĭ.

Se opria la fie-care vapor, se uita lung, cercetător, şi pleca înainte urmîndu-şĭ inspecţia.

Nu se petrecea nicĭ o mişcare în port ca să n'o afle el.

Cum sta une-orĭ la masa cafeneleĭ, se scula în picioare, îşĭ punea mîna straşină la ochĭ şi căta lung şi ţintă spre largul măreĭ.

De cum prindea să răsară cîte-un punct negru pe fundul albicios al zăreĭ, nu-şĭ maĭ lua ochiĭ pînă ce punctul acela nu se desprindea bine în larg, luînd forme regulate, răsărind catargele şi coşul.

Fluerul ascuţit şi repetat al vre-unuĭ vapor, ce avea să facă manevră în port, îl făcea să tresară.

Se scula încet de la locul luĭ, mergea la marginea cheiuluĭ, şi cu aerul unuĭ examinator sever, observa manevra vasuluĭ în cele maĭ micĭ amănunte.

Cîte odată se enerva, îşĭ ducea mîna la coaste să-şĭ potolească bătăile repezĭ ale inimeĭ : i-se

părea că nu-ĭ bine; îşĭ strîngea pumniĭ şi mormăia înăbuşit cîte o înjurătură.

Cînd îĭ plăcea manevra, faţa i se lumina şi zicea în gura mare: „*Bravo capitane, bravo!...*"

Trăĭa din vieaţa portuluĭ, lua parte cu tot focul inimeĭ la mişcarea luĭ.

Părea că şi mersul vaselor şi isbirea cadenţată a valurilor, şi întreaga mişcare din port mergeaŭ în acelaşĭ tact cu bătăile inimeĭ luĭ.

Şi tocmaĭ tîrziŭ sub seară, cînd prindea a se polei vîrfurile trestiilor şi soarele, roşu aprins, se stingea înecîndu-se în adîncul apeĭ, bătrînul pleca domol, cu paşĭ măsuraţĭ, spre casă.

Şi une-orĭ, în liniştea miezuluĭ de noapte, cînd tot portul dormea obosit şi nu se auzea de cît pleoscăitul cadenţat al valurilor lovite de cheiŭ, bătrînul o lua încet-încet de-a-lungul digăĭ vechie de peatră, ce ca un şearpe uriaş se tîrăşte în mare, avînd în cap ochiul roş al faruluĭ

De vre-o două zile *Barba Spiro* se simţea slab de tot; o tusă seacă îl înăbuşa.

Asta nu-l împedeca de a fi vecînic la postul săŭ.

Tăcut, ca lîngă un prieten vechiŭ şi drag cu care se 'nţelegea de minune, sta pe mal vrăjit de glasul valurilor pe care îl asculta într'una de atît amar de anĭ.

Cu drag urmărea valurile, carĭ alunecaŭ în bătaia soareluĭ, pînă departe, lăsînd o dungă albicioasă în nemărginirea albastră a măreĭ.

O adiere dulce de vînt răcoritor începuse să sufle din spre larg; bătrînul îşĭ ridică încet şapca, aţintindu-şĭ ochiĭ spre fundul îndepărtat al zăreĭ.

O pată albă se desprinsese la orizont şi creştea, în lumina soareluĭ, din ce în ce maĭ mare.

Era o corabie cu pînzele întinse, ce se apropía de port.

Bătrînul îşĭ trecu încet mîna prin părul luĭ alb, în care vîntul se juca nebunatic.

A, ... ce cunoştinţă veche îĭ era vîntul acesta, ce bine îĭ ştia el nebuniile luĭ înşelătoare!

De cîte-orĭ nu-l aştepta ca pe un prietin bun, de ajutor, cînd îĭ umfla pînzele însufleţindu-ĭ corabia, ce despica valurile alunecînd ca o pasăre în sbor cu aripele întinse.

Şi de cîte-orĭ nu-l blestemase, cînd îşĭ cerca puterile cu dînsul, deslănţuindu-şĭ furia asupră-ĭ.

Corabia se apropiase de tot: intra în apa liniştită a canaluluĭ.

Era o corabie mare, frumoasă, cu treĭ catarge

Bătrînul o privea cu drag cum se apropia, mîndră, cu toate pînzele umflate, tăind uşor apa ce aluneca pleoscăindu-ĭ cadenţat coastele eĭ rotunde.

Treĭ fluerăturĭ ascuţite îl făcură pe moşneag să tresară. Îşĭ întoarse capul înapoĭ: era un remorchier.

In acelaş timp o fluerătură puternică răsună

lung, şi trupul uriaş al uneĭ probele încărcate ce venea în jos cu toată vitesa se ivi de după cotul canaluluĭ.

Bătrînul se ridică de la locul săŭ, apropiindu-se de mal.

Probela cu greŭ îşĭ putea micşora vitesa, trebuia să se ferească făcînd loc remorchieruluĭ şi corăbieĭ care înainta mereŭ cu pînzele întinse: avea să privească la o manevră grea, asta îl interesa cu patimă.

Remorchierul repetă iarăşĭ treĭ fluerăturĭ ascuţite; probela, ferindu-se ca să-ĭ facă loc, veni drept în faţa corăbieĭ.

O fluerătură puternică, desperată, răsună atuncĭ.

Mulţimea grămadă pe cheiŭ căta cu groază; toţĭ ochiĭ eraŭ aţintiţĭ la cele două vase, care trebuiaŭ să se ciocnească neavînd vreme să maĭ abată.

Bătrînul, ce urmărea de pe cheiŭ toate mişcările, scrîşni nervos din dinţĭ şi un: *„pasto diavolo“* îĭ scăpă printre buze: pilotul de la probelă greşise manevra.

Şi el, cu ochiĭ eşiţĭ din orbite, căta ţintă, muşcîndu-şĭ buzele, pe cînd cu mîna îşĭ potolia bătăile grăbite ale inimeĭ: aştepta...

Cînd într'o clipă, ca prin farmec, toate pînzele fură lăsate jos şi se auzi răsunînd comenzile desperate şi vasele ajunse unul în faţa

altuia; bătrînuluĭ cum sta înmărmurit, ţinîndu-şĭ răsuflarea, i-se painjiniră ochiĭ, genunchiĭ 'ĭ se muiară ; el întinse do odată mîna să caute un sprijin, dar se împletici şi căzu mototol fără simţire...

Şi vasele nu s'aŭ ciocnit; lin trecură, la o palmă unul pe lîngă altul, fără a se atinge.

Lumea se făcuse roată în jurul trupuluĭ gîrbovit şi uscat, care zăcea pe cheiŭ, neînsufleţit.

... Iar vîntul din spre largul măreĭ, se 'ngrămădea şi el, făcîndu-şĭ loc prin mulţime, şi ca un vechiŭ şi bun prieten, adiind uşor, îĭ mîngîĭa fruntea răsfirîndu-ĭ pletele şi barba luĭ albă....

DIN CONCENTRARE

Era a treia zi de marş.

Inaintam încet, greoĭ, abea mişcîndu-ne picioarele îngropate în praful şoseleĭ, ce se întindea înaintea noastră fără sfîrşit ca o dungă albă şerpuită printre lanurile galbene perdute în zare.

Arşiţa arzătoare a soareluĭ ne frigea obrajiĭ. Ca să ne apărăm ochiĭ trăgeam bonetele pe frunte, ceea-ce ne făcea să suferim maĭ cumplit căldura. Boabele de năduşeală se scurgeaŭ în lungul obrajilor, lăsînd în urmă dungĭ umede pe stratul de praf ce ne acoperea faţa. De năduşeală se iviseră pete negre pe bluzele albe.

Cureaua centironuluĭ îmĭ ardea mijlocul ca un brîŭ de foc.

Bidonul era golit demult Ce n'aş fi dat atuncea pentru un strop de apă şi un petic de umbră!

Dar nu, atuncĭ nicĭ nu mă gîndeam la asta, căcĭ închipuirea lor m'ar fi făcut să sufer maĭ mult.

Adică, la ce mă gîndeam atuncĭ?... zăŭ că n'aş putea spune, — mi se pare că nu mă gîndeam la nimic.

Ca o maşină mă mişcam în neştire luat de şuvoiul aceleĭ turme omeneştĭ, ce cu puterile sleite se tîra încet în lungul drumuluĭ perzîndu-se apoĭ în norĭ de praf.

Era o tăcere de cimitir; aĭ fi crezut că mergem la o înmormîntare; toţĭ par'că eraŭ muţĭ; numaĭ ţăcăneala baionetelor lovite de coapse se auzea într'o cadenţă desăvîrşită.

Din timp în timp, cîte-un oftat înăbuşit se perdea printre rîndurĭ şi une orĭ cîte o şoaptă rară dar nedesluşită îţĭ atingea auzul.

Era, de sigur, o înjurătură scăpată printre dinţiĭ vre-unuia, care maĭ avea încă puterea de revoltă.

In dreapta mea aveam un voluntar, băiat înalt şi subţirel ca o trestie. Sărmanul, par'că-l văd cum mergea suflînd greŭ, murmurînd cuvinte neînţelese, îndoit înainte sub greutatea celor două-zecĭ şi două de kilograme ce le purta în spinare

Şi cînd puterile îl părăseaŭ, rămînea în urmă printre aceĭa pe care picioarele nu-l maĭ puteaŭ

duce și istoviți, moĭ ca de ciară, se lăsaŭ pe marginea șanțuluĭ șoseleĭ.

Atuncĭ se auzea glasul sălbatec al sergentuluĭ-major Dobrea, care anume rămînea la coada coloaneĭ: *„scoală leat, haĭ la drum... ce te-aĭ muiat... sus că te scol eŭ...“*

Iar cîte-unul din front, fără a'șĭ întoarce capul maĭ adăoga și el așa prietenește : *„e heĭ letuță, credeaĭ că-ĭ pleașcă la meliție? iacă aĭ găsit'o...*

Uniĭ oftaŭ din adîncul inimeĭ, alțiĭ zîmbeaŭ numaĭ fără a face mult haz și a prelungi glumele ca altă-dată.

Ce-ĭ dreptul, mă prindea mila de bietul voluntar, dar îl uitam îndată, cînd îmĭ aruncam ochiĭ în stînga mea: la Drincă rezervistul.

Drincă, saŭ moșneagul cum îĭ zicea în bătae de joc toată cazarma, fusese dezertor în nenumărate rîndurĭ; îl chemase acum în concentrare să facă manevra.

Era unul, dintre aceĭ ce se găsesc în tot-d'auna la orĭ-ce regiment; era dintre nenorocițiĭ carĭ intrațĭ odată în armată nu 'șĭ maĭ văd visul liberăreĭ de cît foarte tîrziŭ și îmbătrînesc în cazarmă, rămînînd ca exemplu și batjocură pentru camarazĭ.

Avea sărmanul, un corp diform, niște picioare lungĭ și îndoite, pieptul încovoiat, ochiĭ stinșĭ în fundul capuluĭ, o barbă neagră și încîlcită.

Şi cum mergea el tăcut, aplecat înainte, tuşind şi scuipînd la fie-care pas, privea mereŭ în lungul drumuluĭ, par'că ar fi căutat ceva în zare.

Intr'un tîrziŭ se întoarse către mine spunîndu-mĭ încet: „*Vezĭ colo un sat?... sînt Stelenĭĭ... îĭ satul meŭ, am casă, nevastă şi copiĭ... oare ne-a da repaus acolo?...*" şi ochiĭ prinseră a-ĭ sclipi în cap.

Ne apropiam mereŭ. Şoseaua trecea pe marginea satuluĭ, lume multă se adunase la răscrucea drumuluĭ, cîniĭ începură să latre; iar copiiĭ droaie, în goana mare, ne ieşiră înainte.

Cînd am ajuns la poarta ţarineĭ, de unde începea un rînd de sălciĭ, colonelul a descălecat, a făcut semn corniştilor să sune „*oprirea şi repaus.*"

Am rupt rîndurile şi ne-am îngrămădit la umbra sălciilor, lungindu-ne la şir pe marginea şanţuluĭ şoseleĭ, cu raniţele sub cap.

Iar alţiĭ, aŭ dat năvală la o fîntînă a căreĭ cumpănă se înălţa şi se lăsa cu grabă, scoţînd un scîrţîit lung şi jalnic.

Ce înduioşetoare priveliştea: acea mulţime de bărbaţĭ, femeĭ şi copiĭ, care ne ieşiseră înainte cu doniţĭ şi ulcele pline cu apă:

— „*Sărăcuţiĭ de eĭ, cine ştie cîte poşte maĭ aŭ de făcut!*" ziceaŭ femeile cătînd cu milă la noĭ.

O babă cu o legătură în mînă îşĭ căuta feciorul :

— *Dragiĭ maicăĭ, arătaţi-mĭ pe Niţă al meŭ, că aicĭ trebue să fie...*

— *Da bine, mătuşă, nu ştiĭ în ce regiment-ĭĭ?...*

— *Ba ştiŭ, măiculiţă, că-ĭ în dorobanţĭ şi aicea trebue să fie...*

Ce preţuite eraŭ acele clipe de odihnă! Nu mişcam nicĭ dintr'un deget, lungit pe spate, cu faţa în sus, cu ochiĭ aproape închişĭ, abea zăream jucînd printre gene albastrul străveziŭ al ceruluĭ de amiază.

Zăceam aşa moleşit în pacea asta dulce şi bine-făcătoare; simţeam cum somnul încerca să mă fure, cînd se auzi răsunînd semnalul: *„drepţĭ şi înainte!"*

Îmĭ era corpul greŭ ca de plumb. Ce n'aş fi dat să mă lase încă numaĭ cîte-va clipe să maĭ zac aşa în toropeala asta neînchipuit de dulce.

Ne dam mîna unul la altul ajutîndu-ne să ne sculăm de jos.

Din toate părţile se auzeaŭ strigăte şi comenzile ofiţerilor; sergentul major Dobrea plecase să-ĭ adune în front pe toţĭ care întîrziaŭ.

Ne-am pus iar în marş. Colonelul, un om înalt şi sdravăn, mergea în capul regimentuluĭ pe jos cu picioarele înţepenite, iar în urma luĭ calul,

aburit de năduşeală, călca a-lene apărîndu-se de muşte.

Ca să ne mai învioreze, se dase ordin să cînte muzica; dar de abea se auzeaŭ pînă la coada coloaneĭ sunetele slabe şi întretăiate care se perdeaŭ în huruitul asurzitor al uneĭ bateriĭ de artilerie ce ne trecuse înainte.

Tocmaĭ tîrziŭ am băgat de seamă că Drincă lipseşte; mă uitam în toate părţile, nu era nicăerea. Atuncea am înţeles totul : rămăsese în sat. Ce puteam face de cît să tac?

Spre seară, începu a se zări satul în care trebuiam să rămînem pe noapte.

In fundul plumburiŭ al ceruluĭ ce părea sprijinit pe creasta dealuluĭ din faţă, soarele roşu ca o pată de sînge, se oprise par'că anume din coborîşul săŭ să ne aştepte în cale.

Dar noĭ înaintam încet, aruncîndu-ne privirile spre vîrful dealuluĭ, şi, îndoindu-ne puterile, urcam suflînd din greŭ.

Intîrziarăm destul pînă am ajuns în muchea dealuluĭ. Soarele nu ne maĭ aşteptase; asfinţise lăsînd numaĭ o geană aurie, care sclipea împurpurînd cerul pînă departe şi poleind stuful de pe acoperemintele caselor sărăcăcioase înşirate în lungul drumuluĭ fără sfîrşit.

Ne-a dat în quartier. Am căzut la un biet om sărac, cu vre-o cincĭ copiĭ mărunţeĭ. Ne-am lun-

git cu toții la rînd, pe prispă, cu rănițele drept căpătîiŭ.

Cu ochiĭ țintă în lună, sdrobit de oboseală mă fura somnul pe cînd bietul om, scuturîndu-şĭ luleaua stinsă, ne povestea necazurile care-ĭ rodeaŭ inima.

N'avea în curte nicĭ picior de vită, le vînduse pe toate; vîrîse tot ce avea în peticul de pămînt, rămas de la părințĭ; dar de secetă popușoiĭ se înecaseră în buruiană și acum în toamnă nu maĭ avea nimic... Îl auzeam prin somn cum ofta din adîncul inimeĭ, și vorbele luĭ par'că le repetam și eŭ șoptindu-le așa în neștire:

— Măĭ frate, și mă tot bat cu gîndul, noĭ ce-om mînca la iarnă?

In zoriĭ zileĭ, corniștiĭ colindaŭ satul sunînd deșteptarea; tocmaĭ dimineața la apel s'a dat de lipsa luĭ Drincă.

— Aĭ auzit, mă, moșneagul îĭ lipsă la apel, — zicea un sergent altuia.

— A dezertat iar, măĭ, pîrlitu ăla; apoĭ în meliție moare.

— Cu atît maĭ bine, adaugă un altul în glumă, îl îngroapă armata pe cheltuiala eĭ.

Tocmaĭ a treia zi sub seară a venit Drincă, s'a întors de bună voie.

Unora le era milă de el, alțiĭ îl întrebaŭ în bătaie de joc ce-ĭ fac copiĭ și nevasta; îs „*bine mersi?*“

In noaptea aceia a dormit în cort lîngă mine; l'am luat cu binişorul şi mi-a povestit totul.

Ce jalnică şi adevărată era povestea acestuĭ suflet chinuit.

Mi-a spus cum numaĭ s'a repezit într'o goană să-şĭ vadă nevasta şi copiĭ şi cum a găsit copilul cel maĭ mic, care zăcea de două zile, mort pe cuptor; nevasta bolnavă şi ceĭ-l'alţĭ patru copiĭ flămînzĭ, şi nicĭ un pic de făină în casă. Mi-a spus cum a plecat prin vecinĭ ca să-l ajute, că n'avea nicĭ pentru o lumînare; cum şi-a îngropat copilul şi-a lăsat cîte-va căuşe de făină acasă; cum a vrut să plece de cîte-va orĭ şi cum îl ţineaŭ plîngînd copiiĭ de poalele mantăleĭ!...

— He doamne, ce-ţĭ maĭ speriĭ eŭ somnul cu necazurile mele? par'că poţĭ să le înţelegĭ? sfîrşi el întorcîndu-se pe partea cea-l'altă.

Cu pumniĭ sub cap, cu ochiĭ pironiţĭ în pînza cortuluĭ, ascultam mut de grozăvia acestor mărturisirĭ, nu eram în stare să leg o singură vorbă, nicĭ măcar de mîngîere.

Am rămas aşa înlemnit; nu ştiŭ, dormeam saŭ nu, dar nu-mĭ eşea din minte bordeiul murdar şi sărac; vedeam par'că chipul de ciară al copiluluĭ de pe cuptor, mort de două zile... de sigur visam căcĭ într'un tîrziŭ m'am deşteptat tresărind.

Toţĭ în jurul meŭ sforăiaŭ greŭ, pînza cortuluĭ se umfla în adierea unuĭ vînt răcoritor.

Prin gaura în chip de uşă, luna din înălţime privea aşa de blînd la noĭ poleind baioneta uneĭ sentinele care picura de somn rezemată pe armă.

Cîte-va raze ale luneĭ, ce se furişaŭ în cort lumina faţa galbenă şi slăbită a vecinuluĭ meŭ care dormea adînc.

Şi la lumina taĭnică ce-ĭ mîngîĭa faţa, am văzut bine urmele umede de lacrimile ce i se scurseseră de-a lungul obrajilor oprindu-se în barba încîlcită şi îmbîcsită de praf. Adormise plîngînd ca un copil.

Prin somn, tresărea gemînd încet, înăbuşit

Oare la ce visa?

* * *

Manevra se sfîrşise; reserviştiĭ plecaseră toţĭ pe la casele lor, aruncînd după obiceiŭ căciulele în vînt ca semn de bucurie.

Drincă rămăsese să-şĭ sfîrşească pedeapsa; ştiam că a intrat în spital bolnav de piept; cînd într'o zi auziĭ în cancelaria companieĭ vorbind :

— Dom-sergent furier, trebue să-l ştergĭ din registru şi să-ĭ puĭ cruce moşneaguluĭ că a scăpat de armată.

— Şi armata de el — adaugă un altul.

— Da cînd a murit, bre?

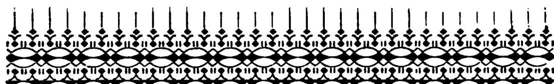
— He, 'l-a şi îngropat de treĭ zile spitaluĭ militar pe cheltuiala corpuluĭ.

Dom-sergent-major Dobre, glumeţ cum era el, sfîrşi zicînd răstit, pe cînd toţĭ ceĭ-l'alţĭ rîdeaŭ de porunceală cu hohot sgomotos :

— Mînĭ îl scot la raport ; auzĭ vorbă, să plece pe lumea cea l'altă cînd ştia bine că-mĭ era dator încă zece zile de închisoare?... nicĭ nu sfîrşise pedeapsa... ; e heĭ leat !... dar nu te ĭert nicĭ mort !...

1898.

CIMITIRUL MARITIM

Cînd soarele scapătă în amurg şi ca o ghiulea înroşită se stinge înecîndu-se în mare, tot maĭ vezĭ cîte un pescar întîrziat ce-şĭ mînă barca grăbit spre gura canaluluĭ Sulineĭ.

Dar, orĭ-cît de grăbit ar fi şi orĭ-cît de tîrzie fie vremea, în tot-d'auna, cînd ajunge în dreptul maluluĭ, dă drumul lopeţilor lăsîndu-şĭ barca s'alunece legănată de valurĭ şi îşĭ face semnul cruceĭ întorcîndu-se cu faţa spre ţărm, cătînd cu sfinţenie spre malul nisipos unde albesc în zare lespezĭ de piatră. Printre stropiĭ albĭ ridicaţĭ de valurĭ licăreşte poleiala crucilor înşirate la rînd.

E cimitirul maritim.

Pe-un mal pustiŭ şi nisipos sînt rînduite

movile de pămînt, blocurĭ de pĭatră, crucĭ de fier şi numeroase crucĭ de lemn scrijilate cu inscripţiĭ felurite.

Nicĭ-un sgomot, nicĭ o urmă de vĭaţă. In zadar cauţĭ doritor, cu ochiĭ lacomĭ, un singur fir de ĭarbă să-l vezĭ mlădiindu-se la adierea vîntuluĭ.

Nimic în tot acest coprins de cît nisipul auriŭ pătat cu sfărîmăturĭ de scoĭcĭ colorate.

Ce jale mută îţĭ stăpîneşte fiinţa, cum ascultĭ înfiorat bătăile grăbite ale inimeĭ simţindu-te tu, singura vĭaţă în mijlocul acesteĭ naturĭ pustiĭ şi moarte!

Şi sfînta linişte a morţeĭ une-orĭ este turburată de mugetul măreĭ înfuriate a căreĭ talazurĭ se lovesc sfărămîndu-se de ţărm.

Şĭ-atuncĭ marea spală nisipul distrugînd mormintele Par'că ar vrea să răpească rămăşiţele ce zac în sînul acestuĭ pămînt sterp şi să le atragă în sînul eĭ larg, clocotitor.

Toţĭ înecaţiĭ care se găsesc, toate cadavrele aduse de valurĭ, morţiĭ de holeră de la carantină, precum şi toţĭ marinariĭ ce-şĭ află sfîrşitul în Spitalul Comisiuneĭ Dunărene, sunt îngropaţĭ în acest cimitir.

Cea maĭ mare parte din morminte. sunt fără nicĭ un nume, necunoscute; altele aŭ inscripţiĭ în toate limbele :

„*Luigi Regele*“ 1852, Messina... „*Moris Dufez*“

1860, Marsilia.. alăturĭ un neamţ: „*Iohan Kriger*“ 1864, Hamburg...; dincolo un grec: „*Capitano Dionisio Stavros*“ 1870, Hios... lîngă el un turc, şi tot aşa se întinde şirul de morminte cît vezĭ cu ochiĭ.

Sărmaniĭ înstrăinaţĭ de locurile lor, de tot ce aveaŭ drag şi scump, despicînd mările îndepărtate, mînaţĭ de grija pîneĭ de mînĭ, nefericiţiĭ marinarĭ aŭ căzut în greaua luptă pentru traĭ, lipsiţĭ de mîngăerea de a fi lîngă aĭ lor care poate îĭ aşteaptă încă.

De multe orĭ rătăceam prin această parte neîntîlnind de cît foarte rar pescariĭ ce-şĭ întindeaŭ cîrligele pentru plasă.

Intr'una din serĭ însă, fuĭ mirat zărind în fund de tot un om răzemat de-o cruce, chĭar lîngă malul măreĭ. După înfăţişare şi îmbrăcăminte se vedea a fi un italian, bătrîn marinar. Ajuns în dreptul săŭ mă întîmpină cu un „*bona sera signore*“, zis cu un accent dalmaţian.

De la întîia vedere mă simţiĭ îndurerat de înfăţişarea acestuĭ bătrîn cu ochiĭ înroşiţĭ de lacrămĭ, cu genunchiĭ îndoiţĭ; el părea doborît sub greutatea uneĭ durerĭ chinuitoare.

Am intrat în vorbă cu el.

Ce jalnică îĭ era povestea vĭeţeĭ sale!

Era de loc dintr'un sat de pescarĭ de pe malul măreĭ, aproape de Triest. De bunicul săŭ abia îşĭ aducea aminte: îl lua adesea cu el la

pescuit; el îî puse întîîa oară lopata în mînă şi-l învăţase să ridice plasa.

Ca prin vis îşî reaminteşte că într'o noapte cînd marea era furioasă şi în rada portuluî se auzea văitându-se desperat fluerul de la un vapor, bunicul şi tatăl săŭ eşise în mare cu toţî oamenii din sat.

A doua-zi îl văzuse numaî pe tată-săŭ; toţî din casă plîngeaŭ. Auzise el bine pe maică-sa cînd a spus lăcrămînd: *„aşa s'a sfîrşit şi tatămeŭ, sărmanul“*.

Pe urmă, părintele săŭ intrase la o corabie care aducea pămînt de la Santorino... Corabia, veche şi încărcată peste măsură, în una din călătoriî se afundase: toţî oamenii s'aŭ înecat.

El era pe-atuncî tînăr; îşî părăsi satul şi intră ca lucrător în port, la Triest O grevă a lucrătorilor de aicî îl făcu să se îmbarce pe un vapor englez.

Peste cîţî-va anî se însură la Messina: aicî, ca lucrător, duse o viaţă chinuită şi vecînic în luptă cu sărăcia.

Din toţî copiiî îî remăsese un singur băiat, Antonio. In el avea toată nădejdea: crescuse mare, se angajase la un vapor de pasagerî.

Iar dînsul, de şi bătrîn, tot se simţia în putere; mînat de sărăcie i se părea că tot maî

uşoară e viaţa pe apă de cît pe pămînt. Se îmbarcase pe o probelă care făcea transporturĭ de cereale.

Intr'o seară, pe-o mare rea, cînd părăsea portul, la gura strîmtă a canaluluĭ, drept cînd să iasă în largul măreĭ, s'a întîlnit cu vaporul de pasagerĭ.

In zadar acesta ridicase treĭ luminĭ roşiĭ, semnal că are stricăciunĭ la maşină şi că nu poate manevra.

Probela înainta mereŭ; printr'o manevră greşită, în loc de a-şĭ schimba direcţia veni din potrivă cu prova în mijlocul vaporuluĭ de pasagerĭ.

Il izbi : O panică îngrozitoare se răspîndi pe bord; pînă să lase bărcile de scăpare la apă, vaporul se duse la fund.

Uniĭ aŭ putut fi scăpaţĭ ; cea maĭ mare parte însă se înecară.

Bătrînul se opri din spus, îl podidise lacrimile... *„da!... da!... sunt foarte sigur,* adăugă el, *l-am cunoscut bine; din acele sute de ţipete desperate l-am cunoscut pe al luĭ... pe el, nu, nu l-am văzut; dar l-am auzit bine, uite, cum mă auzĭ pe mine.“*

Se opri, îşĭ aţinti privirea în gol, îşĭ scutură capul şi mă apucă de braţ : *„n'auzĭ şi acum încă? auzĭ cum îmĭ sparg urechea?* şi *îmĭ ţiue*

în creerĭ țipetele acelea... a, le cunosc bine; căcĭ, veḑĭ, eŭ, eŭ sunt cel vinovat. Da, eŭ țineam atuncĭ cîrma; dar nu știam ce fac, că eram amețit: mă îmbătasem în port, înainte de plecare."

Cu mîneca soioasă a flaneleĭ îșĭ sterse lacrimile, și, ca și cum și-ar vorbi sie însușĭ, zise duios: „*O povero! povero Antonio*"...

„*A doua-ḑi, printre cadavrele aduse de valurĭ la mal, l'am găsit, l'am îngropat aicĭ.*"

Se întoarse către mine și mă privi țintă în ochĭ, cu o căutătură îndurerată și fioroasă: *așa-ĭ că e groḑav? Spune, nu mă cruța; eŭ sînt vinovatul? eŭ l-am ucis? Așa-ĭ că e îngroḑitor?* nu maĭ putu urma, isbucni într'un plîns sfîșietor, se trînti la pămînt cu fața în țărîna mormîntuluĭ.

„*O caro mio... caro mio figlio!*" murmură întretăiat și printre lacrimĭ.

Se ridică, îșĭ sterse ochiĭ și cătînd rătăcit spre mare, începu să suspine: „*uĭte! o veḑĭ?* cînd îĭ furioasă îșĭ trimite valurile pînă aicĭ; *A! o știŭ foarte bine, o cunosc cît este de răutăcioasă. Vrea să-l desgroape și de aicĭ, să-l înghită iar.*

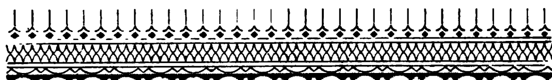
Tăcu, încleștîndu-șĭ pumniĭ, îșĭ aținti privirea încruntată spre largul măreĭ.

Iar marea. nebuna mare, legănîndu-șĭ mo-

latic valurile, şi le izbea par'că înadins de mal cu un hohot batjocoritor.

Numaĭ luna, de sus din înălţime, blîndă ca în tot-d'a-una, înduioşată şi ea, se vede, îşĭ arătă, din colţul poleit al unuĭ nour fumuriŭ, faţa galbenă ca ceara de cele ce văzuse...

IAPA CĂPITANULUI

Pe tăbliţa de lemn, de-asupra uşeĭ, scria cu litere albe: „*Grajdul escadronuluĭ 3.*"

Inăuntru, era maĭ curat decît în casă; toţĭ caiĭ eraŭ înşiraţĭ la rînd, şi în dreptul fie-căruia, se afla bătută în perete o tăbliţă cu numele şi vîrsta: *Eol* — 1878, *Druţu* — 1882, *Comana* — 1881... şi aşa maĭ departe. Pînă în fund, cît vedeaĭ cu ochiĭ, eraŭ tot caĭ frumoşĭ, bine îngrijiţĭ, de strălucea păruluĭ pe eĭ.

Curăţenia desăvîrşită, şeile şi frîile rînduite la locurile lor, scările, zabalele şi toate cătărămile frecate, de sclipeaŭ ca luceafărul.. doar unul era în tot regimentul escadronul 3, şi unul era în tot *Malmezonul* căpitanul *Chiru!...*

Căpitanul, era dus la şosea călare pe „*Lolà*", vestita luĭ iapă, de care se fălea vecînic.

Oprea, soldatul care îngrija de ieapă, şedea de vorbă cu *Niţă* leat cu dînsul, care îşĭ freca teaca săbieĭ pentru a doua zi la instrucţie.

— Mă *Oprea*, mare păcat aĭ avut tu să tragĭ de te-a dat dom vagmistru ordonanţă la caiĭ căpitanuluĭ; nu-ĭ vorbă, aĭ scăpat tu de instrucţie, d'apoĭ gîndesc eŭ că te-a zvîntat în bătăĭ. Amarnică făptură de rumîn e şi căpitanul ăsta !...

— Doamne fereşte!... Mă *Niţă*, că la început iera să-mĭ ĭaŭ lumea'n cap : în toată ziulica zece trăgătorĭ. Cică nu-ĭ grijam bine iapa... Trecea mîna în potriva păruluĭ şi cum se lua pe degete un fir de colb, apoĭ ţine-te *Opreo !*.. Dar acum la urmă, a maĭ rărit'o; doară numaĭ cînd să pun şeaua m'apucă năduşelile; ba că chinga e prea strînsă, ba că-ĭ prea slabă, ba că'ĭ struna pe dos., nu mă maĭ dumeresc nicĭ eŭ; cînd îĭ una bună, nu-ĭ alta..

Ş'apoĭ năravul luĭ, că te arde cu sfîrcul cravaşeĭ la ureche; mĭ-a dat vre-o două, că ş'acu se văd urmele..

— Şi haram afurisită ce-ĭ şi iapa asta, că nu-ĭ în tot grajdul cal maĭ nărăvaş; eŭ gîndesc mă Oprea, că eştĭ cu zilele în mînă, cînd intri la dînsa... bagă seamă, cică doĭ oamenĭ a vîrît în spital, carĭ i-aŭ şi reformat schilodiţĭ...

— Intăĭŭ, nicĭ nu era chip să m'apropiĭŭ, aşa bătea cu picioarele, şi-apuca mereŭ cu dinţiĭ,

dar am luat'o cu încetul, îi maĭ dam pîne, o mîngiiam... La ţeselat se gîdilă de se face ghem; dar o iaŭ cu vorba: staĭ Lola.. aşa... frumos... şi cu'ncetu se moae; că alt-fel te găteşte de zile . . .

— Mă, da am uĭtat să-ţĭ spun, că mĭ-a venit răvaş de-acasă, mi l-a citit băeţelul ce'a de la cantină...

— Zeŭ, şi ce zice în el, ce maĭ e prin sat?

— Ia răŭ; cică s'a pornit răvizia, şi tragerea la sorţĭ; pe frăţîni-meŭ Nică, gîndesc că-l amînă pe la anu. Zice că tare-s năcăjiţĭ pe acasă, c'a apucat să vîndă boiĭ ca să plătească birul de ast-toamnă, ş'acu la desprimăvărat n'are nicĭ un cap de vită să iasă la arătură.

— Dacă mĭ-o ajuta domnu, pe la Paşte să pot pleca în permisie, pe vre o două zile!...

De doĭ anĭ n'am maĭ văzut vatra satuluĭ!..

— Ia tacĭ bre, ce s'aude... gura căpitanuluĭ.. saĭ mă, c'a venit!...

Oprea, sări ars în picioare, şi o luă la fugă, să ţie iapa ce-o descălicase căpitanul şi din care eşiaŭ aburĭ de-asudată şi plină de spume ce era.

— Să treacă patru oamenĭ la buşumat ieapa luĭ don căpitan! Haide, repede, sfîrleaza! zbieră vagmisirul la soldaţiĭ carĭ înlemniseră cu bonetele într'o mînă şi cu palma cea-l'altă întinsă la vipuşca pantalonilor.

Căpitanul, se ivi în uşa grajduluĭ. Toţĭ încremeniseră, care pe unde îĭ apucase vremea. Se făcuse o linişte ca în biserică, numaĭ zornăitul pintenilor luĭ răsuna, iar caiĭ ciulind urechile îşĭ întorceaŭ sperioşĭ capetele înapoĭ să-l vadă.

Cu mîna stîngă îşĭ răsucea mustaţa, iar cu dreapta învîrtea cravaşa, lovindu-şĭ carîmbiĭ strălucitorĭ aĭ cismelor de lac

Patru soldaţĭ cu şomoiage de pae în mînă frecaŭ ieapa să o usuce de sudoare ce se scurgea şiroae în lungul trupuluĭ.

— Oprea !...

— Poruncițĭ, trăițĭ domnule căpitan !

— Apoĭ bine, mă dobitocule ! tot nu te-aĭ maĭ învăţat cum să strîngĭ chinga? Am să te pun iar în porţie, cîte 20 de trăgătorĭ pe zi !...

— Intră acolo, neghiobule, şi freacă piciorul în lung pînă la copită !...

— Trebue s'o iaŭ cu încetul, trăițĭ domnule căpitan, că aruncă ieapa ..

— Te ard acuşĭ, păcătosule ! intră acolo, că n'o să te mînînce haramu ..

Lola nu se maĭ liniştea ; muşca ulucul, se frămînta, isbind podeala cu picioarele.

Oprea îĭ trecu uşor mîna pe spinare, o alunecă în jos şi-ĭ ridică piciorul drept s'o caute la copită.

Abea-ĭ atinse copita, şi ieapa se smuci înainte

aruncînd turbată cu picioarele dindărăt. Oprea nu maĭ avu cînd să se ferească în lăturĭ; îl şi izbise în pîntece... căzu grămadă sub picioarele ieăpeĭ, care speriată lovea în el sforăind şi apucînd ulucul cu dinţiĭ...

Şi l'a pisat aşa într'o baltă de sînge, pînă ce-aŭ putut cu greŭ să-l scoată un brigadier şi vre-o doĭ soldaţĭ..

L'aŭ dus ghem pe mînĭ la infirmerie; ca dintr'un izvor îĭ gîlgîia sînngele din faţă; nu maĭ simţea nimic, îşĭ pierduse cunoştinţa...

* * *

După treĭ lunĭ de spital, l'aŭ reformat. Scăpase de armată — cu-o falcă ruptă şi beteag de-o mînă şi de-un picĭor...

Era tocmaĭ prin sărbătorĭ, cînd s'a înturnat şi el acasă; în sat era chef, veselie, horă, — mă rog ca la Paştĭ; iar cînd l'aŭ scoborît din căruţă aşa olog şi prăpădit. s'a curmat toată veselia, aŭ amuţit şi lăutariĭ şi tot norodul cela; satul întreg s'a strîns roată împrejur, să-l vadă cu toţĭ — că doar din satul lor era

Pe toţĭ îĭ podidiseră plînsul; că-ţĭ era maĭ mare jalea, cînd te uĭtaĭ la dînsul, flăcăŭ aşa mîndru şi zdravăn cum îĭ bradul, că învîrtea acum doĭ anĭ numaĭ c'o mînă scrînciobul plin de oamenĭ... şi'acum să-l vezĭ schilod, să-l hrănească alţiĭ ca pe-un milog...

Maică-sa par'că înebunise așa își zmulgea părul și se bocea cît o ținea gura ; să-și facă samă biata femee de n'o lua vecinele s'o mîngîie și s'o mai potolească...

In răstimpuri, cu lacrimele pe obraz o auzeai văitîndu-se: doamne, cum ți-l ia mîndru cum îe bujorul și ți-l dă olog și ciuntit... Oștirea !.. Mînca-i-ar cînii !..

* * *

Pe căpitan, l'am văzut într'o băcănie din fața teatrului; își luă țuică, într'un cerc de prieteni cari discutaŭ ca tot-deauna de femei și de cai.

— Imaginează-ți moncher, pe un dobitoc de soldat, care-l aveam la cai, l'a sdrobit ieapa mea „Lola", o știi; și de cînd a intrat în spital nu găsesc nici unul să îngrijească așa de bine caii Știi tu că eŭ mă țin de principiul lui *Frederic al II-lea : Calul trebue încălecat ca și cum ar costa 5 parale și îngrijit ca și cum ar fi un milion*", sfîrși căpitanul golind ultimul păhăruț.

Și începu iarăși, cu mîna stîngă, ași răsuci mustața, iar cu dreapta a învîrti cravașa lovindu-și carîmbii strălucitori ai cismelor de lac

Bucureștĭ, 1896

*

RĂTĂCIT

Era pe la amează; o liniște adîncă stăpînea satul tăcut și uĭtat printre mlaștinile acoperite de stuf auriŭ. Colibele sărăcăcioase ale pescarilor, înșirate la rînd, acopereaŭ limba de pămînt prelungită de la gura *Sf. Gheorghe* pînă departe spre larg, unde se perdea dunga albicioasă a Dunăriĭ în nemărginirea albastră a măreĭ.

Departe, tocmaĭ în coada satuluĭ, era coliba luĭ *Moș Simion;* tupilată sub coperișu-ĭ țuguiat de papură, maĭ pustie acum de cît în tot-d'auna.

De-o săptămînă și maĭ bine, de cînd moșneagul își îngropase singurul fecĭor pe care-l avusese, ușa colibeĭ n'a maĭ fost deschisă. Tot timpul umblase bătrînul așa rătăcit prin veciniĭ

şi pe la cîrciume, ca să-şĭ maĭ înece amărăciunea care-ĭ umplea inima şi să uite jalea ce-ĭ chinuia mintea.

Mereŭ repeta desnădăjduit : *la ce bun rămăşiţa asta de zile care mi-a lăsat-o Dumnezeŭ!*

Grecul, care avea pescăria în arendă, l-a ertat cîte-va zile, pe urmă i-a cerut să-şĭ urmeze meseria că alt-fel nu-ĭ maĭ dă făină. Bătrînul, s'a întors iar la barca luĭ rămasă părăsită pe mal în bătătura colibeĭ.

Ce era de făcut! Trebuia să se hrănească cît maĭ avea de trăit...

După ce şi-a cercetat barca, a dat-o la apă, ĭ-a potrivit catargul şi apucînd amîndouă lopeţile a plecat oftînd din adîncul inimeĭ — de mult timp nu maĭ plecase bătrînul aşa singur la pescuit...

O adiere dulce de vînt, care venia din spre largul măreĭ, răcorea fruntea pescaruluĭ şi se juca nebunatic printre viţele luĭ de păr cărunt. Şi suflarea aceea uşoară de vînt, înfiora faţa străvezie a măreĭ tăiată de urmele bărcilor micĭ şi negre, cu pînzele umflate, ca nişte pasărĭ cu aripile întinse, carĭ sburaŭ la larg departe spre locul de pescuire, cale de opt mile de la mal.

Intrecîndu-se în goană, tot cîte doĭ pescarĭ în fie-care barcă, treceaŭ uniĭ pe lîngă alţiĭ vorbind şi cîntînd în gura mare; iar vîntul, le culegea sunetele glasurilor ducîndu-le înainte,

pînă le perdea frînte în golul nesfîrşit al depărtăriĭ.

— *Greŭ, greŭ de tot singur, Moş Simioane,* îĭ strigă unul din fundul bărceĭ, *noroc bun!*

— *Să dea Dumnezeŭ*, îĭ răspunse cu jumătate glas bătrînul, care sta perdut pe gîndurĭ strîngînd cu amîndouă mîĭnile lopata care-o ţinea drept cîrmă.

Ajunsese aproape de locul pe unde eraŭ înşirate cîrligele pentru nisetri şi morunĭ, cînd a prins el de veste că din spre asfinţit se înălţase un nouraş alburiŭ, arcuit pe bolta limpede albastră a ceruluĭ.

Vîntul îşĭ schimbase repede direcţia şi sufla acum din spre coastă din ce în ce maĭ însufleţit.

Cunoştea el semnele acele; era un grăunte de furtună care se apropia văzînd cu ochiĭ. Cele-l'alte bărcĭ se depărtaseră de mult gonind spre ţărm

Bătrînul, văzînd bine că numaĭ este chip să meargă drept în potriva vîntuluĭ, care se întărea mereŭ suflînd din spre uscat, trecu uşor colţul pînzeĭ în cel-l'alt bord al bărceĭ.

Şi pînza se umflă sbătîndu-se ca însufleţită sub loviturile vîntuluĭ, pe cînd barca aplecată pe o coastă sbura ca săgeata.

Pe sus, venea tot mereŭ norul acela; maĭ a-aproape, tot maĭ aproape, pînă se sparse cu ropot într'o ploaie repede şi deasă. Picăturile

marĭ şi recĭ, după ce-l orbeaŭ biciuindu-ĭ faţa, se scurgeaŭ în barba încîlcită a moşneagului.

Marea, resvrătită repede, îşĭ începuse jocul eĭ neastîmpărat. Şi barca mică, uşoară ca o bucată de plută, aci se ridica în sus pe creasta albă de spumă a unuĭ val, aci aluneca în jos afundîndu se ca într'o prăpastie.

Bătrînul, sta liniştit, cu mînele încleştate pe lopata cu care ţinea cîrma, *guvernînd la val* cu ochiĭ ţintă înainte, întîmpinînd valurile şi potrivind mersul sbuciumat al bărceĭ

Pînza se sbătea prinsă de catargul îndoit sub vînt, — nu s'auzi de cît o trosnitură seacă; şi catargul se frînse în două. Pînza ne maĭ ţinîndu-se, căzu în jos tremurînd şi prăvălind barca pe o coastă. O înjurătură scăpă printre dinţiĭ bătrînuluĭ, care într'o clipă îşĭ smulse cuţitul de la brîŭ şi tăie sfoara care ţinea colţul pînzeĭ. Pînza rămase liberă, o şi smuci vîntul repezind-o în goana luĭ nebună, barca se îndreptă iarăşĭ la loc.

Atuncĭ, el apucă amîndouă lopeţile şi începu să tragă cu toată puterea; dar îĭ era zadarnică încercarea, căcĭ nu putea înainta în potriva vîntuluĭ care-l tîra înapoĭ spre larg.

Scrîşnind turbat de necaz, se lupta încăpăţînat moşneagul, trăgînd din răsputerĭ, şi încordîndu-şĭ braţele luĭ nodoroase îşĭ lăsă pe lopeţĭ toată greutatea trupuluĭ săŭ gîrbovit.

In ferbințeala luptei un gînd dureros îi scăpără prin minte : „unde-i fecioru-său acum, să-i dea ajutor cu brațele lui vînjoase!...“

... Și în lupta asta așa de nepotrivită, marea par'că anume bătîndu-și joc de slăbiciunea lui îl amețea aruncîndu-i în obraz stropii valurilor care ferbeaŭ clocotind în juru-i.

Capul bătrînului ardea în flăcări. Ca să-și mai răcorească fruntea acoperită de sudoare, își trase căciula pe ceafă, dar vîntul care sufla mînios i-o smulse într'o clipă aruncînd'o în jocul valurilor.

Zăpăcit de ropotul vijeliei, cătînd numai înainte pentru a se strecura printre stîncile acele spumegătoare, pierduse din vedere țărmul către care trebuia să meargă.

Și acum, cu puterile sleite, se oprise desperat în loc; cu capul gol, cu părul în vînt, căta cu groază în juru-i să poată zări în vre-o parte dunga țărmului înegrind orizontul

Dar, nimic... nimic pe toată întinderea pustie a apei albastre-sinilii pătată numai de umbra norilor cari alergaŭ nebuni pe bolta sură a cerului. Nu mai putea ști încotro era uscatul.

Ce era de făcut? . Rămas jucăria valurilor, la voia întîmplării, privea aiurit departe, tocmai în fundul nedeslușit al zărei acolo unde bolta cerească se sprijină par'că pe vîrfurile albe ale valurilor.

Vîntul îşĭ îmuiase suflarea, marea încă nu se potolise.

Cu încetul, bătrînul se maĭ liniştĭ încălzit de speranţa că vre-un vapor care ar trece pe aproape l-ar putea zări. Işĭ scoase încet haina şi-o prinse ca semnal de catargul pe jumătate rupt.

Istovit de oboseală se lăsă în fundul bărceĭ, moale ca ceara, şi chinuit amar de lupta gîndurilor ce se încinsese în mintea luĭ turburată.

Un cîrd de goëlanzĭ, plutind prin spaţiŭ se rotea ţinîndu-se mereŭ de-asupra bărceĭ rătăcitoare.

Ce nesuferite sînt aceste păsărĭ de pradă cînd aruncă în singurătatea măreĭ ţipetele lor sălbatice ca nişte rîsete înfiorător de batjocoritoare.

Şi bătrînul, cu ochiĭ ţintă, urmărindu-le sborul, îşĭ încreţea fruntea vrînd să-şĭ alunge din faţă o imagină urîtă, rămasă de demult în mintea luĭ. Dar, nu putea să scape, imagina aceea îl chinuia răsărindu-ĭ din ce în ce maĭ limpede şi maĭ vie.

De atîta vreme, şi ce bine îşĭ aduce aminte de cadavrul pe care l'a întîlnit plutind printre valurĭ, sfîşiat de goëlanziĭ carĭ se sbăteaŭ în jurul luĭ cu aripele întinse, cu ciocurile deschise ameninţătoare... Dacă ar pieri de sete şi de foame, ar ajunge şi el tot aşa... şi bătrînul se înfioră tresărind ca dintr'un vis urît.

Umbrele sereĭ începuse a înpînzi orizontul cernit, vîntul căzuse cu totul; numaĭ valurile marĭ, greoae, se maĭ legănaŭ încă în liniştea larguluĭ măriĭ.

Işĭ simţea limba uscată în gură şi buzele îĭ ardeaŭ ca focul, începuse setea să-l chinuiască. Se culcă pe pîntece muindu-şĭ buzele în apa de ploaie strînsă în colţul bărceĭ; dar se ridică îndată ştergîndu-se repede cu mîneca de la cămaşe: apa de ploaie era amestecată cu stropiĭ de apă sărată a valurilor.

Se lungi pe fundul bărceĭ, cu faţa în sus, cu pumniĭ sub cap, cercînd să-şĭ potolească gîndurile.

Intr'un tîrziŭ, închise ochiĭ voind să adoarmă, dar deasupra capuluĭ i se părea că plutesc desfăşurîndu-se vederĭ felurite şi un gînd de moarte îĭ frămînta mintea. Ne maĭ putînd suferi, deschise ochiĭ marĭ cătînd înfiorat în jurul săŭ.

Bolta ceruluĭ se limpezise peste tot, şi în creştetul eĭ lucea luna încremenită, aşa de galbenă şi de plină, despicînd cu o dîră de lumină nemărginirea neagră a apeĭ.

Nu putu aţîpi niciĭ o clipă, sta deştept; stăpînindu-şĭ răsuflarea, îşĭ asculta cu frică bătăile inimeĭ, iar gîndurile ca într'un haus întunecos i se încrucişaŭ cu o iuţeală ameţitoare.

Toată viaţa-ĭ tristă, monotonă i se desfăşura pe dinaintea. Intăiul gînd i se opri la fiu-săŭ

îngropat de cîte-va zile: i se părea că vede smulsă şi aruncată în lăturĭ crucea albă, de lemn, lucrată de el, şi movila aceea de nisip amestecat cu sfărămăturĭ de scoicĭ colorate, era răscolit... încet şì în lumină i se arăta satul, coliba aceea tupilată în care s'a trezit.. sărăcia, necazurile şi mulţumirile pe carĭ le avusese... malul acela sterp şi nisipos unde era cimitirul satuluĭ, şi par'că îşĭ vedea femeia cu o mînă straşină la ochĭ şi cu cealaltă făcîndu-ĭ semn să vie la ea... şi toate, toate i se înşirau într'o jale mută chinuitoare.

Ce noapte groasnică pînă a prins a miji zorile.

Şi cum sta cu ochiĭ pironiţĭ în fundul zăriĭ unde se întindea mereŭ o pastă roşă-aurie poliind faţa apeĭ, acelaşĭ gînd de moarte îĭ îngheţa simţirea: ce va face toată ziua..., şi mîine... şi poimîine...

Gîtlejul uscat de sete, şi pîntecele care ţipa de foame, şi ţărmul tot nu se zăreşte, şi nicĭ o pînză nu albeşte la orizont, nicĭ o urmă de fum de la vre-un vapor nu se poate străvede pe toată întinderea goală a măriĭ.

Ca să-şĭ maĭ înşele foamea, începu să mestice tutunul pe care-l avea la el. Se lungi apoĭ iar cu trupul scăldat în ploaia caldă a razelor de soare, şi rămase aşa cu ochiĭ închişĭ, cu buzele arse în frigurĭ, pierzîndu-se într-o gîndire tot maĭ înceată, maĭ nedesluşită, pînă i se topiră

simţirile într'o amorţeală greoae : căzuse într'un somn adînc.

. . . Şi cum sta el, cu chipul stins, dormind cu faţa în sus, întins pe fundul bărcei aceleia mici şi negre, părea culcat într'un sicriŭ care plutea la întîmplare, rătăcit pe luciul pustiŭ al apei întinse, fără margini...

* * *

Cînd şi-a venit bătrînul în fire, era pe nişte saci de pe puntea unui vapor englez de comerţ, care-l luase întîlnindu-l în drumul spre Sulina.

Trecuse departe de Sf. Gheorghe, că abea se mai zăria turnul farului ca un punct negru, perdut la orizont.

Acolo era satul lui; pe malul acela sterp şi nisipos, acolo se stinseseră toţi ai lui, şi cît de singur şi amărît rămăsese acum la vreme de bătrîneţe.

. . . Şi o hotărîre dureroasă se închegă prin mintea bătrînului pe cînd buzele-i uscate şopteaŭ în neştire : *la ce bun rămăşiţa asta de zile ce mi-a lăsat'o Dumnezeŭ !..*

*

LA POARTA SPITALULUI

De cîte-va zile de cînd, fiind în gardă, îl apucase ploaia ceea cumplită de-l pătrunsese pînă la oase, Niţă Dobre nu se maĭ simţea în putere.

Cînd era în front la instrucţie, nu-şĭ maĭ simţea picioarele; iar mîinile îĭ eraŭ grele ca plumbul: vecĭnic rămînea în urmă la cîte o mişcare. Par'că era anume făcut să greşească; ş'apoĭ cum se nimerise tocmaĭ în spatele luĭ, pe linia de închiere, sergentul Buican, cel maĭ fioros şi temut din tot regimentul.

Să-l fi văzut numaĭ cum să furişa pînă la spatele celuĭ ce greşise şi repezindu-ĭ cîţĭ-va pumnĭ pe înfundate, îĭ striga în urechĭ ; „*Unde 'ţĭ fug minţile, ţărane?*"

Bietul Dobrea, cînd auzea i se păinjineaŭ

ochiĭ; sîngele i se suia în cap; atuncĭ strîngea maĭ tare de cureaua armeĭ şi par'că o putere străină îĭ încorda braţul. Iĭ venea să iasă înaintea frontuluĭ şi să apuce arma de vîrful ţeveĭ, s'o sdrobească în ţăndurĭ, să-şĭ sfîşie apoĭ cămaşea de la piept şi să strige cît l'o ţinea gura:

— Luaţi-mĭ şi viaţa!

Alte orĭ nu maĭ avea nicĭ puterea de revoltă; numa-şĭ muşca buzele, îşĭ pleca fruntea par'că aştepta să-l lovească cine-va, şi fără a se gîndi îĭ mergea mîĭnile şi picĭoarele, aşa în neştire, în tocmaĭ ca o maşină.

Şi pe cînd la teorie alţiĭ îşĭ frămîntaŭ mintea şi limba pentru a putea lega cuvintele neînţelese şi ciudate care li se spuneaŭ şi la care uniĭ răspundeaŭ mormăind plîngător: *„să trăiţĭ, dom'le căprariŭ, sunt greŭ de cap, nu pot spune;“* pe el, fără de veste îl furaŭ gîndurile pe aiurea şi încet i se topeaŭ simţurile într'o duioşie tristă şi dulce.

Se vedea departe, în satul luĭ sărac, înşirat în lungnl văeĭ strîmpte.

In fund de tot, în coada satuluĭ, e căsuţa părintească sprijinită de la vale cu bîrne de brad ca să nu se dărîme...; cireşiĭ înfioraţĭ din faţa prispeĭ..; maică-sa bătînd cînepă la pîrăŭ...; tată-săŭ pe la poarta ţărineĭ cu sapa pe umăr întorcîndu-se de la prăşit..; scrînciobul din bă-

tătura circiumeĭ... şi cîte, cîte nu-ĭ treceaŭ atuncĭ pe dinaintea ochilor fermecîndu-l ca într'un vis aşa de frumos şi aşa de scurt.

Ce dragĭ şi nepreţuite îĭ eraŭ acele clipe de-o frumuseţă neînchipuită, din care se deştepta tresărind, înspăimîntat, ca după o faptă rea

Dar, de cînd îl prinsese boala, o teamă neînţeleasă îĭ stăpînea firea şi une-orĭ îl prindea un dor aşa de cumplit că îl podideaŭ lăcrimile de-ĭ era şi luĭ ruşine cînd se pomenea plîngînd ca un copil.

Vedea că din zi în zi îĭ e maĭ răŭ. Se dusese de cîte-va orĭ la vizita mediculuĭ. Intăĭ îl pedepsise că „*simulează boala*“, maĭ tîrziŭ se încredinţase şi medicul şi-l vîrîse în infirmerie.

După o săptămînă cînd îĭ era răŭ de tot; medicul văzînd că numaĭ are ce-ĭ face, îl trimise în spitalul militar.

* * *

Era aşa pe la toacă, nu maĭ tîrziŭ, cînd s'a pomenit moş Dobre cu răvaşul de la Niţă. Il adusese un flăcăŭ trimis de vătăşelul din primăria de la Rîşcanĭ.

De cum l-a luat în mînă şi a aprins a-l întoarce pe-o parte şi pe alta, par'că a simţit că-l arde ceva la inimă, şi după ce-a dat flăcăuluĭ treĭ gologanĭ, scrisoarea era neplătită, a şi plecat într'un suflet să afle ce zice acolo.

A pornit'o întins la învățător ; l'a găsit în poartă

Nu știŭ cum, dar par'că bătrînuluĭ îĭ iera frică de hîrtiuța ceea'n patru colțurĭ.

I-a citit'o îndată, că iera și scurtă de tot:

„*Vino tutucă, dacă vreĭ să mă maĭ apucĭ cu zile, îs prăpădit; de o săptămînă îs în spitalul militar. Nu-ĭ maĭ spune mămucăĭ, n'o maĭ mîhni săraca*".

Bătrînul, se sprijini de stîlpul porțeĭ, făcu hîrtia mototol, o vîrî în sîn, ș'apoĭ plecă împleticindu-se ca un om beat.

Scrisoarea iera de treĭ zile trimisă.

— Pe mînĭ, măĭ femee, mĕ duc la tîrg; să-mĭ cauțĭ gluga cea mare și să-mĭ puĭ ce-va în traistă.

— Pesemne că nu ți-ĭ bine, omule ? da ce-ĭ graba asta pe-o vreme-așa..? las să maĭ conteneascĕ ploaea...; nu vezĭ că par'că s'a spart cerul, doamne iartă-mă?

In zorĭ, cînd se crăpa de ziuă, moș Dobre era departe ; urcase într'o întinsoare dealul și acum poposise pe creastă, cătînd cu jale în urmă spre satul în care casele se desprindeaŭ din ceața deasă ca niște umbre mohorîte, departe în fundul zăreĭ.

Pe la amează aŭ prins a luci prin negură, turnurile bisericilor și a vuiĭ tot maĭ tare sgomotul nedeslușit al orașuluĭ.

Ajuns. A'nemerit ușor spitalul militar ; dar la poartă a trebuit să aștepte căcĭ santinela l'a oprit ; trebuia să cheme pe caporalul de serviciŭ. Moș Dobre așteptînd s'a dat puțin în lăturĭ că tocmaĭ ieșea dricul spitaluluĭ.

Alăturĭ de soldatul de pe capră care mîna caiĭ, ședea preotul îmbrăcat în veșminte, avînd și cartea la subțioară

Moș Dobre sta în poartă ; în mînă căciula îngreuiată de apă, și prin pletele-ĭ sure i se scurgea ploaea pe umerĭ. Fără aș da seamă, par'că un cuțit l-a înjunghiat prin inimă și un gînd de groază i-a scăpărat prin minte.

Ce jale amară l-a coprins, cătînd cu amărăciune la dricul ce sălta încet pe arcurĭ, trecînd prin hopurile pline de noroiul care-l împroșcase de sus pînă jos.

Caporalul sosise în poartă.

— Mĕ rog, domnule, începu bătrînul, să nu vă fie cu bănuială, dar am și eŭ un fecior soldat, Niță Dobrea ; îĭ aicĭ ? ci-că boleşte de vre-o săptămînă și maĭ bine

Caporalul nu știa cum s'o înceapă ; și luĭ, sărmanul, îĭ era milă ; dar ce era să facă ?

— Apoĭ, moșule, dă... cum să-ĭ zic ; așa pesemne i-a fost scris... ; vezĭ 'mneta, iaca a treia zi de cînd l-a strîns Dumnezeŭ... și acu îl ducea cu dricul spitaluluĭ.

Bătrînul n'a maĭ putut auzi totul că începuse

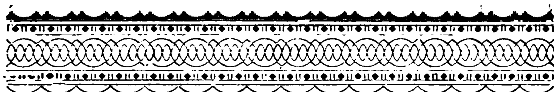
aĭ vîjiiĭ urechile ; mintea i se întunecase ; nu maĭ vedea nimic ; pipăind s'a răzemat de gheretа santineleĭ ; a scăpat căciula din mînă în noroĭ.

Apoĭ cu ochiĭ scînteind, cu privirea rătăcită, a început a căta în neştire în lungul drumuluĭ ; dar dricul nu se maĭ zărea, trebue să fi fost departe căcĭ o luase maĭ repede în trap, ca să nu-ĭ strice poate veşmintele preotuluĭ, că ploaia curgea într'una.

...Cernea ploaia încet şi pe tăcute ca un plîns înăbuşit ; iar din cînd în cînd, isbucnea în cîte un ropot sgomotos, ş'apoĭ iar se potolea, dar fără a se curma şiroaele ce ca dintr'un isvor nesecat curgeaŭ mereŭ ..

Galaţĭ, 1897.

ŞOIMUL

Căpitanul îşĭ cumpărase şoimul de la un turc din Bender-Eraclia, un orăşel de pe coasta Anatolieĭ, şi mergea cu el adesea la vînat de prepeliţĭ. Pînă sălta prepeliţa, îl ţinea legat cu o sfoară de picior; cînd vedea vînatul, îĭ da drumul.

Şoimul pleca în sbor, despicînd aerul ca o săgeată, îşĭ înfigea ghiarele în păsărica de pradă, care se sbătea desperată pînă cădeaŭ rostogolindu-se împreună în iarbă.

Atuncĭ i se scotea dintre ghiare prada, care de multe orĭ se găsea încă vie ; cu penele sbîrlite, cu ochiĭ marĭ, cu ciocul deschis.

Pe bord îl ţinea într'o colivie.

Ce trist era nefericitul prisonier, cînd părăseam vre-un port !

D

Cînd ne perdeam în largul măreĭ, cînd nu se maĭ auzeaŭ ciripirile păsărilor de uscat, cînd pămîntul, cu viaţa luĭ plină şi bogată rămînea departe în urmă ca un punct negru, atuncĭ începea grozavul chin al bietuluĭ prisonier din colivie

Ne depărtam în ziua aceea de frumoasele coaste ale Asieĭ-Micĭ.

De patru zile eram în largul măreĭ ; bolta ceruluĭ, de un albastru şters, era pătată de norĭ albĭ ca nişte grămezĭ de fulgĭ, ce-şĭ muiaŭ marginile în apa albăstrie a măreĭ clătinată de valurĭ greoae şi leneşe.

Şoimul trist, abătut, părea că doarme.

Zăcea cu ochiĭ închişĭ, cu o ghiară rezemată în gratiile colivieĭ, ţinea capul ascuns în penele 'uĭ sure şi sburlite de stropiĭ valurilor.

Era miezul zileĭ. Căldura chinuitoare, vederea aceleiaşĭ şi iar aceleiaşĭ nemărginirĭ pustiĭ de ape, sfîrşeşte prin a ţĭ naşte o plictiseală fără seamăn : acel spaţiŭ obositor care-l produce drumul maĭ multor zile de mare.

Toţĭ dormeaŭ, afară de oameniĭ din bordul de serviciŭ.

Un soldat se apropiase de colivie :

Era un băiat mic, oacheş, cu bonetul aşezat pe ceafă, cu gîtul gol, cu obrajiĭ arşĭ de soare şi de vînt.

Rezemat de manivela unuĭ tun, privea îndu-

ioşat la şoimul care se scutura de praful de cărbunĭ ce eşea în vîrtejul fumuluĭ pe gura coşuluĭ.

Un alt soldat maĭ sdravăn, bine legat, cu mustaţă răsărită, se apropiase; eraŭ amîndoĭ din acelaş sat.

„. . . . . . . *Tînjeşte săracul! dar ce te gîndeştĭ, bre; i-ĭ dor de locul luĭ. Ce ar maĭ sbura el, mamă! să se vadă iar slobod...*

Tăcură amîndoĭ; aceleaşĭ gîndurĭ îĭ munceaŭ.

Intorşĭ cu faţa la asfinţit priveaŭ cu jale, căttînd par'că ceva scump, într'acolo, peste pustiul nemărginit de apă.

„*Măĭ Niţă, mânĭ îĭ Sîntă-Măria, hramul bisericeĭ din sat de la noĭ. Aşa-ĭ, bre? Şi noĭ pe ce parte a lumeĭ sîntem...? Heĭ! aşa te poartă armata, măĭ, şi maĭ cu seamă cînd caĭ în flotilă..*"

Tăcură iarăşĭ. Rămaşĭ pe gândurĭ, îşĭ urmaŭ fie-care în tăcere firul amintirilor.

Cel maĭ înalt se depărtă încet, răsucind intre degete o foiţă de ţigară.

Cel-l'alt rămase pe punte lîngă colivie, singur, cu ochiĭ pironiţĭ pe luciul valurilor ce, în goana lor nebună, se perdeaŭ departe în largul pustiŭ al măreĭ.

La ce visa el oare?

Departe, departe de tot, în spre apus, pe fundul albăstriu al ceruluĭ, o pată lucitoare flutura în bătaia soareluĭ. Şi pata aceea creştea tot maĭ

mare, tot maĭ aproape, urmată de umbra eĭ ce alerga tremurînd pe fața măreĭ.

Era un stol de rîndunele; o caravană sburătoare, în drumul lung spre țările vecînic scăldate de soare cu cerul pururîa albastru și fără norĭ.

Perdut într'o visare tainică și dulce, soldatul urmărea cu privirea stolul acela de rîndunele, care venia din spre apus; par'că aștepta să-ĭ aducă o veste din țara luĭ.

...Şi ce departe era țara luĭ, ce dor îl prinsese de țară, de vatra satuluĭ de care se deslîpise de treĭ anĭ de zile!

„*Dar ce aĭ rămas așa cu ochiĭ la cer măĭ Niță?*" îl întrebă un soldat ce abia eșise pe punte.

„*Vine toamna, mă camarade, de s'aŭ pornit așa rîndunele la drum*" răspunse el ca trezit din somn.

Şoimul în colivie se deșteptase; însuflețit îșĭ scutura capul semeț și ațintea ochiĭ marĭ, străbătînd cu privirea luĭ ageră înălțimile.

Cu o lăcomie nespusă el pîndea stolul acela de rîndunele, care plutea legănat.

Cu ghiarele încleștate sălbatic în gratiile colivieĭ, cu pliscul deschis gata să sfâșie, șoimul sĕ sbătea turbat într'o parte și alta căutînd scăpare:

Il deșteptase dorul de viață, îl chinuia dorul de înălțimea norilor.

Cîțĭ-va soldațĭ, strînșĭ în jurul coliviei, priveaŭ cu milă la el cum sĕ sbătea între gratiĭ. Oare nu eraŭ și dînșiĭ părtașiĭ aceliașĭ soarte? Și cu dorul în inimă se uitaŭ cînd la șoim, cînd la pata aceea neagră care plutea pe cer fluturînd tot maĭ mică, maĭ departe, tot maĭ departe, pînă se pierdu înecată în lumină pe fundul albastru străveziŭ al ceruluĭ de miază-zi.

Șoimul nu se maĭ potolea; cu ciocul plin de sînge, cu o ghiară desprinsă, se sbătea într'o frămîntare nebună.

Nu trecuse maĭ mult de o oră, cînd un soldat veni să-mĭ spuie că șoimul murise.

Il trimiseĭ să raporte e căpitanuluĭ.

In jurul coliviei soldațiĭ se adunaseră grămadă.

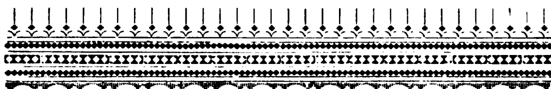
Uniĭ rîdeaŭ, făcînd glume; altora le era milă de pasărea care zăcea cu ciocul sîngerat, fără suflare, cu ochiĭ marĭ țintă la orizont.

S'a omorît singurel de inimă rea. Dar ce te gîndeștĭ, săracul! cînd s'a văzut că nu-ĭ chip de scăpare..." zicea soldatul acela mic și oacheș, cu gîtul gol și cu obrajiĭ arșĭ de soare.

Și printre buze îĭ scăpă un oftat, care îl și culese vîntul ce trecea nebun fluerînd prin macaralele din colțul pînzelor umflate care mînaŭ vasul într'o legănare leneșă, greoae..

Pe mare, 1898.

O ÎNMORMÎNTARE MILITARĂ

Cînd l'a adus întîĭ pe *Niță Clipea*, caporalul de pompierĭ, cu jumătate de trup ars, se cutremura tot spitalul de țipetele luĭ

Aĭ fi crezut că mugește o vită înjunghiată.

Din ziua întîia, maiorul medic, cum îĭ era obiceiul, se prinsese rămășag cu șeful spitaluluĭ, colonelul, că-l va scăpa. La ultima vizită însă, maiorul spusese îngrijat că ĭ-e teamă de o complicație de inimă.

Era a treia zi de chinurĭ sfășietoare; învălit în vată, bandajat, părea o momîe zăcînd în patul luĭ în fundul săleĭ marĭ abea luminată de o lampă aprinsă în tavanul afumat.

Toată ziua se plînsese de durerĭ de inimă; spre seară par'că se maĭ potolise, nu maĭ țipa,

doar din timp în timp icnea greŭ înăbușindu-șĭ cîte un sughiț adînc ce-ĭ cutremura trupul.

Şi 'n mintea luĭ, se cernea încet, ca prin o sită deasă, aducerile aminte, în o gîndire greoae și împainjenită

Da, îșĭ aduce bine aminte de visul acela frumos pe cînd dormea rupt de osteneală pe patul luĭ din cazarmă ; cum a sărit în picioare la semnalul acela blestămat de : „*foc mare*"... Cît aĭ clipi era gata cu toporașul prins la spinare, sărise în droaga care plecase în fuga cailor. Şi parcă simțea sfredelindu'ĭ urechile sunetul acela metalic al trompeteĭ ce suna desperat, împrăștiind groază în puterea nopțeĭ.

Şi fără a'șĭ da seamă îșĭ încleșta degetele ca și atuncĭ cînd strîngea înfiorat banca, pentru a nu fi aruncat la fie care pas din droaga ce-șĭ sfîrîia roatele de piatra paveleĭ.

Un colț al ceruluĭ ardea în pară, roșu aprins ca toamna într'un asfințit de soare

Era în adevăr foc mare ; flacările se 'nălțaŭ pîlpîind în svîrcolirĭ nebune ; un rînd întreg de case era încins în flăcărĭ. Fumul negru, se frămînta isbucnind în snopurĭ de scînteĭ sub țîșniturile apeĭ de la pompe.

Ca focul să poată fi localizat, căpitanul strigase la cîțĭ-va toporașĭ să intre pentru a tăia grinzile, care legaŭ pereţiĭ a două case alăturate.

De două orĭ îĭ spusese vagmistrul că nu pot

intra oamenii acolo, că o să se dărîme zidul; căpitanul nu voia să asculte. Dase ordin şi trebuia să se execute

In sgomotul asur itor de ţipete desperate, prin fumul care'l orbea tăindu-i răsuflarea, Niţă strîngea năbuşit coada toporuluĭ isbindu-ĭ muchia, cu necaz, în grinzile de stejar. Fumu îl îneca, coiful de alamă îĭ strîngea dureros capul; cu ochiĭ închişĭ isbea în neştire; cînd o trozni-tură prelungită îl asurzi; înăbuşit, n'avu timp de cît un pas să facă înapoĭ şi căzu lungit svîrcolindu'şĭ jumătatea de trup rămasă afară din dărămăturile ce fumegaŭ acoperindu-ĭ cealaltă jumătate, care se prăjea sfîrîind. Cîte va isbucnirĭ de ţipete sfăşietoare.. şi apoĭ nimic.

L'aŭ scos cu jumătate de trup negru, aproape ars. L'aŭ pornit în grabă la spitalul militar, acolo s'a deşteptat.

Maică-sa sta încremonită la căpătăiul luĭ. De treĭ zile de cînd plecase de-acasă din fundul măhălăleĭ; il privea cum se svîrcoleşte sub ochiĭ eĭ, şi i se strîngea inima de durere fără a putea să-ĭ uşureze chinul

In liniştea înfiorătoare a săleĭ, tăiată numaĭ une-orĭ, de cîte un gemăt înăbuşit; bătrîna aţipea răzămată de speteaza scaunuluĭ urmîndu-şĭ firul gîndurilor ce-ĭ frămînta mintea.

O viaţă chinuită, vecĭnic în sărăcie şi boală, cu o casă de copiĭ mărunţeĭ; şi feciorul eĭ cel

mai mare era în armată, mai avea numai şase luni pînă la liberare... cum îl aştepta ea să-i vie, el avea s'o ajute, s'o scoată din nevoi... în el era toată nădejdea, toată scăparea... ş'acum să-l vadă trăgîndu-şi sufletul sub ochii ei.

Cîte odată tresărea deschizînd mari ochii înroşiţi de plîns, îşi pironea privirea pe faţa îngălbenită şi stinsă a bolnavului, care horcăia încet, întretăiat.

Ofta lung, din adîncul inimei, ştergîndu-şi cu mîneca soioasă a hainei cîte o lacrimă ce aluneca la vale printre sbîrciturele obrazului oprindu-se în bărbia-i ascuţită.

De cît-va timp, bolnavul începuse a se frămînta sub plapomă; limba vînătă şi umflată îi atîrna în jos; deschidea ochii mari cu o căutătură rătăcită, apoi pleoapele grele ca plumbul îi cădeaŭ la loc tremurîndu-i genele.

Iar pumnii încleştaţi îi apăsa pe piept, pentru a-şi potoli bătăile grăbite ale inimei ce prin svîcniri repezi par'că voia să iasă spărgîndu-i coşul pieptului

Soldatul sanitar, ce era de planton, îi urmărea mişcările; când de-odată plecă grăbit la internul de serviciŭ.

Internul, un tînăr nalt, subţirel, cu ochelari fumurii, cum s'a oprit lîngă patul bolnavului, i-a luat mîna rece, la privit cîte-va secunde şi

clătinînd din cap a şoptit sanitaruluĭ *„adă repede sticla de coniac"*.

Fie-care bolnav cînd era în agonie avea drept la cîte-va grame de coniac — aşa era obiceiul la spitalul militar.

Ceilalţĭ bolnavĭ, din paturile lor, răzămaţĭ de perne îşĭ ridicaŭ cu încetul capetele; prinşĭ de fiorĭ cătaŭ cu groază spre patul acela, în care se încinsese lupta între viaţă şi moarte.

Bolnavul căsca ochiĭ marĭ, sticloşĭ cătînd în neştire; un gemăt surd îĭ scăpă printre buzele vinete şi subţiete ce se mişcaŭ borborosind ceva neînţeles.

Apoĭ se îndoĭ într'o tremurătură spasmotică şi-un horcăit adînc, prelungit, îĭ înţepeni trupul — o clipă de tăcere sfîntă, plină de groază, pînă bătrîna izbucni în hohot, ascunzîndu-şĭ capul în plapuma, care alunecase pe jumătate de pat.

Internul, cu ochiĭ ţintă la patul în care se stîngea o viaţă, îşĭ întinse mîna la tabloul din perete, pe a căreĭ hîrtie scria felul boaleĭ, făcu hîrtia mototol şi o aruncă murmurînd printre dinţĭ: *„nu maĭ trebue, s'a sfîrşit"*. Cînd deschise uşa; vîntul scăpă înăuntru şi o suflare rece ca ghiaţa străbătu cuprinsul aceleĭ sălĭ de spital, încinsă de o lumină slabă, roşietică, a lămpeĭ care fumega tot maĭ tare în pîlpîiturĭ dese şi repetate, gata parcă a-şĭ trage şi ea sufletul.

Ca în totdeauna cînd murea vre-unul, cornistul începu să sune semnalul rugăciuneĭ.

Şi pe cînd trupul rece zăcea înţepenit, cu pumniĭ încă strînşĭ pe piept, cu fălcile încleştate, sticlindu-ĭ printre gene globul ochilor pe jumătate deschişĭ ; afară se auzeaŭ tremurînd înfiorat, notele lungĭ, ale rugăciuneĭ, care tăiaŭ liniştea sfîntă a nopţeĭ, stingîndu-se departe într'un ecoŭ sfîşiitor de jalnic

* * *

Ce vreme urîtă era în ziua aceea de Noembrie. Încă de dimineaţă începuse a albi prin văzduh primiĭ fulgĭ de zăpadă, carĭ alunecaŭ în jos topindu-se în apa şi noroiul de pe străzĭ.

Generalul, comandant al garnizoneĭ, ţinuse să dea un exemplu frumos, ordonând la toate corpurile să trimită trupe, şi toţĭ oficeriĭ în ţinută de ceremonie, trebuiaŭ să vie la spitalul militar de unde avea să plece carul funebru.

Era un soldat care murise făcîndu-şĭ datoria; avea să fie o înmormîntare frumoasă

Pe la amiază, toată piaţa din dreptul spitaluluĭ militar era plină de lume.

Trupele adunate aşteptaŭ de o parte în repaus, cu arma la picior; se formaseră grupurĭ de ofiţerĭ de toate armele, cu felurite uniforme; uniĭ fumaŭ tăcuţĭ, alţiĭ rîdeaŭ vorbind în gura mare.

O mişcare se făcu prin mulţime; cîte-va co-comenzĭ repetate se auziră şi cornistul sună lung sosirea generaluluĭ.

Printre şirurile de ofiţerĭ înţepeniţĭ cu mîna la viziera chipiuluĭ, trecu grav generalul; un om scurt, gras cu nişte mustăţĭ albe, stufoase.

Totul era gata de plecare.

Carul se puse în mişcare — era o droagă de la pompierĭ îmbrăcată în cearşafurĭ albe, curate, iar alama de la felinare sclipea de lustruită ce era; patru caĭ marĭ, albĭ, de la baterie, eraŭ înhămaţĭ.

De cum s'a pornit carul din loc, a şi isbucnit ţipetele şi vaetele femeilor; par'că venise toată mahalaua acolo — că doar de aĭ lor era mortul, copilul măhălăleĭ — şi cine nu cunoştea pe Niţă, băetul cel maĭ mare al luĭ Clipea căruţaşul!...

Intreg convoiul s'a pus în marş.

La cîţĭ va paşĭ în urma caruluĭ mergea generalul şi coloneliĭ; apoĭ pe măsura graduluĭ toată acea mulţime de ofiţerĭ, o impestriţare de uniforme, muzica în cap; iar în urmă veneaŭ şirurile de soldaţĭ, pe secţiĭ, mişcîndu-se în pas domol şi cadenţat.

Sub un cer cenuşiŭ, de culoarea pămîntuluĭ, şi prin fulgiĭ de zăpadă, care pluteaŭ rătăcind leneşĭ, pînă alunecaŭ încet în apa şi noroiul care-ĭ mistuia uşor, înainta carul la pas, săltînd greoiŭ pe arcurĭ prin hopurile şi băltoa-

gele străzeĭ, împroşcînd în lăturĭ stropiĭ de noroĭ.

In urma şi în jurul caruluĭ mergeaŭ rudele mortuluĭ: oamenĭ săracĭ şi prăpădiţĭ, cu capetele goale, sgribuliţĭ de frig in haine zdrenţuite; femeĭ bătrîne, eşindu-le părul despletit de sub broboade îşĭ tîrîiaŭ papuciĭ rupţĭ, gata la fiecare pas a-ĭ pierde prin noroiul cleios care le îngreuia mersul.

Şi'n bocete nesfîrşite, şi'n tînguirĭ plîngătoare, îşĭ vărsaŭ durerea, singurele durerĭ adevărat simţite din toată acea mulţime de lume, care umplea strada cu nepăsarea oamenilor ce privesc la o paradă frumoasă.

Prin mijlocul străzeĭ, noroiul era prea mare şi ofiţeriĭ se despărţiră în două şirurĭ mergînd de o parte şi de alta pe trotuare; soldaţiĭ însă mergeaŭ de-a dreptul, cătînd cu jale la cismele ce-aveaŭ să le frece seara ca să lucească oglindă la inspecţie.

Printre rîndurĭ, glumele şi spiritele începuseră a curge din belşug:

— Da, ştiĭ că-ĭ bine să fiĭ pompier! uite ce paradă îţĭ face! zicea un locotenentul de infanterie mergînd cu mîinele vîrîte în fundul buzunărilor măntăleĭ.

— Aĭ dreptate, frumoasă meserie, dar numaĭ la moarte, adăugă un altul.

— Monşer, zăŭ că-ĭ ridicol atîta paradă şi

scandal pentru un soldat și încă pe un timp ca ăsta — spunea plictisit un ofițer tînăr de cavalerie, care călca ușor în vîrful picioarelor pentru a nu'șĭ murdări frumoasele-ĭ cisme de lac

Și toată mulțimea, își întorcea privirele zîmbind și salutînd figurile, care apăreaŭ în pervazele ferestrelor de-oparte și de alta a străzeĭ.

La o casă, un grup de domnișoare ce nu-șĭ găseaŭ loc la fereastră, șopteaŭ aruncînd ochirĭ zîmbitoare prin mulțime.

In altă parte, o doamnă în balcon, gata de visite, cu o pălărie încărcată de pene, cu umbrela suțioară, închiindu-se la mănușĭ, privea cu ochĭ cercetătorĭ prin valurile colorate, prin acea felurită mulțime de uniforme; de sigur căta vre-o cunoștință

— Titi, mă prind că la tine se uita așa de drgălaș Bela.

— Așĭ !... nu știĭ că Nicu ĭĭ acum în grațiile eĭ.

— Da madam Rizeanu ce gătită sta și ce duios căta spre noĭ !

— Eĭ, asta-ĭ, doar știa că o să trecem noĭ pe aicĭ, putea să piardă ea o ocazie ca asta?

Vorbe de spirit, crîmpeie de discuțiĭ în gura mare, glume maĭ mult saŭ maĭ puțin sărate urmaŭ fără sfîrșit.

De sigur nu te-aĭ fi crezut la o înmormîntare dacă nu te'nfiora din cînd în cînd notele plîngătoare ale marșuluĭ funebru, carĭ despicaŭ

aerul răspîndindu-se departe şi mureaŭ frînte de zidurile caselor într'un ecoŭ vag, de o duioşie jalnică, dureroasă.

Adesea acoperea c'un sgomot sinistru cîte un hohot de plîns, ce isbucnea din grămada nenorociţilor ce se tîraŭ, alunecînd prin noroiul cleios, ţinîndu-se de car şi de capetele cearşafurilor înegrite de stropiĭ de noroĭ.

Prin centrul oraşuluĭ a început a se micşora numărul mulţimeĭ.

— Da unde-ĭ Dumitrescu? întreba un căpitan de infanterie

— S'a evaporat, îĭ răspunse un altul.

— Las'că o şterg şi eŭ acuş; nu se maĭ cunoaşte prin mulţimea asta.

Cînd a ajuns convoiul prin marginea oraşuluĭ, prin mahalaua de unde era mortul, caiĭ albĭ, bătrînĭ se opinteaŭ din greŭ, întinzîndu-se în hamurĭ, pentru a urca la deal carul ale căruĭ roţĭ se nămoleaŭ în gropile de noroĭ.

Şi în faţa caselor micĭ, sărăcăcioase, îngrămădite în neorînduială de-a lungul drumuluĭ fără sfîrşit, o lume săracă, oamenĭ, femeĭ, copiĭ sdrenţuiţĭ şi murdarĭ, pe jumătate desbrăcaţĭ, cum eraŭ în case, ieşeaŭ să vadă mortul — căcĭ doar de aĭ lor era.

Pe cînd fulgiĭ de zăpadă se cerneaŭ pe capetele lor goale îngheţîndu-le suflarea, uniĭ îşĭ făceaŭ semnul cruciĭ cătînd înfioraţĭ, cu sfinţenie;

alţiĭ murmuraŭ cuvinte neînţelese clănţănindu-şĭ dinţiĭ în tremurăturĭ de frig.

In faţa uneĭ căsuţe tupilate, cu geamurile lipite cu gazete, cîte-va vecine strînse în poartă, cu mînile la bărbie, se căinaŭ în gura mare: *„săracul băet!... biata Smaranda!...“* şi clătinînd din capete urmăreaŭ pînă departe, cu ochiĭ înecaţĭ în lacrimĭ, şivoiul acela de lume ce se scurgea încet şi trăgănat.

Şi ningea, ningea mereŭ, împrăştiind o tristeţă adîncă, care apăsa tot maĭ tare pe sufletul celor nenorociţĭ.

Cînd a ajuns convoiul aproape de cimitir, nu nu maĭ rămăsese nicĭ un sfert din mulţime şi din cincĭ preoţĭ care plecaseră nu maĭ eraŭ de cît doĭ.

Carul s'a oprit.

Patru soldaţĭ ridicară coşciugul şi apucară în pas rar şi măsurat printre şirurile de crucĭ şi moviliţele de pămînt moale şi umed.

Trupele s'aŭ oprit formînd un pătrat în jurul groapeĭ proaspete.

Un pluton de soldaţĭ aşezat maĭ departe aştepta gata să tragă focurĭ de salvă, cum e obiceiul la scoborîrea coşciuguluĭ în groapă.

Un maior de infanterie, comandantul paradeĭ, îşĭ ridicase sabia gata să dea o comandă, dar bocetele nu se maĭ sfîrşeaŭ şi hohote de plîns isbucneaŭ tot maĭ des şi maĭ tare.

Maiorul se desperase așteptînd și de odată răcni încruntat: „să nu mai plîngă nimeni".

Un alt maior de artilerie îi șopti pe jumătate în glumă: „Ce dracu none și aici faci militărie?"

— Ce vrei monșer? nu vezi că nu pot nici să comand de atîtea țipete? îi răspunde maiorul supărat.

Soldații luară arma pentru onor; un căpitan de stat-major cu o hîrtie în mînă, suit pe o movilă de țărînă scoasă de curînd din groapă, rosti cîte-va cuvinte, care abia atingeaŭ auzul în sgomotul tînguirilor de lîngă groapă.

Numai vîntul prin suflări răpezi și înghețate aducea sunete, vorbe desperechiate pe care le înfigea din timp în timp în urechile celor mai depărtați.

Era vorba de: *datorie... camaradul Niță .. țara... armata... iarăși datorie...* și nu știŭ mai ce... pentru că șirul vorbei i se perdu stins de glasurile preoților, în cîntecile înfiorătoare de: *„veșnică pomenire"*.

Și'n groapă, în pămîntul moale și umed în care se strînsese apă, coșciugul căzu cu un sgomot surd și 'năbușit, ca o piatră grea aruncată într'o baltă.

In același timp, plutonul de soldați descărcă armele în trei focuri, de salvă și trei bubuituri rare, sguduind coprinsul, umplură văzduhul răspîndindu-se pe vale și spărgîndu-se în fund, de-

parte, în peretele dealurilor împînzite în ceață plumburie.

Și prin fumul roșietic, mirositor, de tămîe ce se pierdea mistuit de norii de fum albicios prinși încă de vîrful țevilor, de abia se desprindeaŭ chipurile celor strînși în jurul groapeĭ.

Iar prin ecoul repetat al bubuiturilor frînte, se amestecaŭ țipetele de durere ale despărțireĭ pe vecĭ — mama luĭ Niță, care isbucnise în hohot, cu părul despletit în vînt, cu degetele 'ncleștate, ridicîndu-șĭ mînele în sus către cerul cenușiŭ, din care se rostogoleaŭ fără sfîrșit fulgiĭ de zăpadă albĭ și recĭ, carĭ atingeaŭ par'că înfiorațĭ pămîntul negru cernit...

... Mulțimea se respîndi în grabă spre poartă — era și tîrziŭ —.

Două bătrîne, rămase maĭ la coadă, cu urmele lacrimilor umede încă prin zbîrciturile obrajilor, mergeaŭ prin noroiul cleios sprijinindu-se de gardurĭ și vorbind în gura mare :

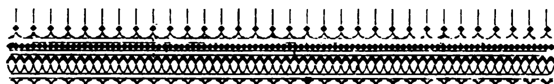
— Sărăcuța Smaranda luĭ Clipea ! .. ce face ea fără nicĭ un sprijin !.. mîndreță de flăcăŭ ca Niță .. maĭ mare păcatu...

— *Da ce-ĭ dreptu... frumoasă îmormîntare .. maĭ ceva ca la un prinț, soro... zăŭ așa !...*

Galațĭ, 1899.

*

SINGURĂ

Era vecînic tăcut satul acela de pescarĭ pierdut, departe pe malul măreĭ; dar maĭ pustiŭ şi jalnic părea acum spre toamnă, cînd se găteaŭ şi berzele să plece în lunga lor călătorie.

Nouriĭ alergaŭ nebunĭ pe bolta sură a ceruluĭ şi pete negre se formaŭ sub eĭ, pe marea albastră sinilie care se frămînta isbindu-se în clocot de malul nisipos şi sterp.

Doĭ plopĭ — singuriĭ în tot satul — din dreptul bisericuţeĭ văpsită în verde, se văitaŭ îndoiţĭ spre pămînt de vîntul ce mugea turbat din spre largul măreĭ.

In bătătura caselor tupilate sub coperişele de stuf, cîte-va femeĭ cu mînele straşină la ochĭ cătaŭ lung, cercetător, departe în zare.

Pe întinderea nemărginită a mărei cîte-va puncte negre se iveaŭ ridicîndu-se pe crestele albe ale valurilor şi apoĭ se pierdeaŭ iar coborînd în golul ce-l făceaŭ valurile în jocul lor nebun şi sbuciumat.

Eraŭ bărcile micĭ şi negre ale pescarilor ce se duceaŭ la plasele şi cîrligele aşezate departe în mare.

Ce dimineaţă urîtă era în ziua aceea!

Fîlfîiturĭ dese de aripĭ se auzeaŭ din cînd în cînd: berzele îşĭ părăseaŭ cuĭburile de stuf, pregătindu-se de drum.

După ce s'aŭ strîns toate înălţîndu-se grămadă, apoĭ una cîte una 'şĭ-aŭ luat locul la rînd în şirul lor lung ce s'a pornit în mers întins, plutind prin înălţime.

Numaĭ una, o singură barză mare, bătrînă, rămase jos cu gîtul întins înainte, mişcînd mereŭ ciocul deschis.

Sta loculuĭ, privind cu ochiĭ marĭ, ţintă, la şirul care se pierdea în depărtare, plutind uşor ca o panglică neagră, întinsă în spaţiŭ, sub bolta ceruluĭ înnourat.

Sărmana!... avea o aripă tăiată.

Maĭ făcu o ultimă sforţare desperată; îşĭ desfăcu singura aripă ce-o avea: un fîlfîit grăbit, întrerupt şi se 'nălţă o clipă, căzînd apoĭ într'o coastă pe coperişul bisericeĭ.

Ţinîndu-şĭ aripa încă întinsă, rămase, acolo

cu pliscul în sus, zăcînd așa singură, stingheră, cătînd cu jale la ceĭ ce o lăsaŭ...

Copiiĭ, adunațĭ la jocurĭ nebunatice în bătătura bisericeĭ din sat, adesea lua la țintă lovind cu pietricele sărmana pasere care zăcea părăsită cu ciocul ascuns sub singura-ĭ aripă; și une orĭ cînd pe de-asupra trecea în sbor spre mare vre un cîrd de călătorĭ, ea se deștepta și ridicîndu șĭ capul cată, cu gîtul întins înainte, spre orizont departe, pînă ce nu se maĭ deslușea liniuța aceeà neagră care se perdea tremurînd ușor prin zarea plumburie din spre miază-zi...

PE DUNĂRE

Circiuma lui Ştrul din strada Portului gemea de lume; toată mahalaua era strînsă acolo; cu toţii se îngrămădeaŭ în jural sobuşoarei de fier ce duduia în mijlocul camerei pline de fum şi miros de spirt.

Afară, ger de scăpăra văzduhul, venise de-a binele cumplita iarnă cu toate grozăviile ei; căzuse o zăpadă straşnică şi de trei zile ningea fără sfîrşit.

Din cînd în cînd, clopoţelul prins de-asupra uşei zîngănea răguşit, şi cîte un noŭ venit se arăta în prag scuturîndu-şi cismele de zăpadă, îşi lua locul la rînd lîngă sobă ca să-şi desmorţească mîinile îngheţate.

Eraŭ toţi muncitorii şi barcagii din port

cărora iarna nemiloasă le răpise pîinea de la gură, lăsîndu-ĭ fără lucru. Libniţĭ de foame, degeraţĭ de frig îşĭ părăseaŭ casele cu nevestele şi copiiĭ care cereaŭ pîine şi foc, şi se adunaŭ la circiumă să afle ce să maĭ aude, să vadă: *„ce-ĭ de făcut"*.

O veste bună se svonise prin oraş: că primăria o să împartă lemne prin mahalale şi că o să angajeze oamenĭ pentru curăţirea străzilor de zăpadă.

Chipul luĭ Ştrul abea se vărea în fundul cameref, în cuprinsul acesta, în care apa de pe cismea se prefăcea în aburĭ amestecaţĭ cu fumul din sobă şi de ţigară şi se înălţaŭ în nouraşĭ albĭ străvezĭĭ, care pluteaŭ spînzuraţĭ unul de altul în rotocoale minunate.

Bătrînul Ştrul sta după tejghea şi urmărea cu ochiĭ mişcările tuturor; îĭ cunoştea pe toţĭ; ştia pe fie-care în parte cîte parale avea în buzunar şi cîte acasă; pentru fie-care găsea el cîte o vorbă potrivită şi prietenească De multe orĭ, pe cînd vorbea cu cîte unul, clipea şiret din ochĭ şi cu bucata de cretă între degete îşĭ făcea pe tejghea socoteala vînzăreĭ.

De la o masă din fund se ridică un om nalt, slab, cu o căciulă trasă pe urechĭ, cu gîtul învăluit într'o legătură de lînă împletită.

Se opri în faţa ovreĭuluĭ.

— Vînzare bună, jupîne Ştrul.

— Sluga mnitali badi Toma, da cu daturia ceea ci facim?

— Eĭ, ce să facĭ? punem sechestru pe căcĭulă doar, că altă n'am ce; de unde să-țĭ daŭ? c'așa sîntem noĭ barcagiĭ blestemațĭ să murim iarna de foame.

Eșind în stradă îșĭ îndesă bine căciula pe urechĭ și mîĭnele în fundul buzunărilor, luînd'o încet prin zăpada care scîrția sub tălpile cismelor.

Și cum mergea el așa plecat, cu ochiĭ în pămînt, jucîndu-ĭ pe dinainte albul lucitor al zăpezeĭ, un gînd chinuitor îĭ frămînta mintea, și în zadar căta să-șĭ alunge din auz vorbele copiluluĭ, spuse cu o seară înainte. A !... le-auzise el bine, de și se făcuse că nu-ĭ dă ascultare.

— Mămucă, înainte tata aducea în tot-d'auna o pîne subțioară; acuma nu-ĭ e foame?

— Nu vrea Dumnezeŭ să-ĭ dea — îĭ răspunsese mă-sa.

— Răŭ om trebue să fie Dumnezeŭ cela, mămucă — și vorbele acestea îĭ picuraŭ în auz dureros, neîntrerupt, chinuindu-ĭ sufletul.

Tocmaĭ în fundul mahalaleĭ, în capătul uliciooreĭ, drept casa luĭ, s'a oprit așa în neștire; par'că nu-ĭ venea să intre înăuntru.

A rămas pe gîndurĭ, căutînd posomorît spre fereastră la un ochiŭ de geam pe jumătate spart și lipit cu o gazetă, care sbîrnîea plesnindu-șĭ un colț deslipit.

Un glas ascuţit de femee se auzi din năuntru :

— Şi intră odată, bre omule, în casă.

El deschise încet uşa ; în fundul odăiţeĭ pline de fum, pe pat într'o movilă de velinţe sdrenţuite, dormea un copil.

Nevasta luĭ, o femee mică şi uscăţivă, cu un alt copilaş în braţe, îĭ eşi înainte :

— Da pe unde baţĭ cîmpiĭ ? că te caută Spiru cela, misitu ; ci-că să treci dincolo pe-un boer proprietar de la Măcin

— Unde-ĭ ? poate-mĭ pică vre-o cîţĭ-va leĭ.

— Ci-că să-l găseştĭ în port la anghenţia rusească.

Pe cînd Toma se 'ndrepta grăbit spre port, femeea îĭ maĭ strigă răstit din pragul uşeĭ :

— Adu o pîĭne cînd te-ĭ întoarce şi dă pe la spiţărie, nişte picăturĭ pentru copchil.

In capătul ulicioareĭ dintre magaziile cu grîne, i-a întîlnit — Spiru sta de vorbă cu proprietarul de la Măcin : un boer scurt şi gras, învălit într'o blană mare de lup.

De geaba i-a spus Toma că-ĭ greŭ de trecut printre sloiurĭ, că-şĭ pune viaţa în primejdie, doar a scoate ceva maĭ mult ; boerul nu eşea din preţul luĭ.

In sfîrşit s'aŭ împăcat cu şease leĭ — ce era să facă ? nevasta î' aştepta acasă cu pînea şi doctoriile pentru copil.

Aŭ plecat spre malul Dunăreĭ ; iar Toma s'a

răpezit spre circiumă să cheme pe Iancu să'ĭ ajute la barcă.

Iancu, un băet înalt şi slab, îĭ era nepot: îl creştea el de cînd se înecase tată-seŭ căzînd de pe-o schele la descărcatul cărbunilor dintr'un vapor.

După ce aŭ tras cîte-o cinzeacă de rachiŭ, să se încălzească, aŭ luat'o amîndoĭ la fugă spre Dunăre.

Barca era scoasă pe mal; cu greŭ aŭ dat'o eĭ la apă; ĭ-aŭ potrivit cîrma şi lopeţile şi-aŭ intrat toţĭ treĭ în ea.

Vîntul, răce de îngheţa suflarea, mugea turbat frămîntînd valurile nebune ce jucaŭ sloiĭ de ghiaţă legănaţĭ greoiŭ în drumul lor pe scursul apeĭ.

Ce-ĭ drept: nu era uşor lucru să trecĭ Dunărea pe o aşa vreme; dar Toma îĭ ştia el bine toate nebuniile eĭ înşelătoare — doar pe malul eĭ crescuse, şi ea îl hrănea încă; şi tot ea avea să-l înghită odată.

Toma, se ridică în picioare cătînd în lungul apeĭ, îşĭ făcu cruce şi puse mîna pe lopeţĭ.

Barca se smunci din loc clătinîndu-se şi-alunecă înainte tăind cu botul pojghiţa de ghiaţă ce se prindea văzînd cu ochiĭ.

Aci înălţindu-se pe creasta unuĭ val, aci culcîndu-se pe-o coastă între două valurĭ, barca se strecura printre sloiurile ce-ĭ eşeaŭ în cale.

Proprietarul înmărmurise în fundul bărceĭ.

Toma cu brațele încordate sufla din greŭ lăsîndu-se cu greutatea trupuluĭ pe lopețĭ; Iancu în picioare, cu cangea în mînă împingea în lăturĭ sloiurile ce le'nchideaŭ drumul, pe cînd barca trosnea sub isbiturile lor.

Trecuse de jumătate; curentul tare îĭ luase la vale cînd, un sloĭ mare le eşi de-a curmeziş; băetul îşĭ sprijini cangea în pept împingînd din răsputerĭ.

Toma cum îşĭ aruncă ochiĭ în urmă, sări în picioare dînd drumul lopeților şi să repezi la cange să dea sloiul în lăturĭ; dar era prea tîrziŭ; o trosnitură puternică şi barca isbită, pîrîind din toate încheiturile, se prăvăli rostogolindu-se cu chila în sus.

Şi sloiurile o luară înainte; pe cînd în urmă ceĭ treĭ oamenĭ se sbăteau între valurĭ.

Proprietarul, greoiŭ în blana luĭ, să duse ghiulea la fund.

Băiatul se maĭ luptă cît-va timp înnotînd cu greŭ, pînă îl părăsiră puterile şi dispăru înghițit de valurĭ.

Iar Toma înnotind în picioare se prinse cu mîinile de-un sloĭ şi sprijinit pe coate şi pe bărbie se sbătea să-şĭ salte trupul de-asupra.

Lumea strînsă pe cheiŭ, căta îngrozit fără a-ĭ putea da vre-un ajutor, pe cînd el se frămînta desperat, cu capul gol, perdut, ținîndu-se cu unghiile înfipte în ghiață.

Trupul îl amorțea de răceala apeĭ; iar capul î ardea în flăcărĭ chinuit de-un gînd ce-ĭ scăpăra prin minte: — acasă îl aștepta cu pînea și doctoriile.

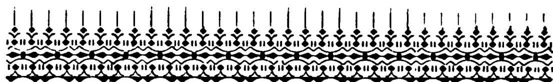
Avu o clipă amețitoare, încă o sforțare desperată; dar mînile îĭ scăpă și alunecînd, sloiul îl prinse dedesubt.

Cîțĭ-va clăbucĭ se ridicară la suprafață; și în locul unde-l înghițise, de-asupra luĭ, valurile se 'nchideaŭ ferbînd o clipă în loc și iarășĭ se porniră gonindu-se în jocul lor sălbatic.

Iar vîntul urlînd de groază spulbera fulgiĭ, cari se topeaŭ atingînd fața răsvrătită a apeĭ.

Departe, printre sloiurĭ, un punct negru se zărea plutind în jocul valurilor: era căciula luĭ Toma barcagiul.

MĂRGĂRINT BEŢIVUL

... Şi cum mergeam aşa tăcut, înduioşat de şirul vorbeĭ luĭ *Moş Clion*, ce cu graiul luĭ aşezat şi molcom începuse să-şĭ desfacă — după cum zicea el — firul necazurilor de pe ghemul inimeĭ, depănat de atît amar de vreme, numaĭ ce zăresc la cotitura drumuluĭ un om călcînd greoiŭ şi leneş. De departe i-se vedea sumanul zdrenţuit, iar căciula ĭ unsuroasă iera lăsată pe ochĭ.

Se îndrepta spre cîrciumă.

— Da cine-ĭ acela, moşule?

— D'apoĭ cine să fie, că-l cunosc şi cîniĭ din sat, cale de-o poştă; că unu-ĭ doar *Mărgărint*, beţivul satuluĭ.

Şi începu moşul să-ĭ descoase toată viaţa.

F

— Ş'apoĭ să nu crezĭ, că nu ĭera şi ĭel flăcăŭ de treabă şi cuminte, da ĭacă de cînd s'o înturnat de la oraş, unde ş'o făcut armata, s'o ticăloşit şi pace; cîtu-ĭ ziulica de mare, umblă saraca nevastă-sa cu copilul de mînă şi-l ridică de prin cîrciume. Dă ce să zic, mult l'o deşteptat oraşul, că numaĭ te cruceştĭ de cîte ştie şi frumos ce le spune, dar vezĭ pe altă parte l-o stricat răŭ. Mă rog: măr frumos dar vermănos.

Am ajuns în urma luĭ la cîrciumă, m'am aşezat pe prispă şi prin uşa deschisă priveam înăuntru.

El sta lungit pe una din laviţile murdare carĭ încunjuraŭ păreţiĭ afumaţĭ şi mohorîţĭ aĭ cîrciumeĭ; îşĭ aprinsese pufuind luleaua între dinţĭ şi aştepta să-ĭ aducă băutura.

— D'apoĭ bine, bre omule, des-dimineaţă te-aĭ şi pornit prin crîşme, zise aspru *Moş Clion*, intrînd înlăuntru şi cerînd de la tejghea un pac de tutun.

— Ia lasă, moşule, că de-aĭ fi în locul meŭ tot aşa aĭ face, că n'aĭ alt chip să-ţĭ stîngĭ amarul care te arde la inimă.

— Unde-ĭ săracul tată-tu să te vadă 'n halu ista, îĭ maĭ zise bătrînul, cătînd cu jale la beţivul ce se gătea să deşărte a doua sticlă, pleoscăind din limbă şi ştergîndu-şĭ, cu mîneca unsuroasă a cămăşeĭ, mustăţile sburlite prin carĭ picăturile se prelingeaŭ în jos.

— D'apoĭ de moarte bună o închis el ochiĭ? nu tot cînele de ciocoiŭ l'o stîlcit în bătăĭ, de unde i s'o tras şi moartea?... ş'apoĭ tot el o făcut cĭ-o făcut de m'o vîrît în armată.. ciocoiul ni-o furat şfara de pămînt ce-mĭ maĭ rămăsăse din părinţĭ... ciocoiul!... urlă el aprins, izbind cu pumnul în masa şubredă de lemn.

Apoĭ se lungi pe laviţă, cu faţa în sus, cu ochiĭ pe jumatate închişĭ, pĭerdut, şi începu să cînte, aiurit — cînta cît îl ţinea gura:

Of, inemă de putregaĭ
N'am un cuţit să te taĭ
Să văd ce durere aĭ, of of!..

Şi o nesfîrşită amărăciune tremura în notele jalnice şi trăgănate, carĭ se pĭerdeaŭ departe stîngîndu-se într'un plînset sfîşiitor de trist.

Femeea de pe prispă, încet şi tremurînd, se apropie de uşă:

— Haĭ acasă bre omule, că s'a aprinde şpirtu 'n tine.

— Lasă-mă fimee... Of!.. tu mă amărăştĭ, tu mă ucizĭ cu zile — zbĭeră el scrîşnind fioros din dinţĭ, şi răstindu-se, se ridică de pe laviţă; dar picioarele nu-l maĭ ţineaŭ, se clătina şi 'mpleticîndu-ce se prăbuşi la pămînt ca un buştean tăiat din rădăcină.

Ea, oftind din greŭ, îşĭ ridică încet copilul, care, înspăĭmîntat, începuse să plîngă în hohot.

Cămașa-i era leoarcă de sudoare; aîurind în ferbinţeală, el borborosea cuvinte fără șir, gemea greŭ și pîeptul păros i se umfla într'un sughiț lung și 'năbușit.

Se ridică pe-o coastă opintindu-se din răsputerî, și cu o privire rătăcită, scînteindu-ĭ ochiĭ aprinșĭ de patimă, cu mîĭnile tremurînde apucă sticla pe care încă n'o golise și lipindu-șĭ buzele uscate și subţiete începu să soarbă cu lăcomie băutura ce gîlgîea în lungul gîtlejuluĭ însetat.

Şiroaie de lacrămĭ să rostogoleaŭ pe obrajiĭ învineţiţĭ, și el sugea în neștire, înfiorat — sorbea c'o poftă sălbatecă înecîndu-șĭ amarul, stîngîndu și focul care-l ardea la inimă .

Atuncĭ l-am văzut pentru întîĭa oară pe *Mărgărint bețivul.*

* * *

Trecuse vre-o treĭ anĭ de atuncĭ, pe la sfîrșitul postuluĭ mare tot satul ĭera în ferbere — înebunise *Mărgărint.*

— Și cît pe ce să-șĭ ucidă femeea și copilul de nu săreaŭ cîțĭ-va fiăcăĭ pe dînsul, și cu mare greutate l-aŭ putut potoli și lega de stîlpul scrînciobuluĭ din bătătura cîrciumeĭ.

In arsiţa soareluĭ, cu pieptul gol, cu pletele în vînt, cu ochiĭ sîngerațĭ și scăpărînd de furie, făcînd spume la gură, răgea sălbatec opintin-

du-se sub legăturile ce ĭ curmaŭ braţele pîrlite şi sîngerate.

Oamenii, îndureraţĭ, cătaŭ cu milă la el.

— Doară spuneam eŭ c'ar să s'aprindă şpirtu în el; unde-ĭ saracu tată-su să-l vadă în halu ista — zicea *Moş Clion* trecîndu şĭ mîneca de la cămaşă pe fruntea luĭ înourată

L'aŭ ridicat; legat burduf într'un car cu boĭ l'aŭ îndrumat spre *Iaşĭ*, să-l ducă la *Golia*.

Scîrţîind a jale, carul cu boĭ ĭeşea pe poarta ţarineĭ, lăsînd în urmă o nesfîrşită amărăciune în inimile sătenilor din *Hărpăşăştĭ*.

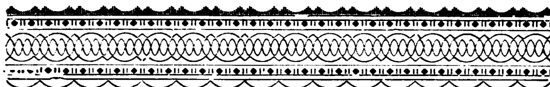
Şi'n urma caruluĭ, pe o arşiţă ferbinte, disculţă, galbănă şi prăpădită, tîrîndu-şĭ de mînă copilaşul slăbănog, mergea femeea luĭ *Mărgărint*.

.... Şi inema i-se strîngea de jale, cătînd cu ochiĭ storşĭ de lacrămĭ la nebunul ce se bătea în car făcînd clăbucĭ la gură, cu ochiĭ ţintă în deşert horcăind şi borborosind răguşit:

... Of! i-ne-mă.. de pu-tre-gaĭ .. n'am un cuţit — să te taĭ — să văd — ce du-re-re aĭ .. Of!..

1896.

DUPĂ FURTUNĂ

Sus la far, se leagănă încă molatic în aer, semnalul care arată că e timp răŭ pe mare.

Fusese furtună; de patru zile nicĭ un vapor nu intrase în port; valurile încă nu se potoliseră.

Pe cheul vechiŭ de piatră, unde altă dată clocotea sgomotul şi mişcarea azĭ e linişte de cimitir, o tristeţă mută stăpîneşte tot cuprinsul cheuluĭ.

Aci, un grup de hamalĭ, fără lucru, triştĭ, zdrenţuiţĭ, staŭ a lene cu pipele între dinţĭ, privind cu jale prin rotocoalele albăstriĭ ale fumuluĭ în largul depărtat al măreĭ; dincoace, grupurĭ de negustorĭ, agenţĭ din port, privesc cu grijă spre fundul plumburiŭ al zăreĭ.

Femeĭ, pe feţele cărora se vede spaima şi

grija, ţinînd copiĭ de mînă, se plimbă nerăbdătoare cu ochiĭ plinĭ de lacrimĭ; sunt soţiile marinarilor aşteptaţĭ.

Toţĭ se mişcă în tăcere; nicĭ un sgomot omenesc nu turbură sfinţenia acesteĭ jale mute, ce par'că pluteşte deasupra limbeĭ de peatră care înaintează în mare.

Iar marea nebună, parcă anume bătîndu-şĭ joc de slăbiciunea omenească, în hohot clocotitor îşĭ isbeşte valurile sgomotoase de cheul bătrîn, spălîndu-ĭ în răstimpurĭ muşchiul prins pe lespedea de piatră înegrită de vremurĭ.

O mişcare se face prin mulţime, toţĭ sunt în picioare cu ochiĭ ţintă la orizont.

— *Se vede!... se vede!... e un vapor!...*

Departe, departe de tot, în fund acolo unde marginile zdrenţuite ale norilor se împreună cu vîrfurile înspumate ale valurilor, acolo unde par'că se sprijină bolta cerească, se iveşte un punct mic, negru, perdut în zare.

Nerăbdătoare se mişcă lumea pe cheŭ, aşa în neştire, întrebîndu-se uniĭ pe alţiĭ fără a afla nimic. Feţele tuturora încep a se lumina, femeile îşĭ şterg ochiĭ de lacrimĭ, pentru a vedea maĭ bine punctnl acela negru, care creşte coprins în zare din ce în ce maĭ mult.

Turciĭ de la corăbiiie din port, suiţĭ în catargo, privesc spre largul măreĭ.

E un vapor — dar care?

Fie-care, se simte încălzit de speranţa că e acel pe care îl aşteaptă.

Mereŭ se face maĭ mare punctul acela răsleţ. Un pilot care priveşte cu ocheanu, strigă în gura mare :

— Are coşul alb.... e *Principesa.*

— Vine ! *Principesa* !.. — se aude din toate părţile.

O femee îmbrobodită cu un şal vechiŭ, ţinînd un copilaş de mînă, îşĭ şterse grăbită ochiĭ de lacrămĭ şi cu mîna îşĭ apasă pieptul să-şĭ potolească bătăile răpezi ale inimeĭ.

— *Uite... vezĭ că vine tata* — şi ridică în braţe copilaşul, care cu mînuţele întinse cată neştiutor, gîngăvind drăgălaş: *ta ta.*

Punctul se preface într'o pată neagră desprinsă din zare, se vede tot maĭ bine, maĭ aproape tot maĭ aproape cum înaintează acea jucărie minunată.

Aci inălţîndu-se pe vîrful înspumat al unuĭ talaz, acĭ prăpuşindu-se ca într'o prăpastie în golul ce-l fac valurile în jocul lor nebun.

Principesa aluneca încet, lovindu-se la fie care pas de valurile care năvălesc pe rînd culcînd-o pe o parte şi pe alta; iar în urmă-ĭ, se tîrăşte ca un şarpe prins de vîrful coşuluĭ, fumul ce în rotocoale negre gonite de vînt se perde departe, în largul pustiŭ al măreĭ.

Iată, acum se văd bine oamenii care se mişcă pe punte, se pregătesc pentru sosire.

Căpitanul e la postul său cu ochiĭ ţintă înainte, timonierul e la roata cîrmeĭ, bucătarul, cu şorţul alb di'nainte şi cu scufia în cap, a eşit şi el în uşa bucătărieĭ să vadă portul.

Mulţimea pe cheŭ începe a flutura pălăriile şi batistele în aer.

Femeea, 'şĭ lăsase copilul jos, 'şĭ desfăcuse şalul scuturîndu'l în bătaea vîntuluĭ — o văzuse — un marinar ce sta în prova, cu capul gol, cu pipa între dinţĭ, cu o mînă ţinîndu-se de ancoră, cu ceealaltă îşĭ ridicase şapca fluturînd-o în aer.

Cum a întrat în apa calmă a portuluĭ, ca prin farmec, *Principesa* şi-a potolit mersul; liniştită, mîndră, alunecă acum tăind încet apa ce se prelinge pe coastele eĭ, îndepărtîndu-se în curbe largĭ care plioscăesc în cadenţă cheiul vechiŭ de piatră.

— *Funda!* răsună vocea căpitanuluĭ. Şi ancora se rostogoleşte c'un zîngănit sălbatic, tîrînd lanţul după dînsa în fundul apeĭ, care clocoteşte în locul acela împroşcînd cu stropĭ pînă departe.

Lumea nerăbdătoare se îngrămădeşte la debarcader.

Uniĭ, privesc îngroziţĭ la coş, pe care se văd pete: urmele lăsate de stropiĭ valurilor.

Principesa e acostată lîngă cheiul care colcotește, ca și altă-dată, de sgomot și mișcare.

Portul reînvie însuflețit de o lume care roește în sus și în jos, sgomotul asurzitor al mașineĭ de descărcat, strigătele hamalilor ce cară marfa toată mișcarea și hărnicia asta readuce portul la viața-ĭ obicinuită, plină și bogată.

Și 'n mulțimea asta care se frămîntă grăbită, se mișcă mînată de nevoile viețeĭ, femeea îmbrobodită cu șalul vechiŭ, zîmbește printre lacrimĭ cătînd cu drag la soțul eĭ, un marinar tînăr ce strînge în brațe copilașul drăguț care gîngăvește cu atîta gingășie: *ta-ta.*

— *Era să nu-l maĭ văd drăguțul.* Scuturîndu-șĭ pipa de scrum, un marinar bătrîn, spunea la cîțĭ-va oamenĭ ce se oprise cătînd îndoioșațĭ.

— De doĭ anĭ îs luațĭ sărmaniĭ... bietul copilaș era să rămîe fără tată... e heĭ !. . pe mulțĭ tațĭ i-a înghițit marea și cîțĭ orfanĭ și cîte lacrime n'a lăsat pe lume!.....

Iar marea nebună, par'că anume bătîndu-șĭ joc de slăbiciunea omenească, cu acelaș hohot clocotitor, își isbea valurile sgomotoase de cheul bătrîn, spălîndu-ĭ în răstimpurĭ mușchiul prins de lespedele de piatră înegrite de vremurĭ....

Constanța, 1897.

AMINTIRI DIN MANEVRE

Ce chin a maĭ fost şi în ziua aceea.

Ploaea rece şi măruntă, cernută par'că prin sită, începuse să cadă de cu noapte.

De şi ordinul de plecare era pentru ora şase dimineaţa, dar după vechiul obiceiŭ moştenit în armată, fie-care căpitan se grăbea să-şĭ pregătească trupa maĭ din vreme, pentru ca aĭ luĭ să fie ceĭ de'ntîĭ gata de drum. De pe la miezul nopţeĭ sgomotul crescuse înfiorător: strigătele, înjurăturile, nechezatul cailor, huruitul trăsurelor de subsistenţă, învălmăşeala aceia a miilor de oamenĭ care-şĭ strîngeaŭ grăbiţĭ corturile ude de ploae, s'amestecaŭ în haosul întunecos al nopţeĭ, ridicîndu-se într'un sgomot nelămurit, prelung şi fioros ca mugetul măreĭ în răscoala uneĭ furtunĭ.

Toată ziua n'am mîncat de cît pesmețĭ muiațĭ de ploae.

Pe la amează, trecurăm rîul Ialomița deadreptul prin apa ce ne-ajungea pînă la subțiorĭ, în timp ce de pe mal, atașațiĭ străinĭ, călărĭ, admiraŭ „resistența soldatuluĭ romîn".

Ceĭ de'ntăĭ kilometri de drum ce ușor îĭ străbătuserăm. Dar cu cît vremea trecea și noĭ mergeam mereŭ, cu atît ranița se îngreuia maĭ mult îndoindu-ne spinarea tot maĭ tare, arma mutată de pe un umăr pe altul se făcea tot maĭ grea; cismele tot maĭ anevoe le ridicam, încărcate de noroiul cleios și moale, de prin arăturile de toamnă, prin care înotam.

O zi nesfîrșită de drum greŭ, chinuitor, îndulcită numaĭ din timp în timp de aria duioasă, și naivă, pe care o cînta în gura mare Lupan, cîntărețul companieĭ: un țigan înalt, cu mustața răsucită și cu bonetul dat pe ciafă.

Fie-care companie trebue să-șĭ aibă artistul eĭ, protejatul tuturor gradelor, omul căruia i-sĕ iartă orĭ-ce și care, la un semn al căpitanuluĭ, e gata a-șĭ face cu sfințenie datoria de artist.

Cîntece rămase moștenire, de cine știe cînd, prin rîndurile oștireĭ: „Un soldat din oastea romînă" orĭ :

„Maică, măiculiță,
„Ĭa eșĭ la portiță,
„Și-mĭ dă drumu'n casă,
„Ca să staŭ la masă.

Şi toată lumea repetă cu glas jalnic cuvintele ştiute de toţĭ, şi care în anume împrejurărĭ, iaŭ un farmec deosebit, avînd darul de a răscoli aducerile aminte, făcînd să uiţĭ pentru cîte-va clipe, greul şi amarul drumuluĭ fără sfîrşit.

Maĭ sub seară ploaea încetase dar nu sĕ maĭ auzeaŭ nicĭ cîntece, nicĭ glume: par'că amuţiseră cu toţiĭ. Nicĭ o vorbă măcar nu eşea dintre rîndurĭ; doar une orĭ, cîte un oftat înăbuşit se auzea din mulţimea aceleĭ turme omeneştĭ, care se tîra încet şi'n neorînduială, în lungul drumuluĭ, de-a curmezişul ogoarelor pustiĭ, părăginite

Şi cum mergeam atuncĭ, amărît de suferinţele marşuluĭ, în sgomotul cadenţat şi monoton al gameleĭ care se certa ciocnindu-se de o cataramă a raniţeĭ din spinare, cum mergeam avînd în jurul meŭ aceiaşĭ oamenĭ cu feţele ofilite de oboseală, cu trupurile istovite şi aplicate înainte, abea ridicîndu-şĭ picioarele, şchiopătînd de roşăturile cismelor ... atuncĭ numaĭ am înţeles marele adevĕr ce coprindea cugetarea spusă de un nu ştiŭ care celebru general: „In cele maĭ marĭ răsboaie, victoriile nu se cîştigă cu capul, ci cu picioarele“.

Intr'amurg, prinse a sĕ 'ntinde, departe 'n zare, o făşie singerată tivind cu roşu orizontul întreg.

„Mărico, ia maĭ adu murile alea pîn s'o cernĕ mălaiŭ"; şi Mărica, fata unchiaşuluĭ, se ivi în prag, naltă şi mlădioasă, cu obrajiĭ rumenĭ, cu buzele roşiĭ şi umede şi nişte ochĭ aprinşĭ, marĭ şi negri ca şi murile ce le-aducea în şorţ.

Un copilaş ca de vre-o şapte anĭ, nepotul moşneaguluĭ, cum sta după vatră, mă măsura cu ochiĭ luĭ viĭ, cercetătorĭ; ca să-l maĭ îmblînzesc îĭ daŭ arma în braţe şi-ĭ pun ţigara în gură.

„Ia lasă-l, domnişorule, c'abea l'am desbarat de năravul ăsta ; cînd l'am luat de la tată-so trăgea tutun cum îĭ şarpele".

Nu puteam să-mĭ stăpînesc rîsul ; un copil de şapte anĭ care se lăsase de fumat.

Tîrziŭ, cu trupul amorţit de oboseală, am adormit pe prispă şi ochiĭ aceia aprinşĭ şi negri cum îĭ mura, aŭ strălucit mereŭ stîndu-mĭ de strajă în somnul adînc şi plin de visurĭ dulcĭ.

Des-dimineaţă, cîntecul cucoşilor din sat se întrecea cu sunetul metalic al goarnelor care cîntaŭ zorile.

Un : „rămas bun" şi „umblaţĭ sănătoşĭ, voinicilor" zis cu'n glas blajin, o privire îndoioşată de milă şi de părere de răŭ şi... la drum

Din front ne-am aruncat încă odată ochi în urmă spre casa uncheaşuluĭ: pe prispă în pervazul uşeĭ, să zărea parc'o umbră cătînd în lungul dungeĭ albe a şoseleĭ ce se perdea departe în ciaţa dimineţeĭ.

Pe drum, una din cartușiere pe care o știam deșartă mi se părea prea grea; o deschid și o găsesc plină cu mure: Mărica mi-o umpluse pe ascuns.

Și cum mergeam în șir, cătînd înainte, nu era chip să scap de ochiĭ aceia, adîncĭ și negri carĭ mĕ urmăreaŭ sclipind la fie-care pas

Ne-apropiam de Otopenĭ; acolo trebuia să întîlnim inamicul ce avea să atace fortul; — așa era tema manevreĭ.

Departe încă de sat, ne întîmpinaseră bicicliștiĭ, călărețiĭ, trăsurile, toată lumea mare venită din Capitală ca să privească la lupta ce-avea să se dea.

Se zicea că regele, regina și miniștriĭ, sunt venițĭ la Otopenĭ ca să observe lupta de pe înălțimea fortuluĭ.

In depărtare se zăreaŭ cîte-va pete negre mișcîndu se pe întinsul cîmpieĭ.

Un ofițer de stat-major urmat de cîțĭ-va călărețĭ veneaŭ în galop spre noĭ: „s'a semnalat inamicul" și vestea să răspîndește ca fulgerul printre rîndurĭ. Auzul se ascuțește, degetul se 'ncleștează pe curelele armelor, pașiĭ să fac tot maĭ viĭ, ochiĭ se deschid tot maĭ marĭ, cătînd întrebătorĭ la aceia ce printr'un semn saŭ o comandă le va porunci ce trebue să facă.

S'aŭ luat formațiile de luptă.

Plecăm în pas gimnastic să ocupăm o posiție în aripa stîngă. Ce goană nesfîrșită prin bulgăriĭ

arăturilor ; cîţĭ-va căpitanĭ bătrînĭ rămîn în urmă gîfîind ; picioarele abea se maĭ pot ridica; suflarea ni se tae ; vre o douĭ soldaţĭ cad tremurînd la pămînt, sanitariĭ îĭ culeg din urmă.

In aripa dreaptă lupta s'a angajat

Din ce în ce se înteţeşte ploaia de pocniturĭ ; sunt focurile linieĭ de tiraliorĭ.

Ne oprim pe marginea uneĭ şosele, culcaţĭ pe burtă în lungul talusuluĭ deschidem focul

Fortul începe canonada. Şi cînd monstrul acesta cu trupul îngropat în pămînt, începe s'arunce flăcărĭ prin nărĭ, pămîntul par'că se ridică clătinîndu-se din temeliĭ şi văzduhul întreg să răscoală cutremurîndu-se, întunecat în norĭ de fum.

Bubuitul lung, repetat, al gurelor de foc din cupole, umplînd coprinsul, să perde în pustiul cîmpieĭ întinse, fără marginĭ.

O baterie de artilerie de cîmp, vine în goana cailor să ocupe o posiţie dincolo de drum.

Ajunge în dreptul nostru ca să urce de pe cîmp pe şosea, şi cînd tunul din cap intră smuncit în şanţul şoseleĭ, ceĭ treĭ soldaţĭ de pe cheson îşĭ pierd cumpătul şi sunt aruncaţĭ intr'o clipă înainte, sub roatele tunurilor care trec toate în goană turbată peste trupurile lor.

Infiorat de groază am închis ochiĭ.

... Cînd m'am uitat iarăşĭ, n'am maĭ văzut de cît bucăţĭ de trupurĭ omeneştĭ împrăştiate, creerĭ

răspîndițĭ și amestecațĭ cu pietricelele șoseleĭ înroșite de sînge cald.

Dar tunurile eraŭ departe, ajunseseră pe posiție și așezate în baterie îșĭ începură tirul. Lumea de sus, de pe înălțimea fortuluĭ, în admirație privea ca la o repretentație frumoasă și bine jucată, care reda închipuirea grozăviilor răsboiuluĭ.

...Muzicele și corniștiĭ încep să sune *„atacul“*. Noĭ o luăm la fugă, din ce în ce maĭ repede prin iadul acesta, care fierbe de strigăte, clocotind în bubuiturĭ de tun și'n sunete de trîmbițe.

Și alergăm mînațĭ de notele metalice ale *„atacului“*, acele note aprinse care îțĭ smulg par'că picioarele din închieturĭ, ne maĭ dînd pas mințeĭ să lucreze, ci numaĭ pieptul să se umfle în strigătele nebuneștĭ de „ura“ nesfîrșit... și alergăm într'o goană din ce în ce maĭ turbată, aiurițĭ și în neștire !..

* * *

... Tocmaĭ la sfîrșit, după ce a sunat *„încetarea manevreĭ“* mi-am întors privirea în urmă spre șosea.

Am zărit crucea roșie a uneĭ căruțe de ambulanță: le duceaŭ culese grămadă acele țăndărĭ de trupurĭ omeneștĭ.

„Văzușĭ, măĭ — zicea un ofițer — *pe nenorocițiĭ ăia, i-aŭ terciuit cu totul“*.

„Eĭ, ce vreĭ: victimile manevreĭ“ îĭ **răspunse flegmatic un căpitan bătrîn.**

... Şi cînd gîndeştĭ că manevra nu-ĭ de cît o palidă imagină a aceluĭ simistru joc ce să numeşte: „răsboiul“!

20

